

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

Bc. Klára Řiháková, DiS.

Učitelství hudební výchovy pro střední školy a 2. stupeň základních škol,
Učitelství anglického jazyka pro 2. stupeň základních škol

**Korespondence Bohuslava Martinů s Břetislavem Bakalou,
Antonínem Balatkou, Gracianem Černušákem, Antonínem Kolářem,
Ivo Váňou Psotou, Věrou Střelcovou a Otakarem Zítkem**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Korespondence Bohuslava Martinů s Břetislavem Bakalou, Antonínem Balatkou, Gracianem Černušákem, Antonínem Kolařem, Ivo Váňou Psotou, Věrou Střelcovou a Otakarem Zítkem* vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum:

.....

podpis

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování *Mgr. Jaromíru Synkovi, Ph.D.* za jeho cenné rady a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Rovněž byla chtěla vyjádřit vděk Hudebnímu oddělení Moravského zemského muzea v Brně za zprostředkování dopisů použitých v této práci, zejména *Mgr. Ondřeji Pivodovi, Ph.D.*, za vstřícnost a pomoc při získání potřebných informací a podkladů.

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Klára Řiháková, DiS.
Katedra:	Katedra hudební výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Jaromír Synek, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Korespondence Bohuslava Martinů s Břetislavem Bakalou, Antonínem Balatkou, Gracianem Černušákem, Antonínem Kolářem, Ivo Váňou Psotou, Věrou Střelcovou a Otakarem Zítkem
Název práce v angličtině:	Correspondence of Bohuslav Martinů with Břetislav Bakala, Antonín Balatka, Gracian Černušák, Antonín Kolář, Ivo Váňa Psota, Věra Střelcová and Otakar Zítek
Anotace práce:	Cílem této diplomové práce byl diplomatický přepis 17 dopisů a 2 pohlednic, které si Bohuslav Martinů vyměnil s Břetislavem Bakalou, Antonínem Balatkou, Gracianem Černušákem, Antonínem Kolářem, Ivo Váňou Psotou, Věrou Střelcovou a Otakarem Zítkem. Komentáře k jednotlivým dopisům vysvětlují jejich obsah a jsou doplněny o ediční poznámky, a také životopisy osobností. Dále je k práci připojen stručný stav bádání v oblasti výzkumu Bohuslava Martinů a faksimile jednotlivých položek.
Klíčová slova:	Martinů Bohuslav, Bakala Břetislav, Balatka Antonín, Černušák Gracian, Kolář Antonín, Psota Ivo Váňa, Střelcová Věra, Zítek Otakar, korespondence, edice

Anotace práce v angličtině:	The aim of this thesis was the diplomatic transcription of 17 letters and 2 postcards exchanged between Bohuslav Martinů and Břetislav Bakala, Antonín Balatka, Gracian Černušák, Antonín Kolář, Ivo Váňa Psota, Věra Střelcová and Otakar Zítek. Commentaries on the individual letters explain their content and are supplemented by editorial notes and biographies of the personalities. In addition, the thesis is accompanied by a brief state of research on Bohuslav Martinů and facsimiles of individual items.
Klíčová slova v angličtině:	Martinů Bohuslav, Bakala Břetislav, Balatka Antonín, Černušák Gracian, Kolář Antonín, Psota Ivo Váňa, Střelcová Věra, Zítek Otakar, correspondence, edition
Rozsah práce:	189 694 znaků (s mezerami)
Přílohy vázané v práci:	24
Jazyk práce:	čeština

OBSAH

Úvod.....	8
1. Korespondence Bohuslava Martinů – stav bádání.....	10
2. Korespondence Bohuslava Martinů s Břetislavem Bakalou.....	13
2.1. Životopis Břetislava Bakaly.....	13
2.2. Ediční poznámky.....	16
2.3. Korespondence.....	17
3. Korespondence Bohuslava Martinů s Antonínem Balatkou.....	23
3.1. Životopis Antonína Balatky.....	23
3.2. Ediční poznámky.....	25
3.3. Korespondence.....	26
4. Korespondence Bohuslava Martinů s Gracianem Černušákem.....	33
4.1. Životopis Graciana Černušáka.....	33
4.2. Ediční poznámky.....	36
4.3. Korespondence.....	37
5. Korespondence Bohuslava Martinů s Antonínem Kolářem.....	45
5.1. Životopis Antonína Koláře.....	45
5.2. Ediční poznámky.....	46
5.3. Korespondence.....	47
6. Korespondence Bohuslava Martinů s Ivem Váňou Psotou.....	48
6.1. Životopis Ivo Váni Psoty.....	48
6.2. Ediční poznámky.....	51
6.3. Korespondence.....	51
7. Korespondence Bohuslava Martinů s Věrou Střelcovou.....	55
7.1. Životopis Věry Střelcové.....	55
7.2. Ediční poznámky.....	57
7.3. Korespondence.....	57
8. Korespondence Bohuslava Martinů s Otakarem Zítkem.....	60
8.1. Životopis Otakara Zítka.....	60
8.2. Ediční poznámky.....	62
8.3. Korespondence.....	63
Závěr.....	66
Seznam použité literatury a pramenů.....	68

Seznam příloh.....	84
Přílohy.....	87

Úvod

Hudební skladatel Bohuslav Martinů byl již za svého života uznávaným umělcem, avšak v historickém kontextu dvacátého století zakoušel také nepříznivé reakce, a to nejen v souvislosti s uměleckou tvorbou, ale i svojí osobou. Přesto ho láska k rodné zemi nikdy neopustila, a to i navzdory rozporuplnému přístupu jeho subvence zvláště ze strany představitelů Československého státu. Jeho život byl protknut mnohými starostmi, existenčními problémy, ale samozřejmě také radostmi, což je možné reflektovat zejména v dobové korespondenci, která se stala zájmem řady hudebních badatelů. Dochované dopisy tvoří jednotlivé korespondenční fondy, jež se skládají z komunikace Bohuslava Martinů s osobnostmi různých zaměření. Jedná se například o kolegy z umělecké branže, přátele, rodinné příslušníky a mnohé další. Jsou důležitým příspěvkem ke stále trvajícím snaze interpretovat jeho kompozice i oblíbenost u dnešního publika, jelikož v nich objevujeme jak informace ke genezi skladeb, tak k historickému kontextu doby, ve které žil. Tato diplomová práce předkládá korespondenční fondy, které doposud nebyly detailně zpracovány a mohou tak přispět k ještě hlubšímu pochopení osobnosti a okolností života tohoto významného umělce.

Cílem mojí diplomové práce je tzv. diplomatický přepis (vysvětleno dále) a doplnění vysvětlujících komentářů, které se vztahují k obsahu sedmnácti dopisů a ke dvěma pohlednicím (uspořádaných do sedmi korespondenčních fondů), které si Bohuslav Martinů vyměnil s dirigenty a hudebními skladateli Břetislavem Bakalou a Antonínem Balatkou, hudebním kritikem a pedagogem Gracianem Černušákem, hudebním organizátorem Antonínem Kolářem, tanečníkem a choreografem Ivo Váňou Psotou, operní pěvkyní a pedagožkou Věrou Střelcovou a režisérem, dirigentem a hudebním skladatelem Otakarem Zítkem. Společným pojítkem těchto osobností je angažovanost v rámci brněnského kulturního života, tudíž jejich výběr nebyl náhodný.

Jedním z hlavních motivačních aspektů pro zpracování další části zachovaných písemností mi byla obliba a interpretace tvorby hudebního skladatele Bohuslava Martinů, které jsem se věnovala již v rámci studia na konzervatoři, jež mě dále vedly k hlubšímu zájmu o jeho životní osudy, které jsem mohla tímto způsobem sama lépe poznat. Nevedla mě ale pouze snaha navázat na svoji bakalářskou práci, ale zásadní pro mě byla možnost pomoci s vyplňováním významné mezery v oblasti výzkumu života a díla tohoto umělce.

Práce je strukturována do osmi hlavních kapitol. První kapitola nesoucí název *Korespondence Bohuslava Martinů – stav bádání* se věnuje stručnému shrnutí dostupné

literatury a pramenů z oblasti výzkumu. Následujících sedm kapitol je zaměřeno na jednotlivé korespondenční fondy. Skládají se ze tří podkapitol, jež obsahují biografické údaje adresátů a jejich propojení s osobností Bohuslava Martinů. Dále jsou řazeny ediční poznámky ke konkrétním dopisům, k jejich vzhledu i stručnému obsahu a poslední část pak je tvořena samotným zpracováním jednotlivých korespondenčních fondů s komentáři v poznámkovém aparátu.

Na závěr práce přikládám faksimile všech uvedených dopisů, pohlednic, zachovaných obálek a jedné notové skici.

1. Korespondence Bohuslava Martinů – stav bádání

O život hudebního skladatele Bohuslava Martinů je nemalý zájem. Zejména čeští badatelé jsou těmi, kteří ještě za života Martinů začali usilovat o hlubší pochopení a širší povědomí o jeho životě i hudebním odkazu. Právě dochovaná korespondence je jedním z hlavních pramenů tohoto záměru.

Korespondenční fondy, čítající na 4 000 zachovaných souborů, obsahují převážně dopisy s rodinou, blízkými přáteli, kolegy, interprety a institucemi. Můžeme je dohledat v různých archivech napříč republikou, v zahraničí a také v soukromém vlastnictví. Nejvýraznější část těchto položek je utvářena korespondencí, jejíž charakteristikou je nepoměr mezi dochovanými položkami, které obdržel adresát od Bohuslava Martinů a naopak, či dokonce přímo jejich jednosměrnost. Je to důsledek častých přesunů skladatele, který tyto písemnosti nepovažoval za podstatné a jejich množství redukoval, tudíž se spíše začteme do dopisů psaných rukou Bohuslava Martinů než do odpovědí jeho adresátů.

Jedním z nejrozsáhlejších uložišť dokumentů, jež jsou propojeny s osobností Martinů, je elektronická *Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů*¹ existující od roku 2012, ve které dochází k neustálé aktualizaci dat. Dále je možné dopisy nalézt v *Centru Bohuslava Martinů v Poličce*, které mimo jiné skýtá největší dochovaný korespondenční fond složený z 638 dopisů, které si vyměnil Bohuslav Martinů se svými rodinnými příslušníky v Poličce. Další jsou k dohledání v *Moravském zemském muzeu v Brně*, v Praze v *Českém muzeu hudby* nebo v *Institutu Bohuslava Martinů* a v dalších depozitářích a soukromých sbírkách.

Mezi ostatní důležité zdroje se bezesporu řadí vzpomínky manželky Bohuslava Martinů, Charlotte, které jsou zaznamenány v knize *Můj život s Bohuslavem Martinů*² z roku 1978. Postupně vychází i další publikace, mezi které patří například *Bohuslav Martinů Dopisy domů: Z korespondence do Poličky*³ Iši Popelky z roku 1996, o čtyři roky později publikovaná *Korespondence Bohuslava Martinů s Českou akademií věd a umění*⁴ Kateřiny Maýrové nebo publikace Aleše Březiny a Růženy Dostálové z roku 2003 *Řecké pašije. Osud jedné opery, Korespondence Nikose Kazantzakise s Bohuslavem Martinů*.⁵ Dále v roce 2008 vyšla publikace

¹ <https://database.martinu.cz>

² MARTINŮ, Charlotte. *Můj život s Bohuslavem Martinů*. 2. vydání. Praha: Supraphon, 1978.

³ POPELKA, Iša. *Bohuslav Martinů Dopisy domů: Z korespondence do Poličky*. Praha: Mladá fronta, 1996.

⁴ MAÝROVÁ, Kateřina. *Korespondence Bohuslava Martinů s Českou akademií věd a umění*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0894-2.

⁵ BŘEZINA, Aleš a DOSTÁLOVÁ, Růžena. *Řecké pašije. Osud jedné opery. Korespondence Nikose Kazantzakise s Bohuslavem Martinů*. Praha: Set out, 2003. ISBN 80-86277-28-3.

*Dopisy Bohuslava Martinů Zdeňku Zouharovi*⁶ od Zdeňka a Víta Zouharových. O necelých deset let později, v roce 2017, vychází česko-anglická monografie *Milý příteli Bureši: Dopisy Bohuslava Martinů Miloslavu Burešovi*⁷ Víta Zouhara a Gabriely Coufalové. O dva roky později následovala další publikace této dvojice, *Milý Miloši: Dopisy Bohuslava Martinů Miloši Šafránkovi*.⁸ Ještě téhož roku vyšla první z doposud čtyř vydaných dvojjazyčných knih série *Drazí (I.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce do roku 1931*⁹ autorů Jaromíra Synka a Gabriely Všetickéové. Následovalo vydání *Drazí (II.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1932 a 1933*¹⁰ z roku 2020, *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935*¹¹ z roku 2021 a v roce 2023 bylo publikováno *Drazí (IV.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1936 a 1937*.¹² Za zmínku stojí i díla *Umělec nesmí nikdy ztratit odvahu: Jan Novák a Bohuslav Martinů ve světle korespondence (1947 – 1959)*¹³ od autorské dvojice Martin Flašar a Pavel Žůrek z roku 2022 a *Milý Franku: (I.) Dopisy Bohuslava Martinů Franku Rybkovi z let 1941 až 1954*¹⁴ od Víta Zouhara a Jany Honzíkovej z roku 2023.

Této oblasti se nevěnují pouze publikace, ale také akademické práce, studie nebo časopisecké články, mezi které se kupříkladu řadí diplomová práce Kateřiny Brádkové *Korespondence Bohuslava Martinů Karlu Šebánkovi*,¹⁵ studie Lucie Jirglové z roku 2018 *Korespondence Bohuslava Martinů s Josefem Munclingerem a jeho poznámky k režii operního*

⁶ ZOUHAR, Zdeněk a ZOUHAR, Vít. *Milý příteli: Dopisy Bohuslava Martinů Zdeňku Zouharovi*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. ISBN 978-80-244-1951-0.

⁷ ZOUHAR, Vít a COUFALOVÁ, Gabriela. *Milý příteli Bureši: dopisy Bohuslava Martinů Miloslavu Burešovi/ Dear friend Bureš: Bohuslav Martinů's letters to Miloslav Bureš*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. ISBN 978-80-244-5132-9.

⁸ ZOUHAR, Vít a COUFALOVÁ, Gabriela. *Milý Miloši: Dopisy Bohuslava Martinů Miloši Šafránkovi*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. ISBN 978-80-244-5521-1.

⁹ SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (I.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce do roku 1931/ Dear all (I.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička until 1931*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. ISBN 978-80-244-5438-2.

¹⁰ SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (II.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1932 a 1933/ Dear all (II.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1932 and 1933*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. ISBN 978-80-244-5648-5.

¹¹ SYNEK, Jaromír a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN 978-80-244-5864-9.

¹² SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (IV.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1936 a 1937/ Dear all (IV.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1936 and 1937*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2023. ISBN 978-80-244-6362-9.

¹³ FLAŠAR, Martin a ŽŮREK, Pavel. *Umělec nesmí nikdy ztratit odvahu: Jan Novák a Bohuslav Martinů ve světle korespondence (1947–1959)*. Brno: Masarykova univerzita, 2022. ISBN 978-80-210-9890-9.

¹⁴ ZOUHAR, Vít a HONZÍKOVÁ, Jana. *Milý Franku: (I.) Dopisy Bohuslava Martinů Franku Rybkovi z let 1941 až 1954/ Dear Frank: (I.) Bohuslav Martinů's letters to Frank Rybka from 1941 to 1954*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2023. ISBN 978-80-244-6400-8.

¹⁵ BRÁDKOVÁ, Kateřina. *Korespondence Bohuslava Martinů Karlu Šebánkovi*. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010.

cyklu *Hry o Marii* ve sbírkách Národního muzea,¹⁶ články věnované korespondenci Bohuslava Martinů Václavu Talichovi z let 1924-1939 z roku 1970 a korespondence Bohuslava Martinů Václavu Talichovi po roce 1945 z roku 1995, které zpracoval pro *Hudební vědu* Milan Kuna¹⁷, nebo příspěvek Zdeňka Zouhara v *Hudebních rozhledech* z roku 1994 *Všude, kde jste, mi přinášíte štěstí: Z korespondence B. Martinů a J. Kunce*.¹⁸

V neposlední řadě je důležité se dotknout rozsáhlejší literatury, která není zaměřená pouze na korespondenci Bohuslava Martinů, ale také na jeho život, dílo či kombinaci zmíněného. Mezi zásadní publikace o životě Bohuslava Martinů určitě patří *Bohuslav Martinů: Život a dílo*¹⁹ od Miloše Šafránka z roku 1961 a *MARTINŮ: osud skladatele*²⁰ zpracované Jaroslavem Mihulem v roce 2017.

¹⁶ JIRGLOVÁ, Lucie. Korespondence Bohuslava Martinů s Josefem Munclingerem a jeho poznámky k režii operního cyklu *Hry o Marii* ve sbírkách Národního muzea. *Musicalia*. 2018, roč. 10, č. 1–2, s. 149–175. ISSN 1803-7828.

¹⁷ KUNA, Milan. Korespondence Bohuslava Martinů Václavu Talichovi 1924-1939. *Hudební věda*. 1970, č. 2, 212-247. KUNA, Milan. Korespondence Bohuslava Martinů Václavu Talichovi po roce 1945. *Hudební věda*. 1995, č. 2, s. 187-201.

¹⁸ ZOUHAR, Zdeněk. Všude, kde jste, mi přinášíte štěstí: Z korespondence B. Martinů a J. Kunce. *Hudební rozhledy: Měsíčník pro hudební kulturu*. Praha: Asociace hudebních umělců a vědců ve spolupráci se Svazem autorů a interpretů a Pragokonzertem, 1994, 47(3), s. 5-9.

¹⁹ ŠAFRÁNEK, Miloš. *Bohuslav Martinů: Život a dílo*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1961.

²⁰ MIHULE, Jaroslav. *MARTINŮ: osud skladatele*. 2. vydání. Praha 1: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3797-6.

2. Korespondence Bohuslava Martinů s Břetislavem Bakalou

2.1. Životopis Břetislava Bakaly

Břetislav Bakala byl všestranným hudebníkem, označovaným za předního českého dirigenta, skladatele, klavíristu, varhaníka a sbormistra. Narodil se 12. února 1897 ve Fryštáku, městečku nedaleko Holešova, manželům Antonínu a Marii Bakalovým. Ti díky své lásce k hudbě přispěli společně s místním varhaníkem Josefem Doležalem k jeho prvnímu hudebnímu vzdělání.²¹

Během studií na Arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži zemřel Břetislavovi otec, a proto se celá rodina přestěhovala do Brna. Tam se kromě studia na klasickém gymnáziu začal věnovat hudbě ještě intenzivněji. Při studiu se zajímal zejména o klavír a zpěv. Roku 1912 nastoupil na místní varhanickou školu,²² na které vyučoval kromě jiných i Leoš Janáček,²³ který se pak stal jeho blízkým přítelem. Studium zde úspěšně zakončil v roce 1915.²⁴

Následující léta, která se nesla ve znamení 1. světové války, byla pro Bakalu obdobím služby v rakousko-uherské armádě.²⁵ Po návratu do vlasti se v roce 1919 začal věnovat studiu dirigování u Františka Neumanna²⁶ na Brněnské státní konzervatoři a ve hře na klavír u Viléma Kurze²⁷. Tato svá studia dovršil v roce 1923 opět pod Janáčkovým vedením.²⁸

Bakalův profesní život započal v roce 1919, kdy i přesto, že byl stále studentem varhanické školy, zastával místo externího pedagoga ve zmíněné instituci. V průběhu let navíc komponoval a díky jeho nadání a oblibě jak u Janáčka, tak u Neumanna, nastoupil v roce 1920 do Národního divadla v Brně, kde přijal post korepetitora a kapelníka a setrval zde do roku

²¹ UCHYTILOVÁ, Lucie. *Břetislav Bakala a jeho spolupráce s brněnským rozhlasem*. Brno, 2016. Diplomová práce. Masarykova univerzita, s. 10.

²² *Varhanická škola v Brně* zahájila působení 29. března 1882 a fungovala do roku 1919. Ve školním roce 1919/1920 se z ní stala brněnská soukromá konzervatoř (ZAHRÁDKA, Jiří. *Varhanická škola v Brně*. Online. Český

hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=6178. [cit. 2024-02-13]).

²³ Leoš Janáček (1854–1928), skladatel, dirigent, teoretik a folklorista (ZAHRÁDKA, Jiří. *Janáček, Leoš*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=2192. [cit. 2024-02-13]).

²⁴ KOBZOVÁ LEVIČKOVÁ, Marie. *Břetislav Bakala – skladatel a dirigent*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 13-14.

²⁵ Tamtéž, s. 14.

²⁶ František Neumann (1874–1929), skladatel, dirigent a pedagog (POLÁČEK, Radek. *František Neumann*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. Brno: Masarykova univerzita, 2011. Dostupné z: https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1024. [cit. 2021-04-19]).

²⁷ Vilém Kurz (1872–1945), pedagog (*Prof. Vilém Kurz*. Online. Internetová encyklopedie dějin města Brna. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=15597. [cit. 2024-02-13]).

²⁸ ZAPLETAL, Miloš. *Bakala, Břetislav*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=1275. [cit. 2023-10-15].

1925.²⁹ V tomto roce došlo k prvnímu profesnímu setkání Bakaly s dílem Bohuslava Martinů, kdy jako dirigent provedl premiéru baletu *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133.³⁰ Téhož roku se mu naskytla možnost odcestovat do Spojených států amerických a stát se na žádost přítele Františka Rybky³¹ varhaníkem v katedrále ve Filadelfii. Bakala nabídku neodmítl a s manželkou a synem odcestovali do zahraničí, kde strávili necelý rok. Kromě postu varhaníka zastával pozici korepetitora violoncellistů Hanse Kindlera³² a Gérarda Hekkinga,³³ se kterými procestoval Ameriku a poznal tak nemálo úspěšných hudebních umělců a těles.³⁴

Od svého návratu do vlasti roku 1926 se opět usadil na brněnské umělecké scéně. Angažoval se s přestávkami jako klavírista, dirigent a v roce 1937 jako šéfdirigent Symfonického orchestru brněnského rozhlasu. Vrátil se i do brněnského Národního divadla a od roku 1936 byl sbormistrem Vachova sboru moravských učitelek.³⁵

Na počátku 30. let se Bakala neúspěšně snažil založit symfonický orchestr, se kterým chtěl v rámci Klubu moravských skladatelů³⁶ posluchačům nabídnout širší spektrum kulturního využití v Brně. Podobný osud potkal i jeho komorní orchestr, ale Břetislav Bakala se nenechal odradit nezdary a ani 2. světovou válkou.

²⁹ KOBZOVÁ LEVÍČKOVÁ, Marie. *Břetislav Bakala – skladatel a dirigent*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 15.

³⁰ *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133, balet, který byl uveden 31. ledna 1925. Sám Martinů na premiéře nebyl přítomen (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 201-202; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 377).

³¹ František Rybka (1895–1970), violoncellista a varhaník. Přítel Břetislava Bakaly i Bohuslava Martinů, s kterými trávil čas ve Spojených státech amerických, kde sám pobýval (*František Rybka a Bohuslav Martinů (dokončení)*). Online. Zlin.cz. 2017. Dostupné z: <https://zlin.cz/magazin/531277n-frantisek-rybka-a-bohuslav-martinu-dokonceni/>. [cit. 2023-10-15]).

³² Hans Kindler (1892–1949), nizozemský violoncellista a dirigent (ORON, Aryeh. *Hans Kindler (Cello, Conductor, Arranger)*. Online. Bach Cantatas Website. 2000. Dostupné z: <https://www.bach-cantatas.com/Bio/Kindler-Hans.htm>. [cit. 2024-02-13]).

³³ Gérard Hekking (1879–1942), francouzský violoncellista (*Hekking, Gérard*). Online. Cellosonate. 2003. Dostupné z: <https://cellosonate.nl/en/hekking-gerard-en/>. [cit. 2024-02-13]).

³⁴ KOBZOVÁ LEVÍČKOVÁ, Marie. *Břetislav Bakala – skladatel a dirigent*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 17-19.

³⁵ *Vachův sbor moravských učitelek*, dříve název Sbor moravských učitelek, stále aktivní ženský pěvecký sbor, založený 25. února 1912 v Brně (POLÁČEK, Radek. *Vachův sbor moravských učitelek*). Online. Český hudební slovník osoba institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictinary&task=record.record_detail&id=6820. [cit. 2024-02-13]).

³⁶ *Klub moravských skladatelů*, brněnský spolek činný mezi lety 1922–1948. Spojoval dohromady hudební umělce s cílem jejich podpory a šíření umění. V roce 1992 obnovil svoji činnost (SEDLÁČEK, Marek. *Klub moravských skladatelů*). Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=4006. [cit. 2024-02-13]).

Po válce byl nadále aktivní jako klavírista, skladatel a dirigent a dostávalo se mu velkého uznání napříč celou vlastí.³⁷ Od roku 1951 se Bakala angažoval jako pedagog na Janáčkově akademii múzických umění, koncertoval také v zahraničí a v roce 1956 se po mnohaletém úsilí dočkal symfonického uskupení, jemuž se stal šéfdirigentem. Státní filharmonie Brno³⁸ si za krátkou dobu získala jak tuzemské, tak zahraniční publikum a v roce 1957 jí bylo společně s Břetislavem Bakalou svěřeno provedení zahajovacího koncertu Pražského jara.³⁹

Umělec zemřel 1. dubna 1958.⁴⁰

Břetislav Bakala je spojován zejména s dílem Leoše Janáčka, se kterým se přátelil a jehož skladby často prováděl. V jeho repertoáru ale najdeme i skladby Bohuslava Martinů. Kromě již zmíněného baletu byla v roce 1954 zařazena do programu 1. brněnského abonentního koncertu Československého rozhlasu *5. symfonie*, H 310⁴¹ Bohuslava Martinů, kterou Bakala dirigoval.⁴² O tři roky později na 9. abonentním koncertě zazněla, taktéž pod taktovkou Břetislava Bakaly, *Polní mše*, H 279⁴³, o jejíž úspěšné brněnské premiéře napsala v dopise skladateli Vítězslava Kaprálová starší.^{44,45} Na základě této chvály zmiňuje jak Bakalu, tak zmíněnou premiéru i sám Martinů v dopise rodině do Poličky.^{46,47} V neposlední řadě zazněl 22. března 1959 v podání Státní filharmonie Brno záznam tří děl Bohuslava Martinů

³⁷ KOBZOVÁ LEVIČKOVÁ, Marie. *Břetislav Bakala – skladatel a dirigent*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 24-28.

³⁸ Filharmonie, založená 1. ledna 1956, vznikla díky spojení *Symfonického orchestru brněnského rozhlasu* a *Symfonického orchestru kraje Brněnského*. Toto sjednocení bylo základem pro *Filharmonii Brno*, která funguje od roku 1959 (ŽEZLA, Jan. *Filharmonie Brno*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1003116. [cit. 2024-02-13]).

³⁹ *Mezinárodní hudební festival Pražské jaro*, zkráceně *Pražské jaro*, je hudební festival, který existuje od 11. května 1946 (REITTEREROVÁ, Vlasta. *Mezinárodní hudební festival Pražské jaro*. Online. Český hudební slovník

osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=2843. [cit. 2024-02-13]).

⁴⁰ UCHYTILOVÁ, Lucie. *Břetislav Bakala a jeho spolupráce s brněnským rozhlasem*. Brno, 2016. Diplomová práce. Masarykova univerzita, s. 16-17.

⁴¹ *Symfonie č. 5*, H 310, měla premiéru 28. května 1947. Pod taktovkou Rafaela Kubelíka (1914–1996) ji provedla Česká filharmonie (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 241-243).

⁴² FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 41.

⁴³ *Polní mše*, H 279, kantáta pro baryton, mužský sbor a orchestr, měla premiéru 28. února 1946. Pod taktovkou Rafaela Kubelíka (1914–1996) ji provedla Česká filharmonie, barytonové party zpíval Theodor Šrubař (1917–1979) a Pěvecký sbor Československého rozhlasu (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 451-453).

⁴⁴ Dopis ze 17. 3. 1957 (CBM, PBM Kd 053).

⁴⁵ Vítězslava (Viktoria) Kaprálová starší (1890–1973), malířka a pěvkyně (*Viktoria (Vítězslava) Kaprálová*. Online. Internetová encyklopedie dějin Brna. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=10451. [cit. 2024-02-13]).

⁴⁶ Dopis z 23. března 1957 (CBM, PBM Kr 560).

⁴⁷ FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 148-152.

v Československém rozhlasu Brno, která opět dirigoval Břetislav Bakala. Jednalo se o zmíněnou *Polní mši*, H 279, *Tre ricercari*, H 267⁴⁸ a *Dvojkonzert pro dva smyčcové orchestry, klavír a tympány*, 271.⁴⁹ Martinů slyšel téměř celou nahrávku a s nadšením o tom napsal⁵⁰ svému příteli Miloši Šafránkovi.^{51,52}

2.2. Ediční poznámky

Všechny korespondenční fondy, jež jsou obsaženy v této diplomové práci, jsou výhradně jednostranné. Jedná se o rukopisnou komunikaci Bohuslava Martinů s adresáty, jejichž odpovědi se bohužel nezachovaly. Stejně tak je jejich společným pojítkem současný vlastník, kterým je Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea v Brně. Jedná se o diplomatický přepis, jenž důsledně zanechává specifický styl psaní Bohuslava Martinů včetně podtržení, která jsou místy psána totožným inkoustem jako texty dopisů, a včetně zjevných chyb. Není však dodržen přesný formální vzhled dopisů, a to zejména řádkování, odsazení textu v odstavcích a vpisy i podtržení vepsané zřejmě později cizí rukou.

Dochovanou korespondenci, kterou Ústav dějin hudby Moravského zemského muzea v Brně získal od syna Břetislava Bakaly,⁵³ zaslal Bohuslav Martinů Bakalovi mezi lety 1926–1957 z třech různých míst, přesně z Paříže, Poličky a švýcarského Prattelnu. Čítá dva dopisy, část dopisu nesoucí označení *P. S.* a pohlednici. Korespondence je archivována pod signaturou G 6 375.

Úvodní dopis skládající se ze dvou stran, je napsán na světle modrém papíře modrým inkoustem a místy obsahuje podtržení dvojího druhu. První je zaznamenáno stejným inkoustem a druhé tužkou, z čehož lze usoudit, že je uvedeno cizí rukou. Dopis byl napsán 18. března 1926 v Paříži. Následující položku, která nese již zmíněné označení *P. S.*, lze dle obsahu sdělení přiřadit k předchozímu dopisu. Modrý inkoust je zaznamenán na bílém papíře odlišného

⁴⁸ *Tre ricercari*, H 267, pro komorní orchestr poprvé zazněly 6. září 1938 v italských Benátkách. Pod vedením Nina Sanzogniho (1911–1983) je provedla Orchestra del teatro la Fenice (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 274-275).

⁴⁹ *Dvojkonzert pro dva smyčcové orchestry, klavír a tympány*, H 271, měl premiéru 9. února 1940 ve švýcarské Basileji. Pod taktovkou Paula Sachera (1906–1999) jej provedl Basilejský komorní orchestr (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 275-278).

⁵⁰ Dopis z 22. března 1959 (CBM, kopie v IBM, ŠafM 1959-03-22).

⁵¹ Miloš Šafránek (1894–1982), diplomat a spisovatel (KOSTRHUN, Petr. *Šafránek, Miloš*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictinary&task=record.record_detail&id=1381. [cit. 2024-02-13]).

⁵² FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 153.

⁵³ Ing. Břetislav Bakala (1925–1998), syn Marie Bakalové (1904–1992) a Břetislava Bakaly (Ing. Břetislav Bakala. Online. Internetová encyklopedie dějin Brna. 2004. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=474. [cit. 2024-03-19]).

formátu k předchozímu dopisu. Opět místy obsahuje podtržení tužkou. Druhý dopis z 3. října 1926 v Poličce je napsaný na bílém papíře tentokrát černým inkoustem a skládá se také ze dvou stran. Nenalezneme v něm žádné vpisky.

Červenou nití obsahu výše zmíněné korespondence je Bakalův pobyt ve Spojených státech amerických, což se ve sdělení přirozeně odráží. První dopis a část *P. S.* jsou zaměřeny na Martinův plán zaslat do Ameriky svá baletní díla, která Bakalovi přibližuje a myslí si, že by se mohly místnímu publiku zalíbit. V následujícím dopise se Martinů dotazuje, zdali se tento záměr daří realizovat a oznamuje, že se Národní divadlo v Brně zajímá o balet *Vzpoura*, H 151.⁵⁴

Text na pohlednici je napsán černým inkoustem a se značným časovým odstupem od datace předešlých dopisů, který činí více než třicet let. 21. prosince 1957 vyjadřuje Bohuslav Martinů Břetislavu Bakalovi ze švýcarského Prattelnu pochvalu za jeho práci a přeje mu do nového roku.

2.3. Korespondence

1

Paris 18/3. 1926.

Vážený příteli!

Díky za Váš dopis i ochotu, s kterou jste mi zapůjčil partituru.⁵⁵ Co se týče mého rozhodnutí zúčastnit se konkursu⁵⁶ sděluji Vám následující: Rozhodně se jej účastním a mým úmyslem bylo zaslati celovečerní program baletní který mám připraven. Z toho dvě věci⁵⁷ jsou

⁵⁴ *Vzpoura*, H 151, baletní skica o jednom dějství, byla poprvé uvedena 11. února 1928 v Národním divadle v Brně (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 202-204; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 379).

⁵⁵ V následujícím textu tohoto dopisu Martinů upřesňuje, že se jedná o partituru baletní komedie, *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133, jejíž premiéra proběhla 31. ledna 1925 v Národním divadle v Brně, s choreografií Jaroslava Hladíka (1885–1941), právě pod taktovkou Břetislava Bakaly (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 201-202; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 377).

⁵⁶ Jak se můžeme dále dočíst, jedná se o konkurz ve Spojených státech amerických. Břetislav Bakala v době, kdy je datován tento dopis, v USA pobýval a pracoval, a to od září 1925 do května 1926 (ZAPLETAL, Miloš. *Bakala, Břetislav*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=1275. [cit. 2023-10-15]).

⁵⁷ Jedná se o balety *Vzpoura*, H 151 a *Motýl, který dupal*, H 153. *Vzpoura*, H 151, baletní skica o jednom dějství, byla uvedena 11. února 1928, taktéž v brněnském Národním divadle (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 202-204; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 379). *Motýl, který dupal*, H 153, balet o jednom dějství. Premiéra se nikdy neuskutečnila, jelikož se nevyjasnily autorskoprávní podmínky mezi autorem hudby Bohuslavem Martinů a autorem díla, jež bylo inspirací k sepsání

neprovedené a balet „Nejmocnější“⁵⁸ jsem chtěl tedy přiložit jako k vůli úplnosti. Bohužel tento plán ztroskotat a sice: třetí balet je: Motýl, který dupal“.⁵⁹ Je úplně hotový a připravený ale bohužel p. Mr Kipling⁶⁰ na jehož pohádku je napsán byl teď delší dobu nemocen a tím se přerušilo moje vyjednávání s tím. Teď se uzdravuje ale lékař zapovídá korespondenci a tak nemohu tedy s dílem nic podniknout, dokud nedostanu jeho dopis. To víte Angličani jsou v tomto ohledu ohromně nedůtkliví a přesní. Lituji toho velice protože to bylo jaksi hlavní dílo na které jsem spolehal. Tak mi nezbylo než zadatí ostatní dva balety a sice „Nejmocnější“⁶¹ a balet „The revolte“, ⁶² velmi komický a originelní sketch o tonech, které se vzbouří a zastaví všechnu hudbu až na konec jakási dívka zazpívá národní píseň a komponista začne komponovat fugu a tak se tony zase udobří. Je v tom mnoho nových atrakcí, radio, gramophon a.t.d. myslím že sujet i hudba se budou líbit. Jenomže mám dojem že je to příliš krátké. Příkladám k tomu dopis⁶³ v němž píšu, to co Vám a podotýkám že bych chtěl třetí balet poslat ještě dodatečně, poněvadž mohu dostat dopis z Anglie každý den.,⁶⁴ že by tedy to přišlo asi o 14 dní později, ovšem před ukončením konkursu. Tedy ty dva balety jsem zadal a poslal pod heslem „Prague“. Prosím Vás, bude-li Vám možno mluvit s těmi pány s komise a upozorniti je na to, případně přimluvit se za dílo. Podotýkám že jsem při baletu „Nejmocnější“⁶⁵ vedl že byl proveden. Jak jsem Vám již psal, nedělám si nadějí na cenu, kterou bych ovšem milerád přijal, ale hlavní věcí je mi, kdyby bylo možno zainteresovat je, aby balety byly v Americě alespoň provedeny, nebo přijaty do repertoiru některého divadla. To by byl hlavní můj cíl. Napsal jsem tedy v xxx⁶⁶

baletu, *The Butterfly that Stamped*, ze sbírky příběhů *Just so Stories* (v češtině toto dílo vyšlo pod názvem *Bajky i nebjky*), britského spisovatele Rudyarda Kiplinga (1865–1936). 1. ledna 1990 vyšla suite ze zmíněného baletu, kterou pod taktovkou Jiřího Bělohávkva (1946–2017) nahrál Symfonický orchestr hlavního města Prahy (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 204-206; MIHULE, Jaroslav. *MARTINŮ: osud skladatele*. 2. vydání. Praha 1: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3797-6, s. 139; *Bajky i nebjky*. Online. Databáze knih. 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/bajky-i-nebjky-368733>. [cit. 2023-10-14].; *Operní a baletní díla Bohuslava Martinů (2)*. Online. Opera+. 2009. Dostupné z: <https://operaplus.cz/operni-a-baletni-dila-bohuslava-martinu-2/>. [cit. 2023-10-14]; *Martinů: O motýlu, který dupal*. Online. Supraphonline. 2011. Dostupné z: <https://www.supraphonline.cz/album/1353-martinu-o-motyly-ktery-dupal>. [cit. 2023-10-14].

⁵⁸ *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133, baletní komedie o jednom dějství měla premiéru 31. ledna 1925 v Národním divadle Brno s choreografií Jaroslava Hladíka (1885 - 1941) pod taktovkou Břetislava Bakaly (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 201-202).

⁵⁹ *Motýl, který dupal*, H 153, balet o jednom dějství. Viz poznámku výše.

⁶⁰ Rudyard Kipling (1865–1936), celým jménem Joseph Rudyard Kipling, anglický spisovatel a básník. V roce 1907 obdržel Nobelovu cenu za literaturu (The Editors of Encyclopaedia Britannica. *Rudyard Kipling*. Online. Britannica. 1994. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Rudyard-Kipling>. [cit. 2023-10-14]).

⁶¹ *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133.

⁶² *Vzpouza*, anglicky *The Revolt*, H 151.

⁶³ Tento dopis se pravděpodobně nedochoval.

⁶⁴ Viz výše.

⁶⁵ *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133.

⁶⁶ Nečitelné, přeškrtnuté.

dopise, přiloženém k balíku (na Mr Fry“) ⁶⁷ aby rukopisy nebyly posílány po konkursu zpět do Evropy, nýbrž aby je dali Vám k dispozici. Sdělil jsem jim Vaši adresu a aby Vám napsali kdy byste je případně vyzvedl. Příkládám jakousi plnou moc pro Vás.⁶⁸ Snad byste je mohl předložit M^r. Bartíkovi,⁶⁹ jak jste mi psal, nebo on by je mohl ~~xxx~~⁷⁰ předati dále některým ze svých známých. Myslím že by mohli mít v Americe úspěch.⁷¹ Omlouvám se Vám mnoho že Vám přivodím a přidělávám práci, které máte sám jinak ~~dost~~ jistě dost ale snad mi pomůžete a neodepřete svoji pomoc. Tedy prosím, mluvte s oněmi pány, které znáte z komise. Balety jsou zadány dva a sice „(Nejmocnější)“⁷² ~~xxx~~⁷³ Who ist the most powerful⁷⁴ in the World“ a („Vzpoura)⁷⁵ „The revolte“. Odeslel jsem je 15./3.⁷⁶ doufám že dojdou v čas. Byl bych Vám vděčen kdybyste mi napsal něco o situaci a o možnostech, které by byly pro moje věci v Americe. Píšete o brněnském provedení.⁷⁷ Já znám všechny ty podrobnosti a ujišťuji Vás že jsem měl radost ze zpráv všech mých známých kteří byli přítomni a kteří shledali hudební provedení výborné, tedy pro Vás jsem měl vždy jenom díky a nikdy mi nepřipadlo na mysl abych dával vinu hud. provedení. Děkuji Vám a těším se na zprávy od Vás. Zdravím Vás mnoho Váš. B. Martinů, 11 bis rue Delambre. Paris 14^e⁷⁸

⁶⁷ Nepodařilo se dohledat, o koho se jedná.

⁶⁸ Není možné s jistotou určit, zda se jedná o zmíněnou „*plnou moc*“, nebo o k dopisu přiloženou část, jež nese označení „*P.S.*“ (viz níže). Rukopis, jež patří Martinů, je však na papíře, který má jinou barvu i formát, než je hlavní dopis adresovaný Bakalovi.

⁶⁹ Ottokar Bartík (1868–1936), tanečník, choreograf, pedagog, podnikatel, který se ke konci 19. století přestěhoval a usadil v Americe, kde se podílel na utváření uměleckého života, zvláště v Chicagu a New Yorku (BRODSKÁ, Božena. *Bartík, Otakar*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=5296. [cit. 2023-10-15]).

⁷⁰ Nečitelné, přeškrtnuté.

⁷¹ S velkou pravděpodobností žádný z těchto tří baletů nebyl v následujících letech v USA proveden.

Víme, že byl v Americe uveden balet *Škrtička* anglicky *The Strangler*, H 317. Premiéru měl 22. srpna 1948 v Novém Londýně, ve státu Connecticut, na festivalu *American Dance festival*. Balet nebyl přijat s nadšením, ne však vinou hudební stránky díla, kterou napsal Martinů, nýbrž v důsledku celkového pojetí a interpretace baletu (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 222-223; *Příspěvek Martinů k modernímu tanci v Americe*. Online. Harmonie. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/rozhovory/prispevek-martinu-k-modernimu-tanci-v-americe.html>. [cit. 2023-10-15]; *Škrtička*. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/works/public_view/239. [cit. 2023-10-15]).

⁷² *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133.

⁷³ Nečitelné, přeškrtnuté.

⁷⁴ Anglický překlad názvu baletní komedie *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133.

⁷⁵ *Vzpoura*, anglicky *The Revolt*, H 151.

⁷⁶ Tato korespondence se pravděpodobně nedochovala.

⁷⁷ Martinů odkazuje na premiéru baletu *Kdo je světě nejmocnější*, H 133, kterou Břetislav Bakala dirigoval. Sám Bakala se k dílu vyjádřil takto: „*Bohuslav Martinů byl v Brně ještě neznámý. Dílo bylo po technické a zvukové stránce dosti nesnadné, rozpisované – jako obyčejně – na poslední chvíli, takže jsem dostal partituru do rukou nějaký den před první zkouškou... Dopadlo to dobře, od té doby jsem se už od soudobé hudby neodklonil.*“ (*Operní a baletní díla Bohuslava Martinů (I)*). Online. Opera+. 2009. Dostupné z: <https://operaplus.cz/operni-a-baletni-dila-bohuslava-martinu-1/>. [cit. 2023-10-14]).

⁷⁸ Jedná se o adresu, na které Martinů pobýval v Paříži v podnájmu u Václava Nebeského (1889–1949) a jeho rodiny (SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (I): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce*

P. S.⁷⁹

Do Ameriky jsem zaslal svoji partituru,, „Nejmocnější“.⁸⁰ Vaši, když dovolíte, ponechám pro případ že bych ji potřeboval zde nebo v Bratislavi. Prozatím je dosud uložena u Zítka.⁸¹ Balet „The revolte“ je úplně nový,⁸² letošního data trvá asi 30 minut. Když bych nemohl včas poslati do konkursu ještě toho „Motyla“ Butterfly that stamper“ od Kiplinga:, dovolil bych si jej poslati potom na Vaši adresu. Myslím že tento balet by mohl vzbuditi zájem, protože je scénicky vděčný, na anglický text, a mimo to .Kipling je jistě v Am. velmi oblíben. Věnujte mi tedy svoji pomoc, prozatím pro ty druhé věci zadané.⁸³

Zdravím Váš

B. Martinů

2

[Polička]⁸⁴ 3./10. 1926.

Vážený příteli!

Nezlobte se na mne že Vám teprve nyní odpovídám na Váš dopis. Oznámil jsem tehdy divadlu⁸⁵ že chcete partituru prodat.⁸⁶ Partitura byla tou dobou v Universalce,⁸⁷ která mě žádala

do roku 1931/ Dear all (I.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička until 1931. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. ISBN 978-80-244-5438-2, s. 142).

⁷⁹ Jak je výše zmíněno, tato část pravděpodobně navazuje na předchozí dopis, liší se barvou papíru i jeho formátem, ale je možnou „plnou mocí“ Martinů.

⁸⁰ *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133.

⁸¹ Otakar Zitek (1892–1955), operní režisér, skladatel, dirigent, který se společně s Břetislavem Bakalou a Jaroslavem Hladíkem (1885–1941) režijně podílel na provedení baletu *Kdo je světa nejmocnější*, H 133 (*Otakar Zitek*. Online. Internetová encyklopedie dějin Brna. 2004. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=11188. [cit. 2023-10-15]; *Operní a baletní díla Bohuslava Martinů (1)*. Online. Opera+. 2009. Dostupné z: <https://operaplus.cz/operni-a-baletni-dila-bohuslava-martinu-1/>. [cit. 2023-10-14]).

⁸² Baletní skica o jednom dějství *Vzpora*, H 151, nemá jednotně podložené informace o jejím dokončení. Harry Halbreich uvádí 1. listopadu 1925, v databázi pramenů *Institutu Bohuslava Martinů* je zaznačen pouze měsíc dokončení, ne konkrétní datum. Jedná se o leden roku 1926. V publikaci *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů* se dočteme, že skladatel napsal dílo během roku 1925 (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 202; *Vzpoura*. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/works/public_view/397. [cit. 2023-11-04]; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 379).

⁸³ Viz poznámky výše.

⁸⁴ Přestože už několikátým rokem žije Bohuslav Martinů v Paříži, píše tento dopis z Poličky, kde trávil léto. Tu však opouští záhy a směřuje do Prahy a poté do Paříže (MIHULE, Jaroslav. *MARTINŮ: osud skladatele*. 2. vydání. Praha 1: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3797-6, s. 147 a 527).

⁸⁵ Jedná se o Národní divadlo v Brně.

⁸⁶ Z následujícího textu tohoto dopisu je zřejmé, že se jedná o partituru k baletní komedii o jednom dějství *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133. Premiéra baletu proběhla 31. ledna 1925 v Brněnském národním divadle s choreografií Jaroslava Hladíka (1885–1941) pod taktovkou Břetislava Bakaly (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 201-202; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 377).

⁸⁷ Hudební nakladatelství *Universal Edition* se sídlem ve Vídni.

o zapůjčení a divadlo⁸⁸ mi oznámilo, že se rozhodnou až přijde z Vídně zpět. Rozmyslel jsem si celou věc a myslím že udělám nejlépe když koupím partituru sám, budu ji asi ještě potřebovat u nás, takže svoji orig. partituru bych Vám nechal úplně k dispozici, vrátíte-li se do Ameriky⁸⁹ a šlo-li by s tím něco podniknout. Nemohl bych Vám však okamžitě celý obnos složit ale kdybyste přistoupil na toto řešení. 500 Kč bych Vám poslal hned a zbytek po provedení v Národním t. j. během prosince t. r.⁹⁰ Sdělte mi tedy svoje rozhodnutí ještě tento týden, odjízdim po neděli do Prahy a pak doufám že zase do Paříže.⁹¹ Peníze bych Vám zaslal obratem do Brna. Nevíte nic, co se děje v Americe?⁹² Byl jsem v Paříži až do srpna, ale nepřišlo ani vyřízení, ani balík od⁹³ p. Rybky.⁹⁴ Nemáte snad od něho nějakých zpráv, ohledně toho, zda-li vyzvedl⁹⁵ partitury k sobě? Je možné že budu mít už v Paříži nějakou zvěst o tom, ale prozatím nevím nic. Jak víte, chce mi Zítek tu „Vzpouru“ provést v Brně⁹⁶ a tak mi to dělá dost starostí, co se vlastně s partiturami děje. Víte-li něco o tom sdělte mi to.⁹⁷ A jak Vy jste

⁸⁸ Národní divadlo v Brně.

⁸⁹ Břetislav Bakala strávil téměř rok ve Spojených státech amerických, konkrétně ve Filadelfii ve státě Pensylvánie. Byl tam od září 1925 do května 1926. Do USA se poté znovu nevrátil. V době, kdy Martinů píše tento dopis, je už Bakala zpět v Československu, v Brně (ZAPLETAL, Miloš. *Bakala, Břetislav*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record_detail&id=1275. [cit. 2023-10-15]).

⁹⁰ Premiéra baletu *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133 v Národním divadle v Praze, neproběhla v prosinci roku 1926, ale 17. února 1927 (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 201).

⁹¹ Podle Mihuleho Bohuslav Martinů do Paříže odcestoval v rozmezí druhé poloviny října až počátku listopadu (MIHULE, Jaroslav. *MARTINŮ: osud skladatele*. 2. vydání. Praha 1: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3797-6, s. 147 a 527).

⁹² Martinů zde naráží na prosbu, kterou Bakalovi předložil v předchozím dopise. Žádal ho, aby se zasadil o provedení jeho baletních děl právě ve Spojených státech amerických, kde Bakala v té době pobýval a působil.

⁹³ Nečitelné, podle kontextu lze na tomto místě očekávat předložku „od“.

⁹⁴ František Rybka (1895–1970), varhaník a violoncellista. Ve 20. letech 20. století se prosadil jako umělec v Americe, kde poté i zůstal. S Bohuslavem Martinů byli velmi blízcí přátelé. Dobrymi přáteli se stali roku 1941, avšak jejich první setkání lze sledovat už ve 20. let 20. století. Důkazem nám jsou nejen samotné dopisy s Břetislavem Bakalovou z roku 1926, ale také zmínka Rybky o setkání s Martinů v roce 1924, kdy Rybka a Bakala společně odplouvali z Paříže do Spojených států amerických a zároveň se zde se skladatelem setkali. Rybka Martinů pomáhal v různých životních situacích, doprovázel jej při cestách, například do Kanady, byl také jeden z těch, kteří při něm stáli po nešťastné nehodě v létě roku 1946, kdy spadl z terasy a vážně se zranil. O jejich vztahu a společných cestách se dočteme na stránkách díla o životě Martinů Jaroslava Mihuleho a zejména v jejich společné korespondenci, kterou do knižní podoby zpracovali Vít Zouhar a Jana Honzíková (MIHULE, Jaroslav. *MARTINŮ: osud skladatele*. 2. vydání. Praha 1: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3797-6, s. 299, 300, 350, 353; ZOUHAR, Vít a HONZÍKOVÁ, Jana. *Milý Franku: (I.) Dopisy Bohuslava Martinů Franku Rybkovi z let 1941 až 1954/ Dear Frank: (I.) Bohuslav Martinů's letters to Frank Rybka from 1941 to 1954*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2023. ISBN 978-80-244-6400-8, s. 6-9, 22-26; Rybka, Frank. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/people/public_view/129. [cit. 2023-10-15]; František Rybka a Bohuslav Martinů (dokončení). Online. Zlin.cz. 2017. Dostupné z: <https://zlin.cz/magazin/531277n-frantisek-rybka-a-bohuslav-martinu-dokonceni/>. [cit. 2023-10-15]).

⁹⁵ Čárka nad písmenem „e“ je přeškrtnuta.

⁹⁶ *Vzpouza*, H 151, baletní skica o jednom dějství, měla premiéru 11. února 1928 v Národním divadle v Brně (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 202-204; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 379).

⁹⁷ Navazující korespondence se pravděpodobně nedochovala.

se rozhodl? Vráťte se do Ameriky?⁹⁸ Budu se těšiti na Váš dopis a sdělte mi jak jste rozhodl ohledně partitury „Nejmocnější“. Srdečně Vás zdravím a přeji mnoho zdaru ve Vašem usíli.

Jsem Váš

B. Martinů

V Paříži budu asi od 20/10., vyhledejte mne pojedete-li přes do Ameriky.

3

[Schönenberg – Pratteln, 21. 12. 1957]⁹⁹

1957

Bravo!¹⁰⁰ A přání do 1958.

B. Martinů

⁹⁸ Břetislav Bakala (1897–1958) se po návratu z Ameriky v květnu 1926 na delší pobyt do zahraničí znovu nevydal (ZAPLETAL, Miloš. *Bakala, Břetislav*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=1275. [cit. 2023-10-15]).

⁹⁹ Lokace a datace pohlednice je uvedena podle poštovního razítka na pohlednici.

¹⁰⁰ Není vyloučeno, že se mohlo jednat o pozdní gratulaci k provedení kantáty pro baryton, mužský sbor a orchestr *Polní mše*, H 279, kterou Břetislav Bakala 13. a 14. března 1957 v rámci abonentního koncertu v Brně dirigoval. Vítězslava (Viktoria) Kaprálová starší (1890–1973) napsala v dopise 17. března 1957 (PBM Kd 053) Bohuslavu Martinů, že na ni kantáta pro baryton, mužský sbor a orchestr, jež nese název *Polní mše*, H 279, kterou dirigoval Břetislav Bakala, udělala velký dojem. Sám Martinů se o tom zmiňuje v dopise domů do Poličky z 23. března 1957 (CBM, PBM Kr 560): „*Dávali prý moc krásně v Brně Polní Mši. Dirigoval Bakala. Snad dostanete kritiky jsou krásné.*“ (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 451; *Rovnost: list sociální demokratů českých*, roč. 72, č. 62, 13. 3. 1957, s. 3).

3. Korespondence Bohuslava Martinů s Antonínem Balatkou

3.1. Životopis Antonína Balatky

Všestranný umělec, známý zejména jako dirigent a skladatel se narodil 27. října 1895 v Praze, v městské části Vinohrady.

Lásku k hudbě převzal z rodinného prostředí. Jeho otec, vojenský kapelník, sice zemřel v synově dětství, ale matka Františka dbala v průběhu výchovy na synův umělecký rozvoj. Během školní docházky se na obecné a měšťanské škole u sv. Jindřicha setkal s hudebníkem Antonínem Mikolášem,¹⁰¹ poté v roce 1906 nastoupil na Císařsko-královské české reálné gymnázium. Následně roku 1910 pokračoval na Učitelském ústavu v Praze, kde studoval hudbu, kupříkladu u Stanislava Jiráka.¹⁰² Po složení maturitní zkoušky se od roku 1914 věnoval pedagogické profesi na různých pražských školách. Ještě téhož roku se rozhodl rozšířit své hudební vzdělání a začal studovat na Pražské konzervatoři hru na varhany, klavír, dirigování a sborový zpěv. V roce 1916 se stal korepítőrem v Pivodově pěvecké škole¹⁰³ a v roce 1917 nastoupil jako žák Vítězslava Nováka¹⁰⁴ do jeho mistrovské skladatelské třídy, taktéž v rámci Pražské konzervatoře.¹⁰⁵

Zlomovým se pro něj stal rok 1919. Při setkání s Fridrikem Rukavinou¹⁰⁶ mu bylo nabídnuto místo v Lublaňské opeře. On ho přijal a po následujících deset let se mu stalo domovem Slovinsko. Během tohoto období zastával různé pozice. Angažoval se jako dirigent, korepítőr i skladatel.¹⁰⁷ Pravidelně se setkával a spolupracoval s významnými umělci. Nezapomínal ani na vlast, kterou do Lublaně přenesl v provedení nejednoho díla

¹⁰¹ Antonín Mikoláš (1874–1934), skladatel a zpěvák (ČERNUŠÁK, Gracian, ŠTĚDRŮŇ, Bohumír a NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí: svazek druhý M–Ž*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965, s. 96).

¹⁰² Stanislav Jiránek (1874–1934), skladatel a pedagog (ČERNUŠÁK, Gracian, ŠTĚDRŮŇ, Bohumír a NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí: svazek první A–L*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963, s. 610–611).

¹⁰³ *Pivodova pěvecká škola*, přední česká vokální škola založená Františkem Pivodou (1824–1898) byla aktivní mezi lety 1869–1940 (WIEDERMANN, Petra. *Pivodova pěvecká škola*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=6662. [cit. 2024-02-15]).

¹⁰⁴ Vítězslav Novák (1870–1949), skladatel a pedagog (SÝKORA, Pavel. *Novák, Vítězslav I*). Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=2207. [cit. 2024-02-15]).

¹⁰⁵ ŠAFFKOVÁ, Blanka. *Antonín Balatka a Lublaň: Příspěvek k problematice česko-slovinských vztahů v oblasti hudby*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 5–12.

¹⁰⁶ Fridrik Rukavina (1883–1940), chorvatský dirigent (*Rukavina, Fridrik (Friderik) (1883–1940), Dirigent*). Online. Österreichisches Biographisches Lexikon. 2011. Dostupné z: https://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_R/Rukavina_Fridrik_1883_1940.xml. [cit. 2024-02-15]).

¹⁰⁷ Na prknech operního domu byl uveden jeho balet *Z jitrní země* (WEIMANN, Mojmir. *Ten, který dirigoval premiéru Martinů Her o Marii*). Online. Opera PLUS. Dostupné z: <https://operaplus.cz/ten-ktery-dirigoval-premieru-martinu-her-o-marii/>. [cit. 2024-02-14]).

československých umělců.¹⁰⁸ Věnoval se také publikování v mnoha slovinských časopisech, novinách a denících.¹⁰⁹ Uvádí se, že zde byl také pedagogicky činný, což se ale nedá s jistotou doložit.¹¹⁰

V polovině roku 1926 se Balatka vrátil do vlasti a zamířil rovnou do Brna, kde pak umělecky působil až do své smrti. Od roku 1929 spolupracoval pod vedením Otakara Zítka¹¹¹ s Břetislavem Bakalou¹¹² a Zdeňkem Chalabalou¹¹³ v Národním divadle v Brně, v němž byl nejen dirigentem, ale také režisérem, překladatelem libret a od roku 1945 až do svého odchodu v roce 1949 také ředitelem operní části divadla. I zde, tak jako v Lublani, obohacoval publikum zahraniční hudbou, zejména jugoslávskou. Navázal na svou pedagogickou činnost a v roce 1926 nastoupil na brněnskou konzervatoř a roku 1951 se stal docentem na Janáčkově akademii múzických umění. Nezapomínal ani na skladatelskou¹¹⁴ a publicistickou činnost¹¹⁵ a v padesátých letech zastával funkci předsedy brněnské části Svazu československých skladatelů.¹¹⁶

Zemřel 25. června 1958.¹¹⁷

¹⁰⁸ POLÁČEK, Radek. *Balatka, Antonín*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=7127. [cit. 2024-02-14].

¹⁰⁹ ŠAFFKOVÁ, Blanka. *Antonín Balatka a Lublaň: Příspěvek k problematice česko-slovinských vztahů v oblasti hudby*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 67-71.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 17-19.

¹¹¹ Otakar Zítek (1892–1955), skladatel, režisér, dirigent a pedagog (*Otakar Zítek*. Online. Internetová encyklopedie dějin Brna. 2004. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=11188. [cit. 2023-10-15]).

¹¹² Břetislav Bakala (1897–1958), klavírista, dirigent a skladatel (*Břetislav Bakala*. Online. Internetová encyklopedie dějin Brna. Brno: Muzeum města Brna, 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=15. [cit. 2023-07-17]).

¹¹³ Zdeněk Chalabala (1899–1962), dirigent (ŠYKOROVÁ, Lucie. *Chalabala, Zdeněk*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4480. [cit. 2024-02-15]).

¹¹⁴ Mezi významná díla se řadí například zpěvohra *Svaté jaro*, sborové dílo *Tkadlena zpívá* a další (ŠAFFKOVÁ, Blanka. *Antonín Balatka a Lublaň: Příspěvek k problematice česko-slovinských vztahů v oblasti hudby*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 75).

¹¹⁵ Jeho práce je spojována zejména s *Hudebními rozhledy*, *Divadelním listem*, časopisem Národního divadla a *Svobodným slovem* (ŠAFFKOVÁ, Blanka. *Antonín Balatka a Lublaň: Příspěvek k problematice česko-slovinských vztahů v oblasti hudby*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 75-83; POLÁČEK, Radek. *Balatka, Antonín*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=7127. [cit. 2024-02-14]).

¹¹⁶ *Svaz československých skladatelů*, který působil od roku 1949 až do roku 1970, byl sdružením umělců, jejichž cílem bylo kulturně obohacovat veřejnost například formou přednášek či prováděním nových hudebních děl (ZAPLETAL, Petar. *Svaz československých skladatelů*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=5881. [cit. 2024-03-16]).

¹¹⁷ ŠAFFKOVÁ, Blanka. *Antonín Balatka a Lublaň: Příspěvek k problematice česko-slovinských vztahů v oblasti hudby*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 75-83.

V průběhu života se Antonín Balatka setkával s Bohuslavem Martinů nejen profesně, ale také se z nich stali blízcí přátelé. To nám může dokázat například příspěvek Balatky ve *Sborníku vzpomínek a studií*¹¹⁸ Zdeňka Zouhara¹¹⁹ ke skladatelovým šedesátým pátým narozeninám, ve kterém Balatka spolu s dalšími osobnostmi vzpomíná na osobnost Bohuslava Martinů. Zásadní díla, která oba umělce propojovala, byl balet *Špalíček*, H 214 I¹²⁰ a opery *Hry o Marii*, H 236¹²¹ a *Divadlo za bránou*, H 251¹²², jež Balatka hudebně nastudoval a provedl. Také na tuto spolupráci s Martinů Antonín Balatka vzpomíná ve zmíněném sborníku.

3.2. Ediční poznámky

Tento korespondenční fond, který Moravské zemské muzeum v Brně získalo od JUDr. Bohumíra Zoubka, se skládá ze čtyř dopisů i s jejich zachovanými obálkami a nese signaturu G 2 094.

Úvodní dopis z 27. ledna 1935 je napsaný na třech stranách bílého papíru černým inkoustem v Praze. Je možné v něm nalézt podtržení textu rukou Bohuslava Martinů. Následuje dopis datovaný 31. dubna 1935 opět z Prahy. Dva bílé listy jsou popsány černým inkoustem. Třetí dopis napsaný na bílém linkovaném papíru černým inkoustem má dvě strany a je z 24. září 1936 z Paříže. Závěrečný dopis z 14. prosince 1936 opět z Paříže je tentokrát napsaný černým inkoustem z obou stran modrého papíru.

První dva dopisy obsahují převážně komunikaci spojenou s operou *Hry o Marii*, H 236,¹²³ kterou Antonín Balatka dirigoval v brněnském Zemském divadle. Nejprve společně

¹¹⁸ ZOUHAR, Zdeněk (ed.). *Bohuslav Martinů: sborník vzpomínek a studií*. Brno: Krajské nakladatelství, 1957.

¹¹⁹ Zdeněk Zouhar (1927–2011), pedagog, muzikolog a skladatel (FRANKOVÁ, Jana. *Zouhar, Zdeněk*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=3378. [cit. 2024-02-15]).

¹²⁰ *Špalíček*, H 214 I, balet, který měl sice premiéru 19. září 1933 v Pražském národním divadle, ale 25. listopadu 1933 zazněl i pod taktovkou Antonína Balatky v Brněnském národním divadle. Přípravovaná premiéra baletu v Praze byla pro Martinů náročná a nebyl s ní spokojen, proto dílo zaznělo i v Brně. Nakonec byl s oběma provedeními spokojen, i když práci brněnského divadla ocenil více (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 212-215; HOLÁ, Monika. *Martinů v souvislostech (11) Brno jako místo světových premiér scénické tvorby Bohuslava Martinů Část I. – Meziválečná tvorba*. Online. KlasikaPlus.cz. Dostupné z: <https://www.klasikaplus.cz/martinu-v-souvislostech-11-br-brno-jako-misto-svetovych-premier-scenicke-tvorby-bohuslava-martinu-br-cast-1-mezivalecna-tvorba/>. [cit. 2024-02-14]).

¹²¹ *Hry o Marii*, H 236, operní cyklus, jehož nastudování i premiéry byl Martinů přítomen, měl první provedení 23. února 1935 v Brněnském národním divadle (FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 385).

¹²² *Divadlo za bránou*, H 251, opera-balet měla premiéru v Národním divadle v Brně 20. září 1936 (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 161-163; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 387).

¹²³ *Hry o Marii*, H 236, operní cyklus, který měl premiéru 23. února 1935 v Zemském divadle v Brně pod taktovkou Antonína Balatky (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158).

řeší detaily připravované premiéry, a poté další plány s tímto dílem. Dále je zmíněn notový materiál, který měl být zaslán do Spojených států amerických, ale z nejasných důvodů k tomu nedošlo. Následující dopisy jsou zaměřeny na operu *Divadlo za bránou*, H 251.¹²⁴ Martinů děkuje Balatkovi za práci, kterou na opere odvedl, zamýšlí se nad dalším možným zlepšením díla a snaží se pochopit, proč Zemské divadlo v Brně nehraje toto představení častěji. Zároveň zmiňuje možné uvedení díla v Pražském národním divadle, kde se patrně Balatka uchází o práci, k čemuž se vyjadřuje i Martinů.

3.3. Korespondence

1¹²⁵

[Praha] Neděle 27/1 1935:

Milý příteli,

děkuji srdečně za Váš dopis.¹²⁶ S p. Waltrem¹²⁷ jsme se dohodli, už Vám to jistě sdělil. Provedení¹²⁸ s Besedou¹²⁹ je samozřejmě úplně luxusní, ~~xxx~~¹³⁰ vítám to s radostí. Jenom asi dvě věci se mi dobře nesrovnávají . a sice „ Alleluja“ v konci Mariken¹³¹ nemá znít jako

¹²⁴ *Divadlo za bránou*, H 251, opera-balet o třech dějstvích, měla premiéru 20. září 1936 v Zemském divadle v Brně, také pod taktovkou Antonína Balatky (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 161-163).

¹²⁵ K dopisu se dochovala i obálka s adresami adresáta i odesílatele a s razítkem místa a data odeslání (Praha, 28. 1. 1935) – viz přílohu č. 9. Obálka je uložena společně s dopisem pod stejnou signaturou.

¹²⁶ Tento dopis se patrně nedochoval.

¹²⁷ Rudolf Walter (1984–1966), pedagog, recitátor, operní, operetní i činoherní režisér a herec. 23. února 1935 režíroval premiéru opery Bohuslava Martinů *Hry o Marii*, H 236 v brněnském Zemském divadle (*Rudolf Walter*. Online. Internetová encyklopedie dějin Brna. 2004. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=8712. [cit. 2023-10-30]; *Walter, Rudolf*. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/people/public_view/4528. [cit. 2023-10-30]; HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 385).

¹²⁸ Je zde míněna premiéra díla *Hry o Marii*, H 236, čtyřdílného operního cyklu, který byl dokončen 26. června 1934 a jež byl premiérován 23. února 1935 v Zemském divadle v Brně pod taktovkou právě Antonína Balatky (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 385).

¹²⁹ *Beseda brněnská*, hudební i pěvecký spolek, jehož činnost byla zahájena v roce 1861 a trvá dodnes. Posláním *Besedy* bylo a je obohacení společenského i kulturního života v Brně. Mimo jiné *Beseda brněnská* příležitostně vypomáhala brněnskému Národnímu divadlu, jak tomu bylo i v případě premiéry *Her o Marii*, H 236 (PIVODA, Ondřej. *Beseda brněnská*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=1115. [cit. 2023-10-30]).

¹³⁰ Nečitelné, přeškrtnuté.

¹³¹ Druhá část opery *Mariken z Niméque* je vlámskou legendou o dívce, která se spolčí s ďáblem. Inspirací pro tuto část opery bylo pojetí legendy francouzského spisovatele Henri Ghéona (1875–1944). Hudební zpracování *Mariken* Bohuslavem Martinů má dvě verze, původní byla dokončena 28. června 1933, druhá 21. března 1934 (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153; ROZTOČILOVÁ, Klára. *Opera Bohuslava Martinů „Hry o Marii“ z pohledu sbormistra*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 18-17). V závěru druhé části opery je *Mariken* usmrcena,

by se scény to však jsme domluvili, že ženský sbor Besedy by byl za scénou (na scéně je tma) tak aby zněl jakoby ze scény. Horší je v Paskalině¹³² kvintett „Zabila panička pána“¹³³ a hlavně, sbor s requiem¹³⁴ a.t.d. Zde bych Vám byl moc vděčen, možno-li aby divadelní sbor zpíval na scéně sebou, ta partie není veliká a vystavuji se nebezpečí že se z opery stává spíše pantomima, což by nám jistě vytkli a také to nebylo v mém úmyslu Smířil bych se už s tím že by solové partie „Zabila panička“ a „In porta inferi“¹³⁵ zůstal v orchestru ale to sborové „requiem“ bych byl rád kdyby zpívaly oba sbory i v orchestru i na¹³⁶ scéně. Sbor tento není velký ani snad příliš těžký, snad by to šlo spravit. Mám dojem že by tato partie, přes to že je přerušena arií Paskaliny, byla pro mimiku příliš dlouhá, sbor na scéně by byl nečinný, vzhledem k tomu že akci přejímá také balet¹³⁷ a účinek by nebyl tak silný zůstal-li by zpěv jen v orchestru. Jinak nemám námitek, jenom bych chtěl aby bylo uvedeno v programech, že toto řešení dvou sborů bylo umožněno laskavostí Besedy ale že originální úprava vyžaduje jediný sbor a sice vše na scéně. Chci to k vůli tomu, protože mi slíbili z různých edic (Universálka,¹³⁸ Schott.¹³⁹) že pošlou svoje zástupce se podívat na premieru, nechci aby se polekali tohoto

avšak před smrtí lituje svých hříchů a je uvedena do nebe, načež reagují andělé v podání sboru „aleluja“ (ROZTOČILOVÁ, Klára. *Opera Bohuslava Martinů „Hry o Marii“ z pohledu sbormistra*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 48).

¹³² Poslední, tedy čtvrtý díl operního cyklu *Hry o Marii*, H 236, nese název *Sestra Paskalina*. Dokončena byla 26. června 1934 s vlastním libretem Bohuslava Martinů. Inspirací mu bylo hned několik literárních děl, zvláště to od Julia Zeyera (1841–1901), které pravděpodobně vycházelo ze středověké náboženské hry *Soror Beatrix* či z díla, které pochází ze 14. století, *Povídky olomoucké – O jedné jeptišce řeč velmi pěkná* (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153; ROZTOČILOVÁ, Klára. *Opera Bohuslava Martinů „Hry o Marii“ z pohledu sbormistra*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 19-20).

¹³³ Jedná se ve skutečnosti o kvartet. V tomto výstupu zpěváci nařknou Paskalinu ze zabití svého milence (ROZTOČILOVÁ, Klára. *Opera Bohuslava Martinů „Hry o Marii“ z pohledu sbormistra*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 68).

¹³⁴ Tento úsek tvoří jednu z hlavních sborových pasáží ve čtvrtém díle opery. Jedná se o zhudebnění několika žalmů z Písma a *Requiem aeternam*, liturgického textu k pohřebním obřadům (ROZTOČILOVÁ, Klára. *Opera Bohuslava Martinů „Hry o Marii“ z pohledu sbormistra*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 69-70).

¹³⁵ Skladatel tímto názvem odkazuje na sólovou část, která je mezi „kvartetem“ a „Requiem“. Jedná se o sólový part Paskaliny, než vstoupí na místo, kde má být popravena (ROZTOČILOVÁ, Klára. *Opera Bohuslava Martinů „Hry o Marii“ z pohledu sbormistra*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 68-69). „*A porta inferi*“ je latinský výraz pro „před branami pekel“. V textu je před „*porta inferi*“ uvedena předložka „*in*“, která má v latině více překladů, například „*do*“, „*naproti*“, ale také „*v*“, takže se může jedna o překlad „*v branách pekelných*“. (*Pojem a porta inferi*. Online. 2005. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/a-porta-inferi>. [cit. 2023-10-30]; *Latinské slovo - in*. Online. Latinský slovník online. 2009. Dostupné z: <http://latinsky-slovník.latinsky.cz/cesko-latinsky/in.html>. [cit. 2024-03-02]).

¹³⁶ Čárka nad písmenem „*a*“ je přeškrtnuta.

¹³⁷ Tanečníci zde představují demony a přísluhovače kata (ROZTOČILOVÁ, Klára. *Opera Bohuslava Martinů „Hry o Marii“ z pohledu sbormistra*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 69).

¹³⁸ *Universal Edition*, vídeňské hudební nakladatelství.

¹³⁹ *Schott music*, dosud fungující hudební nakladatelství.

řešení, které komplikuje provedení v jiných divadlech. Chef opery pražské Ostrčil¹⁴⁰ přijede rovněž. Pro to snad nebude žádných námitek, i pro mne, přes to že samozřejmě vítám s radostí spoluúčinkování, je to dosti důležité vzhledem k celé formě této věci. Ještě o jednu věc bych Vás prosil. Žádal jsem ředitelství asi v prosinci aby zaslali klavírní výtah „Legendy o sv. Dorotě, a Svátebních košil,¹⁴¹ do Ameriky¹⁴² ruskému baletu, který mne žádal o ukázkou. Dostávám dopis¹⁴³ od p. Psoty že dosud nic nedošlo a stále na to čekají. Prosím Vás podívejte se laskavě byla li zásilka z Brna vypravena. Jestli že ne ať to pošlou ihned, útraty hradím Adresa je. M^l Vania Psota,¹⁴⁴ Russian ballet. Com. Hurok 30 Rockenfebler Plaza¹⁴⁵ New York City. U.S.A.

Děkuji a zdravím Vás srdečně, brzo na shledanou Váš B. Martinů

¹⁴⁰ Otakar Ostrčil (1879–1935), skladatel, dirigent a ředitel opery Národního divadla v Praze od konce roku 1920 až do své smrti v roce 1935 (*Otakar Ostrčil*. Online. Národní divadlo. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3081>. [cit. 2023-10-31]).

¹⁴¹ *Legenda o sv. Dorotě* i *Svatební košile* jsou součástí baletu se zpěvem o 3 dějstvích *Špalíček*, H 214 I. Premiéra baletu proběhla 19. září 1933 v Národním divadle v Praze. Jednalo se o první verzi díla, která byla dokončena 11. února 1933. Obě zmíněné části se nachází ve 3. dějství baletu, z čehož pouze *Svatební košile*, H 214 I A byla jako jediná z první verze *Špalíčku* publikována (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 212-215; *Špalíček [auth.]*, 1.verze. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/works/public_view/62. [cit. 2023-10-14]).

¹⁴² Martinů komunikoval s Ivo Váňou Psotou (1908–1952) o možném provedení těchto baletních děl baletní společností *Ballets Russes de Monte Carlo*, v níž Psota účinkoval, a která tou dobou působila zejména v Americe (dopis z 30. listopadu 1934, MZM, G 2 904; *Records of the Ballet Russe de Monte Carlo*. Online. The New York Public Library archives and manuscripts. Dostupné z: <https://archives.nypl.org/dan/19695>. [cit. 2023-10-14]).

¹⁴³ Tento dopis se pravděpodobně nedochoval.

¹⁴⁴ Ivo Váňa Psota (1908–1952), tanečník, choreograf, který se od roku 1928 angažoval v brněnském Národním divadle. V roce 1932 se stal členem baletní skupiny *Ballets Russes de Monte Carlo* Sergeje Ďagileva (1872–1929) a Colónela de Basila (1888–1951), kde setrval do roku 1936 (*Records of the Ballet Russe de Monte Carlo*. Online. The New York Public Library archives and manuscripts. Dostupné z: <https://archives.nypl.org/dan/19695>. [cit. 2023-10-14]; *Psota Ivo Váňa*. Online. Baletní encyklopedie. Dostupné z: <https://balet.netstranky.cz/portrety/psota-ivo-vana.html>. [cit. 2023-10-31]).

¹⁴⁵ Skladatel zde patrně zkomolil *30 Rockefeller Plaza*. Jedná se o multifunkční budovu v centru New Yorku, která byla postavena mezi lety 1931–1933 (*Properties*. Online. Rockefeller Center. Dostupné z: <https://www.rockefellercenter.com/leasing/30-rockefeller-plaza/>. [cit. 2023-10-31]).

Milý příteli,

děkuji Vám za dopis¹⁴⁸ a dobré zprávy, psal jsem do Lublaně.¹⁴⁹ Nevím jak se dohodlo divadlo s Prahou ale zde by to bylo vypraveno stejně až po prázdninách. Ostrčil se na to přijede podívat a tak vlastně oficiálně to dosud pro Prahu přijato není,¹⁵⁰ takže by nebylo překážek pro provedení v Lublani., jen bych to potřeboval zpět (partitury) v půl srpna chci to zadat o cenu.¹⁵¹ Psal mi Psota¹⁵² že neobdrželi ty zasláné klavírní výtahy z¹⁵³ Ameriky, řeknete p. archiváři aby to řekl a reklamovali na poště ačkoliv to už bude asi ztraceno. Píšu také o tom řediteli.¹⁵⁴ Jedu v úterý do Paříže, moje adresa je 3. Passage Richard – Malakoff – Seine – France. Jak pak dlouho u Vás zůstanou Marie na repertoiru?¹⁵⁵ Ještě Vám chci říci že si od Vás

¹⁴⁶ K dopisu se dochovala i obálka s adresou adresáta a s razítkem místa a data odeslání (Praha, 31. 4. 1935) – viz přílohu č. 9. Obálka je uložena společně s dopisem pod stejnou signaturou.

¹⁴⁷ Tento dopis je patrně z 31. března 1935, nikoliv z 31. dubna 1935, jak píše sám skladatel, který se pravděpodobně při psaní spletl. 31. března je skutečně neděle, a dokonce ve stejný den píše dopis (dopis z 31. března 1935, CBM, PBM Kr 154) rodině do Poličky, kde taktéž zmiňuje, že se v úterý přesouvá z Prahy do Paříže (SYNEK, Jaromír a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN 978-80-244-5864-9, s. 46).

¹⁴⁸ Tento dopis se pravděpodobně nedochoval.

¹⁴⁹ *Hry o Marii*, H 236 v Lublani uvedeny nebyly. První zahraniční premiéra tohoto operního cyklu byla provedena v roce 1966 v německém Wiesbadenu (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158; ROZTOČILOVÁ, Klára. *Opera Bohuslava Martinů „Hry o Marii“ z pohledu sbormistra*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 26).

¹⁵⁰ Premiéra *Her o Marii*, H 236 proběhla v pražském Národním divadle 6. února 1936. Otakar Ostrčil se premiérou bohužel nedožil, zemřel 20. srpna 1935 (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 154; *Otakar Ostrčil*. Online. Národní divadlo. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3081>. [cit. 2023-10-31]).

¹⁵¹ V roce 1935 slavilo Zemské divadlo v Brně 50 let od slavnostního otevření. Ve skutečnosti bylo první představení provedeno 6. prosince 1884, avšak jubilejní rok byl stanoven na rok 1935, nikoliv 1934, a to ze zjevného důvodu (ZAHRÁDKA, Jiří. *Národní divadlo Brno*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=6080. [cit. 2023-10-31]). U této příležitosti vypsala *Jubilejní nadace Bedřicha Smetany* soutěž o cenu ve výši 8 000,- Kč. Prohlášení i podmínky k této soutěži vyšly 25. března 1934 v tisku (*Lidové noviny*, roč. 42, č. 153, 25. 3. 1934, ranní vydání, s. 10). Oficiální zahájení o zadávání děl do soutěže bylo uvedeno 6. ledna 1935 v ranním vydání *Lidových novin*, mezní termín pro odevzdání podkladů do soutěže bylo 31. srpna 1935 (*Lidové noviny*, roč. 43, č. 9, 6. 1. 1935, ranní vydání, s. 9). Martinů do soutěže zadal operní cyklus *Hry o Marii*, H 236 a cenu získal (*Lidové noviny*, roč. 44, č. 1, 1. 1. 1936, ranní vydání, s. 9).

¹⁵² Ivo Váňa Psota (1908–1952), tanečník a choreograf (*Psota Ivo Váňa*. Online. Baletní encyklopedie. Dostupné z: <https://balet.netstranky.cz/portrety/psota-ivo-vana.html>. [cit. 2023-10-31]).

¹⁵³ Vzhledem k obtížné čitelnosti se může jednat i o předložku „v“.

¹⁵⁴ Václav Jiříkovský (1891–1942) byl v letech 1932–1941 ředitelem Zemského divadla v Brně (ZAHRÁDKA, Jiří. *Národní divadlo Brno*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=6080. [cit. 2023-10-31]).

¹⁵⁵ *Hry o Marii*, H 236 měly premiéru 23. února 1935 a derniéru tohoto představení proběhla 2. května 1935. Poté se na prknech brněnského Zemského divadla objevily znovu až v roce 1990 (*Hry o Marii*. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/works/public_view/507. [cit. 2023-10-07]; *Hry o Marii*. Online. Online archiv. Dostupné z: [29](https://ndbrno-</p>
</div>
<div data-bbox=)

vypůjčím ten nápad co jste mi vypravoval o té běžící ulici v Lazebníku.¹⁵⁶ Doufám že proti tomu nic nenamítáte. Dám to do baletu co píšu.¹⁵⁷ Píšu též divadlu ohledně Lublaně a materialu.

Moc Vás srdečně zdravím

Váš

B. Martinů

Ty opravy bych udělal až pro Prahu, zatím by to mohlo zůstat tak jak to hraje.¹⁵⁸

3¹⁵⁹

Paris 24/9.1936.

Milý příteli,

děkuji Vám co nejsrdečněji za Vaši práci s mým Divadlem za bránou.¹⁶⁰ Lituji mnoho- že jsem nemohl přijeti na premiéru,¹⁶¹ víte že rád v Brně s divadlem pracuji. Byl bych rád kdybyste mi napsal jak celá věc působí, já sám mám určité pochybnosti že se mi to podařilo. Vyšlo z toho něco jiného než jsem si představoval když jsem začal, není to mojí vinou, kdybych se mohl věnovati jen svoji práci dopadlo by to jinak. Alespoň bych Vás prosil kdybyste mi napsal ohledně zpěvních partů, zdali jsou dobře položeny a zdali zní, nemuseli-li jste dělati nějaké opravy. Psal jsem to vlastně abych se trochu procvičil a poznal .ohebnost a možnost zpě¹⁶² hlasového i hereckého provedení, bohužel takhle to nepoznám snad budeli to vysíláno

onlinearchiv.cz/modules/theaterarchive/?h=inscenation&a=detail&id=4235. [cit. 2023-10-31]; HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 385).

¹⁵⁶ Od roku 1934 až do roku 1941 hrálo brněnské Zemské divadlo operu Gioacchina Rossiniho (1792–1868) *Lazebník sevillský*, kterou Antonín Balatka režíroval i dirigoval (*Lazebník sevillský*. Online. Online archiv. Dostupné z: <https://ndbrno-onlinearchiv.cz/modules/theaterarchive/?h=inscenation&a=detail&id=6563>. [cit. 2024-03-02]).

¹⁵⁷ *Paridův soud*, H 245, balet o jednom dějství, který podle Halbreicha Martinů zkomponoval během července 1935. Tento balet se nedochoval (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 222).

¹⁵⁸ Nevíme konkrétně, o jaké úpravy se jedná, protože zde Martinů pravděpodobně reaguje na nedochovaný dopis Balatky vztahující se k úpravám operního cyklu *Hry o Marii*, H 236.

¹⁵⁹ K dopisu se dochovala i obálka s adresami adresáta i odesílatele a s razítkem místa a data odeslání (Paříž, 25. 9. 1936) – viz přílohu č. 9. Obálka je uložena společně s dopisem pod stejnou signaturou.

¹⁶⁰ *Divadlo za bránou*, H 251, opera-balet o třech dějstvích, byla zkomponována mezi 18. červnem 1935 a 30. dubnem 1936. Měla premiéru 20. září 1936 v Zemském divadle v Brně, a to pod taktovkou Antonína Balatky (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 161-163; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 388-389).

¹⁶¹ Martinů se premiéru *Divadla za bránou*, H 251 nezúčastnil. Podle Mihuleho strávil celý podzim roku 1936 v Paříži (MIHULE, Jaroslav. *MARTINŮ: osud skladatele*. 2. vydání. Praha 1: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3797-6, s. 224).

¹⁶² Přeškrtnuté.

Radiem,¹⁶³ upozorníte prosím ředitelství aby se o to trochu postarali a napište mi co o věci sám soudíte a jaký může mít ohlas u publika¹⁶⁴ a také jak se na to tvářili „soli“ Už jsem Vám kolikrát chtěl psát ohledně Prahy. To víte že jsem s Talichem¹⁶⁵ mluvil o Vás a s radostí jsem pro Vás pracoval když byl zde s Filharmonií.¹⁶⁶ Samozřejmě člověk se nemůže mnoho spolehnouti na takové rozmluvy. Talich o Vás mluvil moc hezky ale v Praze hrají všelijaké věci hlavní úlohu. Ale na Vašem místě bych se alespoň teď na to nezlobil. Přijít teď do Prahy není dle mého názoru vhodný okamžik. Ta celá situace dosud není dostatečně zralá a je možno že by Vám to spíše uškodilo než prospělo. Co se mne týče, jsem přesvědčen že Vám to místo neujde a já budu vždycky pro Vás pracovat. Jedná se jenom vyčkat okamžik. Těším se na Vaše zprávy, pozdravuji Vás i Madame co nejsrději¹⁶⁷

Mnoho pozdravů a vzpomínek od moji ženy.

Váš

B. Martinů

¹⁶³ 20. října 1936 vysílal Československý rozhlas ve 20:20 z Národního divadla v Brně druhé a třetí dějství *Divadla za bránou*, H 251 (*Radiojournal*, roč. 14, č. 42, 17. 10. 1936, s. 15). V dopise rodině z 24. října 1936 (CBM, PBM Kr 198) Martinů píše: „V úterý jsme poslouchali vysílání z Brna ale neslyšeli jsme nic byly velké poruchy a také v Brně není tak silná stanice jako v Praze tak jsme zaslechli jenom pár tonů, moc toho lituji byl bych to přece jenom rád slyšel, jak to tam dávali, všechny kritiky jsou moc pěkné, je to už smůla.“ (SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (IV.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1936 a 1937/ Dear all (IV.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1936 and 1937*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2023. ISBN 978-80-244-6362-9, s. 196 a 210).

¹⁶⁴ Z recenze v *Listech Hudební Matice* můžeme vyčíst, že hudební zpracování díla bylo povedené a publikem, i když méně početným, přijato pozitivně. Podobný komentář k návštěvnosti měla i recenze v *Národních listech*: „Jen mohla být větší návštěva!“ (*Tempo List pro hudební kulturu*, roč. 16, č. 2, 21. 10. 1936, s. 21; *Národní listy*, roč. 76, č. 261, 23. 9. 1936; SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (IV.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1936 a 1937/ Dear all (IV.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1936 and 1937*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2023. ISBN 978-80-244-6362-9, s. 200-202).

¹⁶⁵ Václav Talich (1883–1961), dirigent, pedagog, houslista. Od roku 1935 působil jako správce a následně i šéfdirigent opery Národního divadla v Praze a zároveň také šéfdirigent České filharmonie (POLÁČEK, Radek. *Talich, Václav*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=4201. [cit. 2023-11-01]).

¹⁶⁶ V roce 1935 byla Česká filharmonie v čele s Talichem na zahraničním turné po Anglii, Belgii a Francii (ZAPLETAL, Petar. *Česká filharmonie*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=7704. [cit. 2024-03-02]).

¹⁶⁷ Antonín Balatka se patrně ucházel o pracovní místo v opeře pražského Národního divadla, kde po smrti Otakara Ostrčila (1879–1935) nastoupil do řídicí pozice Václav Talich (1883–1961). O jaké konkrétní postavení se jednalo, se nepodařilo dohledat. Víme však, že až do své smrti byl Balatka aktivní hlavně v Brně, z toho v brněnském Národním divadle do roku 1949 (POLÁČEK, Radek. *Talich, Václav*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=4201. [cit. 2023-11-01]; POLÁČEK, Radek. *Balatka, Antonín*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=7127. [cit. 2023-11-01]).

Paris 14/12 1936.

Milý příteli,

děkuji Vám srdečně za dopis i za Vaši práci s „Divadlem“¹⁶⁹ Píšu současně ředitelství,¹⁷⁰ zdá se mi že se s prováděním „Divadla za branou“ letos nějak courají, a nemohu si to vysvětlit, měl jsem dojem že je to věc která by mohla jíti velmi dobře a zatím se to objeví jednou za měsíc na repertoiru.¹⁷¹ Samozřejmě mě že jsem počítal také sám na určitý příjem a že riskuji už předem tím že zadávám Brnu premiery¹⁷² za prve menší příjmy i ohlas jež by mělo provedení v Praze a také určité¹⁷³ nesnáze jež vznikají žárlivostí .Prahy na Vaše premiery, což mi dávají zřejmě na jevo, nehledě k tomu že mám tantiemy¹⁷⁴ v Praze větší a že Brno kryje vydání za material tím že jej prodá v Praze.. Nedovedu si tedy vysvětlit tento způsob umístování v repertoiru. Prosím, promluvte s ředitelem,¹⁷⁵ co v¹⁷⁶ tom vězí, ostatně jsem mu sám o tom psal .a myslím že i Vy sám si rád zadirigujete „Divadlo“ častěji Zdravím Vás mnoho i Madame a přejeme Vám se ženou krásné Vánoce a vše nejlepší v Novém roce.

Váš

B. Martinů

¹⁶⁸ K dopisu se dochovala i obálka s adresami adresáta i odesílatele a s razítkem místa a data odeslání (Paříž, 14. 12. 1936) – viz přílohu č. 10. Obálka je uložena společně s dopisem pod stejnou signaturou.

¹⁶⁹ *Divadlo za bránou*, H 251, opera-balet o třech dějstvích, jehož premiéru 20. září 1936 v brněnském Národním divadle nastudoval i dirigoval Antonín Balatka (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 161; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 388-389).

¹⁷⁰ Tato korespondence se bohužel nedochovala v důsledku požáru, jež byl následkem bombardování města Brna v roce 1944 (SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (IV.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1936 a 1937/ Dear all (IV.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1936 and 1937*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2023. ISBN 978-80-244-6362-9, s. 222; *Archiv Národního divadla v Brně*. Online. Simbas. Dostupné z: <https://sibmas.idu.cz/clenove/archiv-narodniho-divadla-v-brne/>. [cit. 2023-11-01]).

¹⁷¹ Dílo *Divadlo za bránou*, H 251 mělo premiéru 20. září 1936 a derniéru 30. prosince 1936. Z vysílání *Československého rozhlasu* 20. října 1936 víme i o tomto provedení. Existuje také zmínka o opakování v listopadu. Poté už se v Brně představení nehrálo (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 161-163; *Divadlo za branou*. Online. Online archiv. Dostupné z: <https://ndbrno-onlinearchiv.cz/modules/theaterarchive/?h=inscenation&a=detail&id=6345>. [cit. 2023-11-01]; *Radiojournal*, 1936, roč. 3, č. 42. 1936, s. 14; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 388-389; JANKOVIČOVÁ, Jana. *Divadlo za bránou, opera-balet: Bohuslav Martinů*. Bakalářská práce. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2021, s. 30).

¹⁷² Mezi díla Bohuslava Martinů, která měla premiéru v Národním divadle v Brně do doby, kdy byl napsán tento dopis, patří balety *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133, *Vzpouza*, H 151, *Voják a tanečnice*, H 162 a opery *Hry o Marii*, H 236 i *Divadlo za bránou*, H 251 (FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 377-389).

¹⁷³ Písmeno „e“ je přeškrtnuto.

¹⁷⁴ Finanční odměna vyplácená ze zisku.

¹⁷⁵ Václav Jiříkovský (1891–1942) byl v letech 1932–1941 ředitelem Zemského divadla v Brně (ZAHŘÁDKA, Jiří. *Národní divadlo Brno*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=6080. [cit. 2023-10-31]).

¹⁷⁶ Písmeno „v“ je přeškrtnuto.

4. Korespondence Bohuslava Martinů s Gracianem Černušákem

4.1. Životopis Graciana Černušáka

Hudební kritik, historik, pedagog, lexikograf a spisovatel Gracian Černušák se narodil 19. prosince 1882 v Ptení, vesnici nedaleko Prostějova.

Hudbě se věnoval již od útlého dětství, kdy ho rodiče podporovali ve hře na klavír a na housle. Záznamy o jeho studiích máme až z roku 1893, kdy nastoupil na olomoucké Slovanské gymnázium, při jehož studiu pokračoval v hudebním vzdělávání. Díky pedagogu Viktoru Navrátilovi¹⁷⁷ zpíval v pěveckém sboru Žerotín.¹⁷⁸ V něm se setkal mimo jiné s Antonínem Dvořákem.¹⁷⁹ V roce 1899 přestoupil na Arcibiskupské gymnázium do Kroměříže, kde se dál hudebně vzdělával u Ferdinanda Vacha.¹⁸⁰ Jednou z důležitých událostí tohoto období pro něj bylo setkání s Leošem Janáčkem¹⁸¹ během zapojení do prvního uvedení kantáty *Amarus*.¹⁸²

V roce 1901, po úspěšném složení maturitní zkoušky, vedly další Černušákovy studijní kroky do Prahy na Karlo-Ferdinandovu univerzitu.¹⁸³ Začal studiem práv, to ale za nějakou dobu vyměnil za studium dějepisu a zeměpisu na Filozofické fakultě. Také v průběhu vysokoškolských studií, která zakončil v roce 1907, nezapomínal na hudební činnost. Kromě vedení Akademického pěveckého sboru navštěvoval předměty teorie a dějin hudby a estetiku

¹⁷⁷ Viktor Navrátil (1852–1927), hudební pedagog (MACEK, Petr. *Navrátil, Viktor*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=2759. [cit. 2024-02-17]).

¹⁷⁸ *Žerotín*, pěvecký sbor působící v Olomouci od roku 1880 až doposud (VIČAROVÁ, Eva. *Žerotín*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=6003. [cit. 2024-02-17]).

¹⁷⁹ Antonín Dvořák (1841–1904), významný český hudební skladatel (VELICKÁ, Eva a PIRNER, Jan. *Dvořák, Antonín*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2021. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1119. [cit. 2024-02-17]). 18. - 19. dubna 1896 bylo v Olomouci provedeno jeho oratorium *Svatá Ludmila*, které sám skladatel dirigoval (PŘIBÁŇOVÁ, Svatava a SOBOTKA, Mojmir. *ČERNUŠÁK Gracian 19.12.1882-13.10.1961*. Online. Biografický slovník. 2015. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/ČERNUŠÁK_Gracian_19.12.1882-13.10.1961. [cit. 2024-02-17]).

¹⁸⁰ Ferdinand Vach (1860–1939), pedagog, dirigent, skladatel a sbormistr (POLÁČEK, Radek. *Vach, Ferdinand I*). Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=700. [cit. 2024-02-17]).

¹⁸¹ Leoš Janáček (1854–1928), skladatel, dirigent, teoretik a folklorista (ZAHRÁDKA, Jiří. *Janáček, Leoš*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=2192. [cit. 2024-02-13]).

¹⁸² PŘIBÁŇOVÁ, Svatava a SOBOTKA, Mojmir. *ČERNUŠÁK Gracian 19. 12. 1882 - 13. 10. 1961*. Online. Biografický slovník. 2015. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/ČERNUŠÁK_Gracian_19.12.1882-13.10.1961. [cit. 2024-02-17]).

¹⁸³ Univerzita Karlova byla v roce 1654 vyhlášena po létech sporů panovníkem Ferdinandem III. Karlo-Ferdinandovou univerzitou. V roce 1920 byl název změněn na Univerzita Karlova (*Vznik Karlo-Ferdinandovy univerzity vyřešil vleklou krizi vysokých škol*. Online. Univerzita Karlova. Dostupné z: <https://cuni.cz/UK-5653.html>. [cit. 2024-02-17]).

u pedagogů Karla Steckera¹⁸⁴ a Otakara Hostinského.¹⁸⁵ Ještě před dokončením vysokoškolských studií nastoupil jako pedagog na obchodní akademii v Hradci Králové, kde působil do roku 1918, kdy odešel do Brna. Je důležité zmínit, že v průběhu let strávených v Čechách byl činný i na poli hudebním, jednalo se například o sborníkovství u Dámského pěveckého spolku Eliška či Volného pěveckého sdružení Nepasičtí pěvci. Dále byl aktivním klavíristou, spolupracoval s ochotnickým sdružením Klicpera, věnoval se hudební kritice a snažil se představovat tuzemskému publiku méně známou hudbu, zejména skandinávskou.¹⁸⁶

Ve školním roce 1918/1919 byl na vlastní žádost přeložen z královéhradecké Obchodní akademie na brněnskou. Ta byla jeho působištěm až do roku 1939. Po přesunu do Brna se rozhodl zanechat aktivní hudební činnosti a v roce 1919 se stal pedagogem na brněnské konzervatoři, na které setrval do roku 1953, s přerušением během 2. světové války. Osudovým se mu také stalo setkání s muzikologem Vladimírem Helfertem¹⁸⁷ v roce 1919, jejich spolupráce měla zásadní přínos jak na poli publicistickém, tak kulturním.

Od roku 1918 spolupracoval Gracian Černušák s Lidovými novinami, s kterými byl spjat do roku 1942, a pak od roku 1945 do roku 1947. Tehdy však periodikum neslo název Svobodné noviny. Jeho články se objevovaly i v dalších listech, například v Hudebních rozhledech. Nejčastějšími náměty byla témata z hudební scény, která interpretoval ve svých kritikách či recenzích.

Obrovským přínosem byla jeho práce lexikografická. Mezi jeho zásadní a uznávaná díla se řadí například dva svazky hudebních dějin,¹⁸⁸ dále *Pazdírkův hudební slovník naučný I.*,¹⁸⁹ následovaný *Pazdírkovým hudebním slovníkem naučným II.*,¹⁹⁰ na kterém spolupracoval s Vladimírem Helfertem. Druhý díl slovníku vycházel postupně od roku 1933, avšak 2. světová válka jim zabránila v jeho dokončení. Po válce a nejedené debatě se autoři rozhodli

¹⁸⁴ Karel Stecker (1861–1918), skladatel a pedagog (*Karel Stecker*. Online. Národní divadlo. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/11325>. [cit. 2024-02-17]).

¹⁸⁵ Otakar Hostinský (1847–1910), pedagog a estetik (DYKAST, Roman. *Hostinský, Otakar*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=8235. [cit. 2024-02-17]).

¹⁸⁶ PEČMAN, Rudolf a POLEDŇÁK, Ivan. *Černušák, Gracian*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=2484. [cit. 2024-02-17].

¹⁸⁷ Vladimír Helfert (1886–1945), pedagog, muzikolog a dirigent (POLEDŇÁK, Ivan. *Helfert, Vladimír*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=3343. [cit. 2024-02-17]).

¹⁸⁸ ČERNUŠÁK, Gracian. *Dějepis hudby I*. Brno: Oldřich Pazdírek, 1923. ČERNUŠÁK, Gracian. *Dějepis hudby II*. Brno: Oldřich Pazdírek, 1925.

¹⁸⁹ PAZDÍREK, Oldřich a ČERNUŠÁK, Gracian. *Pazdírkův hudební slovník naučný*. Brno: Ol. Pazdírek, 1929.

¹⁹⁰ PAZDÍREK, Oldřich, HELFERT, Vladimír a ČERNUŠÁK, Gracian. *Pazdírkův hudební slovník naučný*. Brno: Ol. Pazdírek, 1937.

nepokračovat v publikování dalších částí tohoto slovníku, neboť již nebyl aktuální. S Bohumírem Štědroněm¹⁹¹ a Zdenko Nováčkem¹⁹² následně začali pracovat na aktualizované verzi hudebních slovníků, která vyšla ve dvou dílech *Československého hudebního slovníku osob a institucí*.¹⁹³ Černušák se vydání ani jednoho z obou dílů nedožil.¹⁹⁴ Kromě výše zmíněného Černušák spolupracoval na *Ottově slovníku naučném nové doby* a *Grove's Dictionary of Music and Musicians*.¹⁹⁵ Nesmíme zapomenout ani na jeho další pedagogickou činnost. V roce 1946 začal vyučovat na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity, o rok později na Janáčkově akademii múzických umění a v roce 1954 začal přednášet na Filozofické fakultě brněnské univerzity.

Výčet působení Graciana Černušáka je opravdu velmi pestrý. Není pochyb o tom, že byl pro tuzemskou hudební scénu významným přínosem. Avšak i on se musel potýkat, zvláště během 2. světové války a po ní, s cenzurou a kritikou. Nicméně i přes tyto těžkosti se mu dostávalo relativně značného uznání.

Gracian Černušák zemřel 13. října 1961.¹⁹⁶

Z výčtu všech profesí Graciana Černušáka jej právě recenzní činnost s Bohuslavem Martinů propojovala nejvýznamněji. Z článků, které o práci skladatele napsal, vyjmenujme například pochvalné recenze k baletu *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133¹⁹⁷, k opeře *Hry*

¹⁹¹ Bohumír Štědroně (1905–1982), pedagog, muzikolog a spisovatel (POLEDŇÁK, Ivan. *Štědroně, Bohumír I*). Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=7662. [cit. 2024-02-17].

¹⁹² Zdenko Nováček (1923–1986), muzikolog (KARAFIÁT, Jan. *Nováček, Zdenko*). Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=2244. [cit. 2024-02-17].

¹⁹³ ČERNUŠÁK, Gracian, ŠTĚDRONĚ, Bohumír a NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí: svazek první A-L*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963. ČERNUŠÁK, Gracian, ŠTĚDRONĚ, Bohumír a NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí: svazek druhý M-Ž*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965.

¹⁹⁴ PEČMAN, Rudolf a POLEDŇÁK, Ivan. *Černušák, Gracian*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=2484. [cit. 2024-02-17].

¹⁹⁵ PŘIBÁŇOVÁ, Svatava a SOBOTKA, Mojmír. *ČERNUŠÁK Gracian 19. 12. 1882 - 13. 10. 1961*. Online. Biografický slovník. 2015. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/ČERNUŠÁK_Gracian_19.12.1882-13.10.1961. [cit. 2024-02-17].

¹⁹⁶ PEČMAN, Rudolf a POLEDŇÁK, Ivan. *Černušák, Gracian*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=2484. [cit. 2024-02-17].

¹⁹⁷ *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133, baletní komedie o jednom dějství. Premiéra proběhla 31. ledna 1925 v brněnském Národním divadle (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 201-202; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 212, 262 a 377). Recenze k baletní komedii vyšla v Lidových novinách o den později (*Lidové noviny*, roč. 33, č. 57, 1. 2. 1925, ranní vydání, s. 4.).

o *Marii*, H 236¹⁹⁸ nebo k opeře-baletu *Divadlo za bránou*, H 251.¹⁹⁹ Existují ale i jeho recenze ne příliš kladné, například k baletu *Vzpoura*, H 151.²⁰⁰

4.2. Ediční poznámky

Z korespondence mezi Bohuslavem Martinů a Gracianem Černušákem se dochovalo pět dopisů, tři obálky a jedna pohlednice. Současný vlastník, Ústav dějin hudby Moravského zemského muzea v Brně, je získal od dcery Graciana Černušáka Jiřiny Spěšné.²⁰¹ Korespondenční fond je archivován pod signaturou G 939.

První dopis odeslaný z Prahy 26. února 1935 je napsán černým inkoustem na dvou listech bílého papíru. Další dopis, datovaný o téměř rok později, 25. ledna 1936, je totožně jako v prvním případě sepsán v Praze na jednostranném bílém papíře černým inkoustem. Následující dva dopisy byly napsány v Paříži na modrý papír černým inkoustem a jsou k nim dochovány obálky. První je z 16. února 1936 a druhý z 12. září 1936. Pátý dopis z 1. ledna 1937, byl taktéž napsán v Paříži. Jako jediný z tohoto fondu je sepsán černým inkoustem na jedné straně bílého linkovaného papíru. Je k němu taktéž zachována obálka.

Dopisy vyjadřují zejména vděk Bohuslava Martinů Gracianu Černušákovi za kladné kritiky k jeho provedeným dílům. První tři se týkají opery *Hry o Marii*, H 236,²⁰² jež měla premiéru v Brně a následně také v Praze, kde ovšem kritiky nebyla přijata tak vřele. Další dva dopisy zmiňují operu *Divadlo za bránou*, H 251,²⁰³ její připravovanou premiéru a navazující události.

¹⁹⁸ *Hry o Marii*, H 236, operní cyklus, který měl premiéru 23. února 1935 v Zemském divadle v Brně (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 385). Recenze k dílu vyšla v Lidových novinách den po premiéře (*Lidové noviny*, roč. 43, č. 100, 24. 2. 1935, ranní vydání, s. 9.).

¹⁹⁹ *Divadlo za bránou*, H 251, opera-balet měla premiéru v Národním divadle v Brně 20. září 1936. (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 161-163; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 387-388). Recenze vyšla opět v Lidových novinách (*Lidové noviny*, roč. 44, č. 476, 22. 9. 1936, ranní vydání, s. 9.).

²⁰⁰ *Vzpoura*, H 151, baletní skica o 1 dějství měla premiéru 11. února 1928 v Národním divadle v Brně (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 202-204; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 379). Hodnocení Graciana Černušáka vyšlo v Lidových novinách (*Lidové noviny*, roč. 36, č. 81, 14. 2. 1928, ranní vydání, s. 7.).

²⁰¹ Jiřina (Jiřinka) Spěšná (1921–2004), hudební vědkyně, spisovatelka a překladatelka (ZAHRÁDKOVÁ, Šárka. *Spěšná, Jiřinka*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=1499. [cit. 2024-03-20]).

²⁰² Gracian Černušák zasedl v porotě při udílení cen *Jubilejní nadace Bedřicha Smetany* za rok 1935. 1. ledna 1936 obdržel Bohuslav Martinů cenu za operní cyklus *Hry o Marii*, H 236 (*Lidové noviny*, roč. 44, č. 1, 1. 1. 1936, ranní vydání, s. 9–10).

²⁰³ Opera-balet *Divadlo za bránou*, H 251, kterou Martinů napsal mezi 18. červnem 1935 a 30. dubnem 1936, měla premiéru 20. září 1936 v Národním divadle v Brně (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis*

Pohlednice z 16. února 1938 byla napsána v Paříži. Reaguje na pravděpodobně nedochovanou korespondenci vztahující se zřejmě k *Quatuor Lejeune*.²⁰⁴

4.3. Korespondence

1

Praha 26/II. 1935.

Vážený pane,

dovolte mi, abych Vám co nejsrdečněji poděkoval za Vaše ocenění jak mého díla²⁰⁵ tak i mých snah a záměrů, i za velkou pomoc jež mi Vaše kritiky²⁰⁶ přináší. Vítám s radostí každou pomoc a každého spolupracovníka na díle jež by bylo schopné zůstat zase pro ty, jež přijdou po nás, a velmi mne potěší každé porozumění jako je Vaše i to jak jste se za dílo otevřeně a plně postavil. Nemusím Vám jistě říkat že moje osoba nepřichází nijak v úvahu, jsem dosti již odměněn svojí vlastní prací. Jedná se mi skutečně o dílo a sice o celé dílo, jehož i Špalíček i Hry i ostatní skladby²⁰⁷ jsou pouhou etapou, a na této cestě je těžko zůstat sám a bez porozumění. Proto chápete že taková odezva mého díla jak se jeví ve Vašich člancích, mne nejen povzbuzuje ale je mi i velkou pomocí a ulehčením v jiných směrech a za to Vám děkuji. Vy jste asi první který u nás pochopil i²⁰⁸ řekl, že moje skladby i úmysly nejsou jen tak náhodné.²⁰⁹ Ujišťuji Vás že celá moje práce za nynějších podmínek a za nepatrné účasti našeho

und Biographie. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 161-163; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 388-389).

²⁰⁴ *Quatuor Lejeune*, belgické smyčcové kvarteto, které provedlo 13. června 1938 premiéru *Smyčcového kvartetu č. 4*, H 256 (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 364; PETRÍKOVÁ, Michaela. *Komorní tvorba pro housle a violu se zaměřením na dílo Bohuslava Martinů*. Diplomová práce. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2012, s. 25).

²⁰⁵ Opera *Hry o Marii*, H 236 měla premiéru 23. února 1935 v brněnském Zemském divadle. K provedení v pražském Národním divadle došlo 7. února 1936 (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 385; *Národní listy*, roč. 76, č. 32, 2. 2. 1936, s. 4).

²⁰⁶ 24. února 1935 vyšla v kulturní rubrice ranního vydání Lidových novin pozitivní kritika Graciana Černušáka k premiéře opery Bohuslava Martinů, *Hry o Marii*, H 236 a i k celkové současné tvorbě Martinů. V úvodu svého článku Černušák popisuje, jak vnímá Martinů a jeho tvorbu po odchodu do Paříže a jak se zpočátku obával o skladatelovu další tvůrčí cestu (*Lidové noviny*, roč. 43, č. 100, 24. 2. 1935, ranní vydání, s. 9; SYNEK, Jaromír a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN 978-80-244-5864-9, 2021, s. 46).

²⁰⁷ Ve výše zmiňované kritice, Černušák odkazuje i na další díla Martinů: „*Pokusy o takovou syntesu, nejsou naprostou novinkou a Martinů je již také ohlašoval v některých částech Vzpoury tónů a zejména určitě ovšem ve Špalíčku, ale ...*“ (*Lidové noviny*, roč. 43, č. 100, 24. 2. 1935, ranní vydání, s. 9).

²⁰⁸ Přeskrtnuté.

²⁰⁹ Toto je opět odkaz na část z kritického článku Černušáka: „*...ale celkem lze pozorovat stálý vzestup, jak se překotné experimentování mění v záměrné a odpovědné snahy řešit konkrétní problémy dneška.*“ (*Lidové noviny*, roč. 43, č. 100, 24. 2. 1935, ranní vydání, s. 9).

státu²¹⁰ pro žijící skladatele je skutečně nesmírně obtížná. Nikomu jsem si nikdy nestěžoval, ani se neohrazoval a jsem potěšen že jsem přišel k výsledkům svojí vlastní prací, ty těžké podmínky se potom rychle zapomenou. Děkuji Vám znovu co nejuprávněji a byl bych rád kdybych Váš zájem potvrdil i v dalších dílech²¹¹ a našel Vás jako spolubojovníka pro dobrou věc.

Se srdečnými pozdravy Váš

B. Martinů.

(J. Zrzavý)

Na Magistrále 592.

Praha – Bubeneč.²¹²

2

V Praze 25/1 1936.

Vážený příteli,

děkuji Vám znovu za Vaši účast a zájem pro moji práci, jež jste mi projevil rovněž udělením ceny z nadace B. Smetany.²¹³ Považuji to za velké uznání a také i za značnou pomoc pro další práce. Omlouvám se Vám mnoho že tak pozdě Vám děkuji ale přijel jsem do Prahy²¹⁴ právě

²¹⁰ Stát Bohuslavu Martinů přispíval na tvorbu. Sám Martinů pravidelně žádal kancelář prezidenta republiky o udělení podpory, jak můžeme vidět například v dopise ze 7. února 1935 (Archiv Kanceláře prezidenta republiky, D 973/35). Důkazem o příspěvku skladateli nám může být například dopis z 30. července 1935 (CBM, kopie v IBM, ŠafM 1935-07-30), který Martinů adresoval Miloši Šafránkovi (1894–1982), v němž píše: „*Ted' mi právě volal p. Monček, že tam je pro mne chce od min. Beneše na 5 000 Kč.*“ (ZOUHAR, Vít a COUFALOVÁ, Gabriela. *Milý Miloši: Dopisy Bohuslava Martinů Miloši Šafránkovi*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. ISBN 978-80-244-5521-1, s. 71). A také byla skladateli udělena 28. října 1935 státní cena ve výši 5 000,- Kč, za *Hry o Marii*, H 236, jak se můžeme dočíst například v dopise Martinů rodině z 30. října 1935 (CBM, PBM Kr 170) (SYNEK, Jaromír a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN 978-80-244-5864-9, 2021, s. 58). Sám skladatel poté zasilal zpět díky a soupis své činnosti, kterou mohl i na základě těchto příspěvků provozovat, dopis z 15. září 1932 (Archiv Kanceláře prezidenta republiky, D 6223/32).

²¹¹ Jak vidíme v dopise z 1. ledna 1937 (MZM, G 939), Černušák napsal kladnou kritiku i na premiéru opery Bohuslava Martinů *Divadlo za bránou*, H 251. Můžeme ji najít v ranním vydání Lidových novin z 22. září 1936 na straně č. 9 (*Lidové noviny*, roč. 44, č. 476, 22. 9. 1936, ranní vydání, s. 9).

²¹² Během svých pobytů v Praze Bohuslav Martinů s manželkou bydleli u přítele a umělce Jana Zrzavého (1890–1977). Dokládá to například dopis z 10. ledna 1935 (CBM, PBM Kr 151), v němž se o této skutečnosti zmiňuje rodině a uvádí adresu, kde ho zastihnou (SYNEK, Jaromír a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN 978-80-244-5864-9, s. 264; Jan Zrzavý. Online. Spolek Za záchranu rodného domu Jana Zrzavého. 2009. Dostupné z: <http://www.janzrzavy.cz/jan-zrzavy/>. [cit. 2023-11-04]).

²¹³ 1. ledna 1936 obdržel Bohuslav Martinů cenu *Jubilejní nadace Bedřicha Smetany* za operní cyklus *Hry o Marii*, H 236. Porota byla zastoupena Gracianem Černušákem (1882–1961), Osvaldem Chlubnou (1893–1971) a Otakarem Jeremiášem (1882–1961). Výše ceny byla 8 000,- Kč (*Lidové noviny*, roč. 44, č. 1, 1. 1. 1936, ranní vydání, s. 9-10).

²¹⁴ Martinů odestoval do Prahy 21. prosince 1935. Můžeme to vyčíst ze slov jeho manželky Charlotte v dopise z 22. prosince 1935 (CBM, PBM Kr 174) adresovaném rodině Bohuslava Martinů v Poličce (SYNEK, Jaromír

do začátečních zkoušek „Marii“²¹⁵ v Nár. divadle a jsem takřka celé dny v divadle.²¹⁶ Na brněnské představení²¹⁷ vzpomínám s velkou radostí a byl bych rád kdybych téhož účinku mohl dosáhnouti i v Praze.²¹⁸ Kdyby jste měl cestu do Prahy velmi rád bych Vás viděl²¹⁹ a bylo by mi velkou radostí promluvit s Vámi o mnoha věcech týkajících se hudby. Děkuji Vám srdečně a jsem s mnoha pozdravy

Váš

B. Martinů

3²²⁰

Paris 16/2 1936.

Vážený příteli,

děkuji Vám srdečně za Váš milý dopis²²¹ a používám chvílky času po svém návratu²²² abych Vám sdělil svoje dojmy z pražského provedení²²³ a i to co se jaksi váže k moji další práci. Dílo

a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN 978-80-244-5864-9, s. 440).

²¹⁵ Operní cyklus *Hry o Marii*, H 236 (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158).

²¹⁶ Od chvíle, kdy Bohuslav Martinů přijel do Prahy, docházel na zkoušky, které předcházely samotné premiéře operního cyklu. Skladatel v několika dopisech adresovaných domů do Poličky zmiňuje, že má „...hodně co dělat v divadle“ (PBM Kr 176, kopie v IBM), či že má „...opravdu tolik práce že se nedostanu ku psaní, odejdu z domu ráno a vrátím se až v noci.“ (CBM, PBM Kr 177) (SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (IV.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1936 a 1937/ Dear all (IV.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1936 and 1937*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2023. ISBN 978-80-244-6362-9, s. 72-87).

²¹⁷ Premiéra *Her o Marii*, H 236, které se účastnil sám Bohuslav Martinů, proběhla v brněnském Zemském divadle 23. února 1935 (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 154; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 385).

²¹⁸ Pražská premiéra *Her o Marii*, H 236 proběhla 7. února 1936 v Národním divadle. Přítomen byl dokonce prezident Republiky Edvard Beneš. Zmiňuje se o tom Josef Schieszl (1876–1970) v dopise ze 7. února 1936 (České muzeum hudby, G 11705) adresovaném Miloši Šafránkovi (1894–1982). Dále také píše, že měl Martinů se svým dílem v Praze úspěch. Původně bylo datum premiéry stanoveno na 12. února 1936 (*Národní listy*, roč. 76, č. 27, 28. 1. 1936, s. 2), 2. února 1936 byla premiéra stanovena na 7. února 1936 (*Národní listy*, roč. 76, č. 32, 2. 2. 1936, s. 4).

²¹⁹ Martinů strávil v Praze zhruba měsíc a půl. Cestu do Paříže podnikl okolo 13. února 1936 (CBM, PBM Kr 179) a do cíle dorazil nejpozději 16. února 1936 (CBM, PBM Kr 180) (SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (IV.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1936 a 1937/ Dear all (IV.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1936 and 1937*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2023. ISBN 978-80-244-6362-9, s. 96-107). Není zřejmé, zda se s Gracianem Černušákem setkali.

²²⁰ K dopisu se dochovala i obálka s adresami adresáta i odesílatele a s razítkem místa a data odeslání (Paříž, 17. 2. 1936) – viz přílohu č. 18. Obálka je uložena společně s dopisem pod stejnou signaturou.

²²¹ Tento dopis se pravděpodobně nedochoval.

²²² Martinů se vrátil z Prahy do Paříže okolo 16. února 1936 (CBM, PBM Kr 180) (SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (IV.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1936 a 1937/ Dear all (IV.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1936 and 1937*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2023. ISBN 978-80-244-6362-9, s. 98-107).

²²³ Skladatel odkazuje na premiéru operního cyklu *Hry o Marii*, H 236 v pražském Národním divadle 7. února 1936 (*Národní listy*, roč. 76, č. 32, 2. 2. 1936, s. 4).

působilo v Praze velmi mocně na obecnstvo,²²⁴ ale znovu jsem konstatoval jak radostně a pružně se pracuje v Brně s jakousi úplnou samozřejmostí a jak těžce se v Praze pracuje proti ustáleným konvencím i proti pohodlnosti. Píšu Vám o tom proto, že jsem za svého pobytu v Praze, seskupil k sobě několik mladších pracovníků všech oborů, kteří rovněž hledají vychodisko²²⁵ ve směru jež já sleduji a protože i Vás počítám mezi ty, jež se nebojí ani námahy ani práce, píši Vám znovu o svých plánech i o svém názoru a ujišťuji Vás že je mi to velkou radostí, že jste projevil tolik zájmu o moje snahy. Cítil jsem dobře při studiu v Praze i při odezvě v kritikách,²²⁶ ~~xxx~~²²⁷ z nichž takřka ani jedna se nedotkla závažnějších bodů a ani se o to nijak nesnažila. Je jisto že provedení v Praze, přes všechnu snahu zůstalo mnoho ještě v té operní konvenci, jež se stala v N. D.²²⁸ už úplnou manýrou, a přes to že měli neobyčejnou snahu přizpůsobiti se mým požadavkům²²⁹, nelze přece jen tak na ráz vymítiti všechny zvyklosti.²³⁰ Přes to představení bylo dosti nové a mohlo dáti určitý obraz mých intencí. Nejedná se mi o dílo samé ani o jeho přijetí nebo odsouzení,²³¹ já sám se mohu mýlit v interpretaci určitých snah, ale zřejmě jsem cítil nepochopení samotného cíle tohoto díla, hlavně u kritiky, jež zřejmě reagovala na věci úplně podřadné. Proto Vás také znovu informuji o výsledku mého pobytu v Praze i o svém přesvědčení. Jedná se zde, ne o mne ani moje práce, nýbrž o změnu

²²⁴ V dopise z 9. února 1936 (CBM, kopie v IBM, ŠafM 1936-02-09) píše Martinů Miloši Šafránkovi: „*Premiera dopadla báječně co se týče přijetí...*“. Ze stejného dopisu můžeme vyčíst, že zájem o tuto premiéru měly i vlivné osobnosti jako například tehdejší prezident republiky Edvard Beneš (1884–1948) s manželkou, ministr zahraničí Kamil Krofta (1876–1945), ministr školství Emil Franke (1880–1939) a další (ZOUHAR, Vít a COUFALOVÁ, Gabriela. *Milý Miloši: Dopisy Bohuslava Martinů Miloši Šafránkovi*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. ISBN 978-80-244-5521-1, s. 83-84).

²²⁵ Martinů zde pravděpodobně odkazuje na reakci nejen svou, ale i dalších umělců, kteří se společnými silami snažili přesvědčit pražské Národní divadlo o potřebě personální změny (SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (IV.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1936 a 1937/ Dear all (IV.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1936 and 1937*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2023. ISBN 978-80-244-6362-9, s. 14-18).

²²⁶ Vyšlo hned několik kritických článků. Například v *Tempu listu pro hudební kulturu* z 20. února 1936 (*Tempo list pro hudební kulturu*, roč. 15, č. 9, 20. 2. 1936, s. 103; SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (IV.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1936 a 1937/ Dear all (IV.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1936 and 1937*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2023. ISBN 978-80-244-6362-9, s. 100-102).

²²⁷ Nečitelné, přeškrtnuté.

²²⁸ Národní divadlo.

²²⁹ Martinů zaslal Josefu Muncingerovi (1888–1954), režisérovi pražského provedení *Her o Marii*, H 236, dokument (Národní muzeum, inv. č. H6A 29749, sig. č. 11626) s poznámkami, jak by si představoval, aby jeho dílo bylo zpracováno. Tento dokument není datován, ale lze se domnívat, že byl zaslán ne dlouho před premiérou opery, která proběhla 7. února 1936 (*Národní listy*, roč. 76, č. 32, 2. 2. 1936, s. 4).

²³⁰ V dopise z 19. března 1936 (CBM, kopie v IBM, UrbL 1936-03-19) píše Martinů Ladislavu Urbanovi (1890–datum úmrtí není známo), že provedení *Her o Marii*, H 236 v Praze bylo dobré, že ale není spokojen s přístupem těch, kteří se podíleli na nastudování díla. Píše: „*V tom divadle je ještě mnoho Lohengrinů a Tannhäuserů*“ a že by si přál vidět představení takové, jaké by podle něho mělo být.

²³¹ Velice negativní reakci obdržel skladatel v *Rudém právu* z 11. února 1936. Mimo jiné v ní bylo zaznamenáno: „*Zahnán na slepou uličku novoklasicismu, topí se Martinů v názvucích na veškerý materiál historického vývoje hudby, kupě vedle sebe středověké formy s formami nejnovějšími, zbavenými dík jeho estetickým názorům do té míry životnosti, že stávají se odpudivě monotonní*“ (*Rudé právo*. 1936, roč. 17, č. 35. 11. 2. 1936, s. 4).

celého názoru, který u nás je zakořeněn a jenž dle mého mínění je nesprávný a sice tak úplná závislost na německé interpretaci všech duševních projevů. Já sice přináším západní orientaci, ale to není proto že žiju v Paříži, nýbrž proto že to pokládám za charakteristický rys české povahy, o níž jsem zcela přesvědčen že se neshoduje a není vyjadřena oněmi názory jež u nás panují a jež jsou dozvuky vlivu nejbližší kultury německé a proto považuji tento svůj boj za velmi závažný a i dlouhý a těžký a proto i každá pomoc i spolupráce je mi tolik vítána. Jsem úplně ~~✕~~²³² přesvědčen že celý názor naší estetiky je odvozený projev, udržovaný z jakéhosi pohodlí a že ani neodpovídá ani nevyjadřuje českou povahu. Sleduji pozorně a stále život i projevy našich lidí jak na venkově tak i ve městech, i těch jež potkávám za hranicemi v prostředí jiném a nenacházím žádné a nebo málo z těch prvků jimiž u nás jsou řízeny uměl. projevy. Sám v sobě jež rovněž nenacházím a ani v naší historii jak hudby tak i jiných odvětví, naši hlavní reprezentanti se vyjadřovali jinak než jsou nyní vykládáni, je tedy zřejmo že výklad se dostal na falešnou cestu a je to otázka úplně životní abychom si toto uvědomili a pracovali na nápravě i když ne pro nás ~~xxx~~²³³ tedy pro ty jež přijdou po nás. Doufám že budu po prázdninách zase v Brně²³⁴ a že mi bude možno Vám o tom více si s Vámi promluvíti a lépe než lze v krátkosti v dopisu. Srdečně Vás zdravím a jsem

Váš

B. Martinů

²³² Nečitelné, přeškrtnuté.

²³³ Nečitelné, přeškrtnuté.

²³⁴ Martinů navštívil Československo až v březnu následujícího roku. Dokládá to dopis z 16. března 1937 (CBM, PBM Kr 209; SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (IV.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1936 a 1937/ Dear all (IV.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1936 and 1937.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2023. ISBN 978-80-244-6362-9, s. 290-293).

Paris 12./9 1936.

Vážený příteli,

po Vašem milém a srdečném přijetí mých „Her o Marii“²³⁶ i korespondenci kterou jsme spolu vyměnili,²³⁷ považuji za svoji povinnost Vám napsati několik řádku k moji nové práci, jež bude tento týden provedena v Brně.²³⁸ Myslím že se Vám nebude mnoho líbit a já sám nejsem nijak spokojen s mnoha věcmi i složkami tohoto díla a nebýti toho že nutně potřebuji výsledky dlouhé práce i po stránce materiální,²³⁹ nevím zdali bych dílo byl pustil. Já vím sice že to mne mnoho neomlouvá a nechci rovněž tímto dopisem nijak působiti na Váš úsudek i kritiku ale přes to chci abyste byl informován o mém stanovisku i o celé situaci. U nás nikdo netuší (a ani se o to nestará) za jakých obtíží já musím zde pracovati a za jakých podmínek vyrůstá dílo, jehož zodpovědnost přejímám. Práce na díle jako je celovečerní opera je dlouhá a unavná a jestliže je přerušována jinými závazky na každém kroku stává se úplnou nemožností. V dnešní situaci, kdy takřka veškerý hudební trh ,edice a.t.d. je skoro úplně uzavřen se stává otázka existence samotné tak důležitou, že zasahuje do celé tvorby, názoru i práce. Není to ovšem žádnou omluvou ale je to fakt přes který lze těžko přejít. Myslím že jsem neměl ani možnosti v dané situaci se věnovati plně dílu,²⁴⁰ a není to také to, co jsem měl původně v úmyslu. I obtiže

²³⁵ K dopisu se dochovala i obálka s adresami adresáta i odesílatele a s razítkem místa a data odeslání (Paříž, 14. 9. 1936) – viz přílohu č. 18. Obálka je uložena společně s dopisem pod stejnou signaturou.

²³⁶ Martinů zde zřejmě mimo jiné myslí kladnou recenzi Graciana Černušáka k opernímu cyklu *Hry o Marii*, H 236, která vyšla v ranním vydání Lidových novin 24. února 1935 (*Lidové noviny*, roč. 43, č. 100, 24. 2. 1935, ranní vydání, s. 9). Zmiňuje také cenu za tento operní cyklus, udělenou 1. ledna 1936 *Jubilejní nadací Bedřicha Smetany*. Gracian Černušák s kolegy Osvaldem Chlubnou (1893–1971) a Otakarem Jeremiášem (1882–1961) zasedli v porotě k udělení této ceny (*Lidové noviny*, roč. 44, č. 1, 1. 1. 1936, ranní vydání, s. 9-10; SYNEK, Jaromír a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN 978-80-244-5864-9, s. 46).

²³⁷ Viz dochovanou korespondenci výše, zvláště dopisy adresované Gracianu Černušákovi z 26. února 1935 a z 25. ledna 1936 (MZM, G 939).

²³⁸ Jedná se o premiéru opery-baletu *Divadlo za bránou*, H 251, která proběhla 20. září 1936 v Národním divadle v Brně (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 161-163; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 388-389).

²³⁹ Martinů se neustále potýkal s existenčními problémy. Zmiňuje se o nich v průběhu let ve své korespondenci poměrně často, například v dopisech rodině do Poličky. Jedním z nich je dopis ze 4. prosince 1935 (CBM, PBM Kr 172), ve kterém líčil své plány k návštěvě domoviny, avšak bez doprovodu své ženy, protože „*stojí moc peněz*“ (SYNEK, Jaromír a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN 978-80-244-5864-9, s. 434).

²⁴⁰ Martinů započal kompozici *Divadla za bránou*, H 251 18. června 1935 a dokončil ji 30. dubna 1936. V průběhu této doby neustále pracoval na svých dalších dílech, jako byly například nedochovaný balet *Paridův soud*, H 245, rozhlasová opera o jednu dějství *Veselohra na mostě*, H 247, scénická hudba k divadelní hře francouzského umělce Andrého Gida (1869–1951), *Oidipus*, H 248 a mnoho dalších (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 159, 161, 222, 289).

s libretisty²⁴¹ a nedostatek kontaktu s nimi, a nemožnost se dorozuměti k tomu přispěly. Pro mne samotného již od začátku to byl problém veselé lidové hry²⁴² ~~ž~~²⁴³ a pro mne tedy jakási zkušební práce. Ale během práce se situace utvářela pro mě nepříznivě a neměl jsem možnosti věnovati se dílu plně. Myslím přes to že v něm najdete několik míst svého ražení ~~xxx~~²⁴⁴ v celku s dílem spokojen nejsem, ale doufám že v příštím díle na kterém teď pracuji,²⁴⁵ opravím tento dojem, který asi premiéra v Brně ve Vás vzbudí. Doufám že se někdy sejdem a že Vám všechno budu moci vysvětliti. Přijměte prosím tedy toto vysvětlení, a omluvte mne kdybych měl možnosti pracovat tak jak bych chtěl, tedy by se situace utvářela docela jinak.

Jsem se srdečnými pozdravy

Váš

B. Martinů

5²⁴⁶

Nový rok 1937.

Vážený příteli,

omlouvám se že jsem Vám už dávno nepoděkoval za Vaše milé a vlídné přijetí mého „Divadla za branou“.²⁴⁷ Vaše kritika²⁴⁸ mi udělala velkou radost, rovněž myslím že to bylo dobře

²⁴¹ Skladatel se pro operu *Divadlo za branou*, H 251 inspiroval různými umělci. Patřili mezi ně zejména mim Jean-Baptiste Gaspard Deburau (1796–1846), dále italský dramatik Carlo Goldoni (1707–1793) a Jean-Baptiste Molière (1622–1673). Ryze tuzemskou předlohou mu byly texty ze sbírek Karla Jaromíra Erbena (1811–1870), Františka Sušila (1804–1868) a Františka Bartoše (1837–1906). V korespondenci komunikoval o vytvoření libreta s několika umělci. Nejvíce projevoval zájem o spolupráci s Vítězslavem Nezvalem (1900–1958). K ní nakonec bohužel nedošlo, a tak si nakonec skladatel vytvořil libreto sám (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 161-163, FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 387; ŠAFRÁNEK, Miloš. *Divadlo Bohuslava Martinů*. Praha: Editio Supraphon, 1979, s. 65-67; WEIMANN, Mojmir. *Operní a baletní díla Bohuslava Martinů (3)*. Online. Opera+. Dostupné z: <https://operaplus.cz/operni-a-baletni-dila-bohuslava-martinu-3/>. [cit. 2024-03-02]).

²⁴² *Divadlo za branou*, H 251 spolu s dalšími díly Martinů jsou považována za jeho „přímou ozvěnu mládí na Vysočině“, jak uvádí Miloš Šafránek (1894–1982) ve své publikaci *Divadlo Bohuslava Martinů*. Sám Martinů toto dílo popsal jako „scéna na trhu, na jarmarku“. Inspirací k vytváření těchto děl mu kromě dalšího mohlo být právě jeho dětství, které strávil v Poličce, a lidové slavnosti, zábava a divadlo, které společně se svojí rodinou provozoval (ŠAFRÁNEK, Miloš. *Divadlo Bohuslava Martinů*. Praha: Editio Supraphon, 1979, s. 6-8).

²⁴³ Nečitelné, přeškrtnuté.

²⁴⁴ Nečitelné, přeškrtnuté.

²⁴⁵ Pravděpodobně se jednalo o lyrickou operu o třech dějstvích *Juliette (Snář)*, H 253, kterou komponoval od 17. května 1936 a dokončil 24. ledna 1937 (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 290-291).

²⁴⁶ K dopisu se dochovala i obálka s adresami adresáta i odesílatele a s razítkem místa a data odeslání (Paříž, 1. 1. 1937) – viz přílohu č. 16 a 17. Obálka je uložena společně s dopisem pod stejnou signaturou.

²⁴⁷ *Divadlo za branou*, H 251 mělo premiéru v brněnském Národním divadle 20. září 1936 (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 161; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 387).

²⁴⁸ Kladná kritika Graciana Černušáka k dílu Bohuslava Martinů *Divadlo za branou*, H 251 vyšla v *Lidových novinách* dva dny po brněnské premiéře (*Lidové noviny*, roč. 44, č. 476, 22. 9. 1936, ranní vydání, s. 9).

provedeno.²⁴⁹ Jak jsem Vám psal²⁵⁰ nebyl jsem připraven na takové přijetí²⁵¹ a měl jsem dosti značné pochybnosti. V každém případě si dám více záležitosti na příštím díle.²⁵² Srdečně Vás i celou Vaši ct.²⁵³ rodinu zdravím a přeji Vše nejlepší do Nového roku.

Váš

B. Martinů

6²⁵⁴

Paris 16./I 38

Vážený příteli.

vrátil jsem se včera do Paříže, byli jsme v Nice,²⁵⁵ a našel jsem Vaše dopis,²⁵⁶ promiňte mi tedy zpoždění. Pustím se okamžitě po stopě p. Lejeune²⁵⁷ a dám Vám zprávu v několika dnech.

Děkuji za Vaše milý dopis a srdečně Vás zdravím

Váš B. Martinů

²⁴⁹ Na provedení *Divadla za bránou*, H 251 se podíleli Antonín Balatka (1895–1958) jako dirigent, režijně Rudolf Walter (1894–1966), scénu (kostýmy, dekorace apod.) navrhl František Muzika (1900–1974), choreografii sestavil Ivo Váňa Psota (1908–1952), a poté samozřejmě tanečníci a pěvci: Miroslava Figarová (1917–2013), Ivo Váňa Psota (1908–1952), Emerych Gabzdyl (1908–1993), Otto Strejček (1901–1961), Josef Sokol (1910–2002), Marie Řezníčková (1900–1972), Věra Střelcová (1906–1981), Antonín Pelz (1890–1974), Géza Fischer (1899–1963), Václav Bednář (1905–1987), Vladimír Jedenáctík (1905–1980), Vlastimil Šíma (1900–1976), Leonid Pribytkov (1895–1971) a Božena Michlová (1913–datum úmrtí není známo) (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 161; JANKOVIČOVÁ, Jana. *Divadlo za bránou, opera-balet: Bohuslav Martinů*. Bakalářská práce. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2021, s. 27-28; F FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 387).

²⁵⁰ Martinů odkazuje na dopis výše z 12. září 1936 adresovaný Gracianu Černušákovi (MZM, G 939).

²⁵¹ V předchozím dopise vyjadřuje Martinů pochybnosti o tom, zda se bude dílo Černušákovi líbit. Ten dílo hodnotil kladně (*Lidové noviny*, roč. 44, č. 476, 22. 9. 1936, ranní vydání, s. 9).

²⁵² Jedná se o *Juliette (Snář)*, H 253 (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 290-291).

²⁵³ Ctěnou.

²⁵⁴ Jedná se o pohlednici.

²⁵⁵ Bohuslav Martinů se svojí ženou Charlotte byli v Nice od 16. listopadu 1937, což dokazuje dopis Čestmíru Pucovi z 16. listopadu 1937 (soukromý vlastník, kopie v IBM, Puc 1937-11-16). Martinů v něm píše, že právě v tento den odjíždí do Nice a zůstanou tam nejspíš do Vánoc. Dle Martinů se do Paříže vrátili až 15. ledna 1938.

²⁵⁶ Tento dopis se pravděpodobně nedochoval.

²⁵⁷ Martinů má zřejmě na mysli členy *Quartuor Lejeune*, belgického smyčcového kvarteta. Na jaře roku 1937 Martinů napsal *Smyčcový kvartet č. 4*, H 256, který dedikoval Heleně Pucové (1908–1993). Premiéra *Smyčcového kvarteta č. 4*, H 256 proběhla soukromě 13. června 1938 v domě manželů Pucových v podání kvartetu *Lejeune* (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 364; PETŘÍKOVÁ, Michaela. *Komorní tvorba pro housle a violu se zaměřením na dílo Bohuslava Martinů*. Diplomová práce. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2012, s. 25).

5. Korespondence Bohuslava Martinů s Antonínem Kolářem

5.1. Životopis Antonína Koláře

Hudební organizátor Antonín Kolář se narodil 15. prosince 1886 v Brně.

O životě této brněnské osobnosti nemáme mnoho údajů. Z dostupných informací víme, že mezi lety 1896–1906 studoval hru na housle u Rudolfa Reissiga²⁵⁸ a teorii hudby u Františka Musila.²⁵⁹ Navštěvoval gymnázium v Brně,²⁶⁰ které zakončil úspěšnou maturitní zkouškou v roce 1906. Po studiích se začal naplno realizovat v rámci brněnského veřejného života, který významně obohatil zejména v oblasti kultury.

Od roku 1908 byl Kolář úředníkem, archivářem a jednatelem města Brna. Pravidelně přispíval svými novinovými články²⁶¹ a angažoval se jako jednatel Sboru pro oslavu stých narozenin Bedřicha Smetany na Moravě a ve Slezsku, přičemž se zasadil o založení Jubilejní nadace Bedřicha Smetany.²⁶² Nesmíme opomenout zmínit roky jeho aktivního působení coby sekretář brněnského Národního divadla.²⁶³ Profesně se věnoval festivalům Leoše Janáčka či Brněnskému hudebnímu máji. Od roku 1956 byl ředitelem Státní filharmonie Brno.²⁶⁴

Zemřel na jaře 24. března 1964.²⁶⁵

Antonín Kolář a Bohuslav Martinů komunikovali především v souvislosti s činností Jubilejní nadace Bedřicha Smetany. Do Nadace Martinů poměrně pravidelně zasílal svá soutěžní díla. Martinů právě tuto svoji tvorbu, kterou zamýšlel do soutěží poslat, zmiňoval v komunikaci s Kolářem a dalšími. Velmi často pak zaznívá jméno Antonína Koláře v dopisech

²⁵⁸ Rudolf Reissig (1874–1939) byl český houslista, dirigent a pedagog (MORIOVÁ, Kristýna. *Reissig, Rudolf*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=5771. [cit. 2024-01-20]).

²⁵⁹ František Musil (1852–1908), skladatel, houslista, varhaník a pedagog (*František Musil*. Online. Internetová encyklopedie dějin města Brna. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=258. [cit. 2024-01-20]).

²⁶⁰ Nelze s přesností určit, o jaké gymnázium se jedná.

²⁶¹ Například do *Práva lidu* (ČERNUŠÁK, Gracian, ŠTĚDRŮŇ, Bohumír a NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí: svazek první A-L*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963, s. 694).

²⁶² *Jubilejní nadace Bedřicha Smetany*, instituce, která svou činností v letech 1927 až 1953 podporovala práci českých umělců. Antonín Kolář byl dlouholetým jednatelem nadace (PIVODA, Ondřej. *Jubilejní nadace Bedřicha Smetany*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=2379. [cit. 2023-10-15]).

²⁶³ Od roku 1931 až do roku 1941 nese název *Zemské divadlo v Brně (Vývoj názvu instituce)*. Online. Online archiv. Dostupné z: <https://ndbrno-onlinearchiv.cz/o-divadle/online-archiv/vyvoj-nazvu-institute>. [cit. 2024-01-20]).

²⁶⁴ ČERNUŠÁK, Gracian, ŠTĚDRŮŇ, Bohumír a NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí: svazek první A-L*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963, s. 694.

²⁶⁵ *Kolář Antonín*. Online. Biografický slovník. 2014. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/KOLAR_Anton%C3%ADn_15.12.1886-24.3.1964. [cit. 2024-01-20].

Bohuslava Martinů Janu Kuncovi,²⁶⁶ zvláště jedná-li se o dílo *La Bagarre*, H 155²⁶⁷ nebo operní cyklus *Hry o Marii*, H 236.²⁶⁸

5.2. Ediční poznámky

Dopis z Paříže 24. září 1935 je napsán černým inkoustem na jednom listu modrého papíru. Na přední straně je pod textem dopisu připsán tužkou červené barvy text, jež je hůře čitelný *Odp. 27/9 35: vše v pořádku, partitura a kl. výt.*, dále nečitelný. Dopis, který daroval muzeu sám Antonín Kolář v roce 1964, byl archivován pod signaturou G 183b.

V dopise děkuje Bohuslav Martinů Antonínu Kolářovi, jenž mu pomohl se zadáním opery Martinů *Hry o Marii*, H 236²⁶⁹ do vypsané soutěže.²⁷⁰

²⁶⁶ Jan Kunc (1883–1976), pedagog, kritik, skladatel a hudební organizátor (PIVODA, Ondřej. *Kunc, Jan*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=8225. [cit. 2024-01-20]).

²⁶⁷ *La Bagarre (Vřava)*, H 155, Allegro pro velký orchestr, mělo premiéru 18. listopadu 1927 pod taktovkou Sergeje A. Kusevického (1874–1951) v Bostonu, USA (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 255). V roce 1929 obdržela II. cenu Jubilejní nadace Bohuslava Martinů (*Lidové noviny*, roč. 37, č. 652, 29. 12. 1929, ranní vydání, s. 5). Jan Kunc píše o komunikaci s Antonínem Kolářem ohledně této skladby v dopise z 5. ledna 1929 (vlastník Moravské zemské muzeum; kopie v IBM, KunJ 1929-01-05).

²⁶⁸ *Hry o Marii*, H 236, operní cyklus, který měl premiéru 23. února 1935 v Zemském divadle v Brně (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 385). Toto dílo obdrželo od Jubilejní nadace cenu ve výši 8 000,- Kč (*Lidové noviny*, roč. 44, č. 1, 1. 1. 1936, ranní vydání, s. 9). O zadání této skladby do soutěže a dalších krocích Martinů k získání této ceny si píše s Kuncem v dopisech z 14. srpna 1935 (vlastník Moravské zemské muzeum; kopie v IBM, KunJ 1935-08-14) a z 19. srpna 1935 (vlastník Moravské zemské muzeum; kopie v IBM, KunJ 1935-08-19).

²⁶⁹ *Hry o Marii*, H 236, operní cyklus, který měl premiéru 23. února 1935 v brněnském Národním divadle (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158).

²⁷⁰ Jednalo se o soutěž *Jubilejní nadace Bedřicha Smetany* v Brně vypsanou pro rok 1935 (*Lidové noviny*, roč. 43, č. 9, 6. 1. 1935, ranní vydání, s. 9).

5.3. Korespondence

1

Paris 24/9. 1935.

Vážený pane,

děkuji Vám co nejsrdečněji za Vaši radu i pomoc pro soutěž²⁷¹ Smetanovy nadace.²⁷² Zařídil jsem vše pokud bylo v moji možnosti dle Vašich pokynu²⁷³ a děkuji Vám za ně mnoho, byl bych jinak naprosto přišel o možnost zúčastnit se soutěže. Dle zprávy Kuratoria²⁷⁴ Národní Divadlo vyhovělo mému přání a doufám že nebude dělati žádných obtíží i pro pražského člena poroty,²⁷⁵ kdyby však náhodou něco vadilo, byl bych Vám velmi vděčen kdybyste mi dal zprávu abych mohl učiniti potřebné. Prokázal jste svojí radou velkou službu a Kuratorium jistě i Vaším vlivem se zachovalo vůči mě velmi krásně, jsem Vám velmi zavázán a děkuji srdečně.

S mnoha upřímnými pozdravy

a projevem úcty

B. Martinů²⁷⁶

²⁷¹ Bohuslav Martinů zadal do soutěže *Jubilejní nadace Bedřicha Smetany* v Brně pro rok 1935 operu *Hry o Marii*, H 236. Upozornění o vypsání ceny k jubileu 50 let brněnského Národního divadla bylo vydáno 25. března 1934 (*Lidové noviny*, roč. 42, č. 153, 25. 3. 1934, ranní vydání, s. 10) a oficiální vypsání ceny vyšlo 6. ledna 1935 (*Lidové noviny*, roč. 43, č. 9, 6. 1. 1935, ranní vydání, s. 9). 1. ledna 1936 se Bohuslav Martinů z *Lidových novin* dozvěděl toto: „Prvou cenu 8000 Kč dostal B. Martinů za *Hry o Marii*, jejichž původní premiéra byla v brněnské *Zemském divadle 23. února 1933.*“ (*Lidové noviny*, roč. 44, č. 1, 1. 1. 1936, ranní vydání, s. 9; SYNEK, Jaromír a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN 978-80-244-5864-9, s. 218).

²⁷² Celým názvem *Jubilejní nadace Bedřicha Smetany*. Jedná se o organizaci, která v rámci odkazu skladatele Bedřicha Smetany (1824–1884) podporovala tvorbu českých umělců. Tuto subvenci nadace provozovala od roku 1927 až do roku 1953, kdy svou činnost ukončila (PIVODA, Ondřej. *Jubilejní nadace Bedřicha Smetany*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011). Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=2379. [cit. 2023-10-15]. Sám Antonín Kolář (1886-1964) měl na vzniku Jubilejní nadace zásadní podíl, a byl také jejím dlouholetým jednatelem (ČERNUŠÁK, Gracian, ŠTĚDRONĚ, Bohumír a NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí: svazek první A-L*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963, s. 694).

²⁷³ V dopise z 21. srpna 1935 (Národní divadlo v Praze, kopie v IBM, ND 1935-08-21) žádá Bohuslav Martinů Národní divadlo v Praze, aby mu co nejrychleji zaslali partituru i klavírní výtah opery *Hry o Marii*, H 236, protože chce dílo zadat do soutěže o již výše zmíněnou cenu Jubilejní nadace Bedřicha Smetany. Mezní termín pro odevzdání soutěžního materiálu byl 31. srpna 1935 (*Lidové noviny*, roč. 42, č. 153, 25. 3. 1934, ranní vydání, s. 10). V dopise z 24. září 1935 Martinů Národnímu divadlu děkuje za zaslání potřebných podkladů, které nadace Bedřicha Smetany úspěšně přijala (Národní divadlo v Praze, kopie v IBM, ND 1935-08-21).

²⁷⁴ Termín *kuratorium* odkazuje na „správu“ *Jubilejní nadace Bedřicha Smetany*. Tento výbor byl tvořen devíti členy, kteří byli stanoveni pro tříleté období institucemi, jež byly součástí Jubilejní nadace (PIVODA, Ondřej. *Jubilejní nadace Bedřicha Smetany*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011). Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=2379. [cit. 2023-10-15].

²⁷⁵ „*Pražským členem poroty*“ je zde míněn skladatel Otakar Jeremiáš (1892–1962). Celá porota, která rozhodovala o výsledcích soutěže, byla ve složení Gracian Černušák (1882–1961), Osvald Chlubna (1893–1971) a již zmíněný Otakar Jeremiáš (*Lidové noviny*, roč. 44, č. 1, 1. 1. 1936, ranní vydání, s. 9-10).

²⁷⁶ Na konci dopisu se nachází úřední vypořádání ke sdělení Bohuslava Martinů. Text je hůře čitelný, ale je možné ho číst následovně: „*Odp. 27/9 35: vše v pořádku, partitura a kl. vyt. už dnes praž. porotci odesláno.*“

6. Korespondence Bohuslava Martinů s Ivo Váňou Psotou

6.1. Životopis Ivo Váni Psoty

Český tanečník a choreograf se narodil v ukrajinském městě Kyjev 1. května 1908. Rodiče Jaroslav a Anna byli českého původu, avšak v době narození syna pracovali právě na Ukrajině. Matka, sólová tanečnice a majitelka taneční školy, a otec pedagog, filolog i milovník hudby, se o několik měsíců později v roce 1909 s celou rodinou přestěhovali zpět do vlasti, do rodného města otce – Přerova. Tam Ivo a jeho tři sourozenci prožili své dětství.²⁷⁷

V roce 1914 nastoupil školní docházku, kterou úspěšně zakončil v roce 1924 na Veřejné obchodní akademii v Přerově. Kromě toho se vzdělával ve hře na klavír, zpěvu a hudební teorii na spolkové Hudební škole Přerub.²⁷⁸ V průběhu těchto let se také začal věnovat, pod vedením své matky, tanci, který dále rozvíjel u baletního mistra Augustina Bergera,²⁷⁹ choreografa Achilla Viscusiho²⁸⁰ a Jaroslava Hladíka.²⁸¹

Již na podzim roku 1924 získal angažmá v tanečním sboru pražského Národního divadla a započal tak svoji úspěšnou kariéru. V roce 1926 mu byl nabídnut post sólového tanečníka v Národním divadle v Brně. O dva roky později se stal uměleckým vedoucím baletu i taneční složky brněnské operety. Působení v brněnském divadle ho pak provázelo celý jeho umělecký život. S přestávkami zde působil mezi lety 1926–1932, 1936–1941 a 1947–1952.²⁸² V roce 1929 předal nový ředitel divadla Otakar Zítek²⁸³ pozici baletního mistra Máše Cvejičové.²⁸⁴ Ne vždy u nich našel v průběhu dalších let Psota pochopení. Přestože zůstal v Brně sólovým

²⁷⁷ *Sborník Státního okresního archivu v Přerově*. Přerov: Státní okresní archiv Přerov, 1997. ISSN 1214-4762.

²⁷⁸ *Historie*. Online. Základní umělecká škola Bedřicha Kozánka Přerov. Dostupné z: <https://www.zusprerov.cz/skola/historie>. [cit. 2024-02-03].

²⁷⁹ Augustin Berger (1861–1945), celým příjmením Ratzesberger, pedagog, tanečník a choreograf (GREMLICOVÁ, Dorota. *Berger, Augustin*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=2053. [cit. 2024-02-03]).

²⁸⁰ Achille Viscusi (1869–1945), italský tanečník, choreograf, pedagog i libretista (*Achille Viscusi – životopis*. Online. Národní divadlo moravskoslezské. Dostupné z: <https://www.ndm.cz/cz/osoba/2139-viscusi-achille.html>. [cit. 2024-02-03]).

²⁸¹ Jaroslav Hladík (1885–1941), choreograf, tanečník a pedagog (*Před osmdesáti lety zemřel Jaroslav Hladík*. Online. Dance Context. Dostupné z: <https://www.tanečniaktuality.cz/zpravy/pred-osmdesati-lety-zemrel-jaroslav-hladik>. [cit. 2024-02-03]).

²⁸² DOUBKOVÁ, Tereza. *Pozvánka na e-výstavu – Ivo Váňa Psota*. Online. Národní divadlo Brno. Dostupné z: <https://www.ndbrno.cz/pozvanka-na-e-vystavu-ivo-vana-psota/>. [cit. 2024-02-03].

²⁸³ Otakar Zítek (1892–1955), skladatel, dirigent, režisér, pedagog a divadelní ředitel (*Otakar Zítek*. Online. Internetová encyklopedie dějin města Brna. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=11188. [cit. 2024-01-12]).

²⁸⁴ Máša Cvejičová (1901–1977), choreografka a tanečnice (BOKOVÁ, Kateřina. *Cvejičová, Máša*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=3363. [cit. 2024-02-03]).

tanečníkem, učil na konzervatoři a založil taneční školu,²⁸⁵ rozhodl se v roce 1932 zkusit konkurz do baletní společnosti Ballet Russe de Monte Carlo.²⁸⁶ Po úspěšném konkurzu se Psota k baletní společnosti přidal nejprve jako sborista a následně sólista. Další čtyři roky s ní prožil turné po Evropě a Americe.²⁸⁷

V roce 1936, poté co mu nebyla u taneční společnosti prodloužena smlouva, se navrátil do vlasti jako úspěšný světový tanečník a začal hledat angažmá. 24. května 1936²⁸⁸ píše Bohuslav Martinů Václavu Talichovi,²⁸⁹ tehdejšímu řediteli Národního divadla v Praze, že Ivo Váňa Psota cestuje do Prahy a doporučuje ho pro práci v Národním divadle. Bohužel však spolupráci nenavázali a následně přijal Psota místo baletního mistra opět v Zemském divadle v Brně.²⁹⁰

Období druhé světové války nebylo pro umělce a jeho rodinu nijak příznivé. V roce 1941 po udělení povolení pro vycestování ze země přesídlil do Spojených států amerických, kde jako umělecký vedoucí působil v newyorské Metropolitní opeře.²⁹¹ O rok později se opět připojil k Ballet Russe de Monte Carlo, s níž cestoval po celé Americe. Působil jako tanečník, choreograf a později i zástupce hlavního ředitele. Právě tato turné ho přivedla do Jižní Ameriky, kde sklízел nemálo úspěchů. Argentinské Buenos Aires nabídlo Psotovi místo baletního mistra

²⁸⁵ *Soukromou baletní školu* založil Ivo Váňa Psota v roce 1929. V roce 1948 dostala nové jméno *Baletní škola Ivo Váni-Psoty* a stala se součástí správy Národního divadla v Brně (TÁZLAROVÁ, Jitka. *Výročí baletní školy I. V. Psoty v Brně*. Online. Dance Context. Dostupné z: <https://www.tanecniaktuality.cz/reportaze/vyroci-baletni-skoly-i-v-psoty-v-brne>. [cit. 2024-02-03]).

²⁸⁶ *Ballets Russes de Monte Carlo* je baletní společnost, která navazuje na dílo Sergeje Ďagileva (1872–1929). Po smrti Ďagileva se Colonel de Basil (1888–1951) spojil s René Blumem (1878–1942) a vytvořili baletní společnost *Les Ballets Russes*. Společnost byla uvedena 17. ledna 1932 (*Records of the Ballet Russe de Monte Carlo*. Online. The New York Public Library archives and manuscripts. Dostupné z: <https://archives.nypl.org/dan/19695>. [cit. 2023-10-14]).

²⁸⁷ BENEŠ, Ladislav. *Ivo Váňa Psota – přes překážky ke hvězdám* Online. Dance Context Taneční aktuality. Dostupné z: <https://www.tanecniaktuality.cz/osobnosti/ivo-vana-psota-pres-prekazky-ke-hvezdam>. [cit. 2024-02-03].

²⁸⁸ Dopis z 24. května 1936 (vlastník Muzeum Českého krasu; kopie v IBM, Tal 1936-05-24).

²⁸⁹ Václav Talich (1883–1961), pedagog, dirigent, houslista a šéfdirigent opery Národního divadla v Praze (POLÁČEK, Radek. *Talich, Václav*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=4201. [cit. 2023-11-01]).

²⁹⁰ *Národní divadlo v Brně* se v letech 1931–1941 jmenovalo *Zemské divadlo v Brně* (*Vývoj názvu instituce*. Online. Online archiv. Dostupné z: <https://ndbrno-onlinearchiv.cz/o-divadle/online-archiv/vyvoj-nazvu-instituce>. [cit. 2024-01-20]).

²⁹¹ *Metropolitní opera* v New Yorku byla založena v roce 1883 skupinou bohatých podnikatelů. V současnosti patří mezi přední světové operní domy (*Our Story*. Online. The Metropolitan Opera. Dostupné z: <https://www.metopera.org/about/the-met/>. [cit. 2024-02-03]).

v Teatro Colón,²⁹² které přijal.²⁹³ Přestože byl Psota na americkém kontinentu váženým umělcem, v roce 1947 se vrátil do Brna. Poválečná situace pro něj nebyla příznivá, ale jeho zkušenosti a dovednosti byly pro tuzemskou baletní scénu zásadními. Opět tedy nastoupil jako baletní mistr do Zemského divadla v Brně. V roce 1951 se začal angažovat na Vysoké škole múzických umění a v Národním divadle v Bratislavě.²⁹⁴

Zemřel za nešťastných okolností 16. února 1952 v Brně.²⁹⁵

Ivo Váňa Psota byl s Bohuslavem Martinů mnoholetým přítelem. Spojovala je nejen spolupráce na uměleckých dílech, ale také zájem jeden o druhého. Tento vzájemný vztah dokazují jak dopisy uvedené v této práci, tak i korespondence Bohuslava Martinů s Otakarem Ostrčil²⁹⁶ a Národním divadlem v Praze²⁹⁷ během příprav pražského uvedení operního cyklu *Hry o Marii*²⁹⁸. Martinů si přál, aby byl do nich Psota aktivně zapojen. Působivá je také zmínka Martinů o setkání s Psotou během návštěvy Lisabonu v dopise adresovaném rodině do Poličky.²⁹⁹

Mezi díla, která umělce profesně spojují, patří například baletní skica *Vzpoura*, H 151, na jejíž premiéře Psota tančil³⁰⁰, a opera *Divadlo za bránou*, H 251, ve které Psota taktéž ztvárnil jednu z hlavních rolí.³⁰¹

²⁹² *Teatro Colón* je divadlo ve městě Buenos Aires v americkém státě Argentina. První část divadla fungovala od roku 1857 do roku 1888, poté bylo divadlo pro rekonstrukci uzavřeno. K opětovnému otevření došlo v roce 1908. V současnosti se taktéž řadí mezi přední světové operní domy (*The Theater*. Online. Teatro Colón. Dostupné z: <https://teatrocolon.org.ar/en/theater/theater>. [cit. 2024-02-03]).

²⁹³ BENEŠ, Ladislav. *Ivo Váňa Psota – přes překážky ke hvězdám*. Online. Dance Context Taneční aktuality. Dostupné z: <https://www.tanecniaktuality.cz/osobnosti/ivo-vana-psota-pres-prekazky-ke-hvezdam>. [cit. 2024-02-03].

²⁹⁴ *Psota Ivo Váňa*. Online. Baletní encyklopedie. Dostupné z: <https://balet.netstranky.cz/portrety/psota-ivo-vana.html>. [cit. 2024-02-03].

²⁹⁵ Při uklouznutí na ledě si přivodil těžký úraz hlavy (BENEŠ, Ladislav. *Ivo Váňa Psota – přes překážky ke hvězdám*. Online. Dance Context Taneční aktuality. Dostupné z: <https://www.tanecniaktuality.cz/osobnosti/ivo-vana-psota-pres-prekazky-ke-hvezdam>. [cit. 2024-02-03]).

²⁹⁶ Otakar Ostrčil (1879–1935), dirigent, skladatel a ředitel opery pražského Národního divadla (*Otakar Ostrčil*. Online. Národní divadlo. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3081>. [cit. 2023-10-31]).

²⁹⁷ Dopisy z 29. 8. 1934, ND 1934-08-29; z 3. 9. 1934, ND 0000-00-00b, ND 1934-09-03a a ND 1934-09-03c; 14. 10. 1934, ND 1934-10-14, vlastník Národní divadlo v Praze; kopie v IBM.

²⁹⁸ *Hry o Marii*, H 236, operní cyklus, který měl premiéru 23. února 1935 v Zemském divadle v Brně a v pražském Národním divadle 7. února 1936 (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 385; *Seznam představení*. Online. Národní divadlo. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/2421/seznam-predstaveni>. [cit. 2024-02-03]).

²⁹⁹ Dopis z 14. března 1941 (CBM, PBM Kr 295) je psaný francouzsky.

³⁰⁰ *Vzpoura*, H 151, baletní skica o 1 dějství, která měla premiéru 11. února 1928 v Národním divadle v Brně (FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 379).

³⁰¹ *Divadlo za bránou*, H 251, opera, která měla premiéru 20. září 1936 v brněnském Národním divadle (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 161-163; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 388-389).

6.2. Ediční poznámky

Jediný dopis v tomto souboru je napsán černým inkoustem na dvou stranách modrého papíru, které obsahují i podtržení autorovou rukou. Dopis z 30. listopadu 1934 z Paříže byl získán od MUDr. Milana Hoška. Tento korespondenční fond obsahuje i notovou skicu s podpisem Bohuslava Martinů datovanou 4. října 1934.

Umělci společně komunikují z Ameriky do Francie zejména o baletních dílech Bohuslava Martinů, která by mohla být vhodná a zajímavá k provedení baletní společností *Ballets Russes de Monte Carlo*, které je Ivo Váňa Psota v letech 1932–1936 součástí.

6.3. Korespondence

1

Paris 30./11 1934.

Milý příteli,

děkuji Vám srdečně za³⁰² Váš milý dopis³⁰³ i dobré zprávy ohledně zájmu ředitele³⁰⁴ i Mjosina³⁰⁵ a nemusím Vás jistě ujišťovati že bych byl velmi kdyby se Vaše akce zdařila.³⁰⁶ Píšu do Brna aby Vám okamžitě zaslali klavírní výtah „Legendy o sv. Dorotě“ a „Svatební

³⁰² Hůře čitelné.

³⁰³ Tento dopis se bohužel nedochoval.

³⁰⁴ René Blum (1878–1942), francouzský choreograf a impresárió, který se spojil po rozpadu baletního spolku *Ballets Russes* Sergeje Ďagileva (1872–1929) s Colonelem de Basilem (1888 - 1951) a založili *Ballets Russes de Monte Carlo*, jehož byl Váňa Psota součástí do roku 1936 (Bařinka, 2015, s. 58-59).

³⁰⁵ Leonid Massine (1895–1979), vlastním jménem Leonid Fyodorovich Miassin. Ruský tanečník a inovativní choreograf, který je považován za jednu z nejdůležitějších osobností tance 20. století. Mimo jiné byl také členem baletní společnosti *Ballets Russes* (The Editors of Encyclopaedia Britannica. *Léonide Massine Russian dancer*. Online. Encyclopaedia Britannica. 1994. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Leonide-Massine>. [cit. 2023-10-14]).

³⁰⁶ V dopise rodině z 9. prosince 1934 (CBM, PBM Kr 148) se Martinů zmiňuje, že se mu ozval „z Ameriky Ruský balet aby jim poslal něco na ukázkou“ (SYNEK, Jaromír a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN 978-80-244-5864-9, s. 250).

košile“ (Eleonora.)^{307,308} které považuji za nejzajímavější z hlediska r.³⁰⁹ baletu. Sám Vám posílám k nahlédnutí klavírní věci.³¹⁰ Bylo by dobře kdybyste upozornil ředitele nebo manažera,³¹¹ když už jste v N. Yorku, aby se na³¹² mne informoval u Koussewitzkého, nebo boston-orchestr, a nebo i u kritiků, kteří se jistě ještě pamatují na „La Bagarre“ (The Tumulte.)³¹³ jež byl tam nadšeně přijat. Měl tam ostatně vůbec první provedení. Upozorněte jej rovněž že jsem předloni obdržel v konkursu I cenu Prize Coolidge.³¹⁴ Mám dojem že jsem tam v hudebních kruzích dosti znám a že obdrží dobré informace. Většina mých věcí (komorní i orchstr.) byla v Americe provedena. Co se týče českého textu, prosím Vás vyložte jim částečně obsah³¹⁵ a upozorněte je, kladu na to důraz, že klavírní výtah je dělán ne pro tisk ale pro potřebu baletního sálu a to ještě u nás, tedy co nejjednodušeji, tedy dává jen přibližný obraz partitury. Já sám myslím že by Massin udělal z legendy o Dorotě úplně kabinetní kousek. Orchester je malý spíše komorní. (bez flaut, dechy po 2. c smyčce a piano.) Samozřejmě že to jsou skladby psané s ohledem na možnosti divadla i baletu u nás, že -bych tedy spolupracoval nejraději

³⁰⁷ *Legenda o sv. Dorotě i Svatební košile* jsou součástí baletu se zpěvem o 3 dějstvích *Špalíček*, H 214 I, jehož premiéra proběhla 19. září 1933 v Národním divadle v Praze. Jednalo se o první verzi díla, která byla dokončena 11. února 1933. Obě zmíněné části se nachází ve 3. dějství baletu, z čehož pouze *Svatební košile*, H 214 I A byla jako jediná z první verze *Špalíčku* publikována. Druhá verze baletu vznikla v roce 1940 a poprvé byla uvedena 2. dubna 1949 pod taktovkou Václava Kašlíka (1917–1989) v pražském Národním divadle (BUBENÍČEK, Miloslav. *Špalíček Bohuslava Martinů: Se zaměřením na analýzu využití klavíru v I. dějství baletu*. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012, s. 16-18; HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 212-215; *Špalíček [auth.]*, I. verze. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/works/public_view/62. [cit. 2023-10-14]; *Špalíček [auth.]*, 2. verze. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/works/public_view/500. [cit. 2023-10-16]).

³⁰⁸ V dopise Antonínu Balatkovi z 27. ledna 1935 (MZM, G 2094), který je uveden výše, se můžeme dočíst, že ho Martinů žádá, zdali by zkontroloval, jestli byly klavírní výtahy k baletům opravdu zaslány, protože mu sám Váňa Psota napsal, že k danému datu stále nic nedorazilo. O dva měsíce později, 31. dubna 1935 (MZM, G 2094), píše Bohuslav Martinů Antonínu Balatkovi znovu (opět k nahlédnutí výše), a to že materiál do Ameriky nedorazil.

³⁰⁹ Ruského.

³¹⁰ Není jasné, o jaké skladby se jedná.

³¹¹ René Blum (1878–1942) a Colonel de Basil (1888–1951).

³¹² Hůře čitelné.

³¹³ *La Bagarre (Vřava)*, H 155, měla velice úspěšnou premiéru v Bostonu 18. listopadu 1927. V té době byl dirigentem Boston Symphony Orchestra právě Sergej Alexandrovič Kusevickij, který dílo provedl (1874–1951) (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 255; *Performance history search*. Online. BSO. 2013. Dostupné z: <https://archives.bso.org/Search.aspx>. [cit. 2023-10-14]).

³¹⁴ V roce 1932 obdržel Martinů hlavní cenu *Elizabeth Sprague Coolidge* za svůj *Smyčcový sextet*, H 224, který dokončil 27. května 1932 v Paříži. Premiéru provedl ve Washingtonu 25. dubna 1933 *Krollův sextet* (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 378; CBM, PBM Kr 634).

³¹⁵ Náměty *Špalíčku*, H 214 I jsou inspirovány vlastní skladatele. *Legenda o sv. Dorotě* je protknuta dílem spisovatelky Boženy Němcové (1820–1862) *Babička* a inspirací *Svatební košile* je Karel Jaromír Erben (1811–1870) a jeho sbírka balad *Kytice* (MIHULE, Jaroslav. *MARTINŮ: osud skladatele*. 2. vydání. Praha 1: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3797-6, s. 189-190). Je tedy zjevné, proč Martinů žádá Psotu, aby jako jeho krajan vysvětlil cizincům obsah díla.

s baletem ruským na práci úplně nové,³¹⁶ kterou by si Massin případně volil sám, a dle jeho tanečního plánu. Děkuji Vám srdečně za Vaši pomoc a prosím nepustte ho z ruky. Jsem k dispozici úplně ruskému baletu a byl bych skutečně rád kdyby se tento projekt realizoval.³¹⁷ ~~xxx~~³¹⁸ Upozorněte je také na „Hry o Marii“ novou formu opery kde balet i pantomima vystupuje současně s operou ale v takové funkci a na takové výšši jako jsou výkony ruského baletu. Premiera v Brně bude v lednu³¹⁹ a jedu tedy do Prahy³²⁰ kde se zdržím asi dva měsíce takže je možno že ~~xxx~~³²¹ mne už při návratu³²² naleznete v Paříži (v březnu) a nebo ještě v Československu, to bych zařídil dle potřeby a podle výsledků Vaší akce. Co se týče zaslaných věcí prosím byste mi vrátil *recomando* pro prohlédnutí na adresu. (Mr. M. Šafránek,³²³ Legation Tchecoslovaque, 17. Av. Charles Floquet. – Paris.-) France) Sdělte mi Vaše novinky už do Prahy na adresu .(B. M. ~~xxx~~³²⁴ cher Me Jan Zrzavý,³²⁵ Na Magistrále 592. – Praha – Bubeneč.

³¹⁶ V roce 1935 pracoval Bohuslav Martinů na baletu *Paridův soud*, H 245, inspirovaným libretem Rusa Borise Kochna (1904–1990). Přál si, aby tento balet provedl *Ballets Russes de Monte Carlo*. Zmínil se o tom v dopise z 30. července 1935 (CBM, kopie v IBM, ŠafM 1935-07-30) svému příteli Miloši Šafránkovi (1894–1982): „*pro ten Ruský balet jsem to dokončil...*“. Dílo ale uvedeno nebylo, a dokonce se ani nedochovalo (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 222-223; SYNEK, Jaromír a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN 978-80-244-5864-9, s. 338; ZOUHAR, Vít a COUFALOVÁ, Gabriela. *Milý Miloši: Dopisy Bohuslava Martinů Miloši Šafránkovi*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. ISBN 978-80-244-5521-1, 2019, s. 72).

³¹⁷ Martinů by rád spolupracoval s *Ballets Russes de Monte Carlo* a doufá, že tvorba, kterou skrze Psotu posílá Leonidu Massinovi (1895–1979), mu zaručí spolupráci s tímto tělesem. Ta se však neuskuteční (SYNEK, Jaromír a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN 978-80-244-5864-9, s. 22-24).

³¹⁸ Nečitelné, přeškrtnuté.

³¹⁹ *Hry o Marii*, H 236, čtyřdílný operní cyklus, který byl dokončen 26. června 1934. Premiéra proběhla 23. února 1935 v Zemském divadle v Brně pod taktovkou Antonína Balatky (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 385).

³²⁰ Martinů se v dopise adresovanému domů do Poličky 10. ledna 1935 (CBM, PBM Kr 151) zmiňuje, že odjede do Prahy v úterý 15. ledna 1935. V Československu zůstal i s manželkou do začátku dubna téhož roku a zpět do Francie odcestovali 2. dubna 1935, jak píše v dopise z 31. března 1935 (CBM, PBM Kr 154) (SYNEK, Jaromír a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN 978-80-244-5864-9, s. 264).

³²¹ Nečitelné, přeškrtnuté.

³²² Hůře čitelné.

³²³ Miloš Šafránek (1894–1982), spisovatel, diplomat a znalec díla i přítel Bohuslava Martinů (KOSTRHUN, Petr. *Šafránek, Miloš*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1381. [cit. 2023-11-04]).

³²⁴ Nečitelné, přeškrtnuté.

³²⁵ Jan Zrzavý (1890–1977), výtvarný umělec a přítel Martinů, jenž pobýval v Československu a Paříži. Během svých pobytů v Praze bydlívali Bohuslav Martinů s manželkou právě u Zrzavého (SYNEK, Jaromír a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN

Srdečně Vás zdravím

Váš

B. Martinů

7. Korespondence Bohuslava Martinů s Věrou Střelcovou

7.1. Životopis Věry Střelcové

Operní pěvkyně, muzikoložka, pedagožka i překladatelka Věra Střelcová se narodila 11. února 1906 v Brně manželům Zachovým. Kvůli pracovním povinnostem otce se rodina musela přestěhovat na Slovensko, do Bratislavy, kde Věra strávila celé své dětství a většinu studií.³²⁶

První zmínka o vzdělávání Střelcové je ze Státního reformního reálného gymnázia v Bratislavě. Z dostupných zdrojů nelze určit, kdy na gymnázium nastoupila, nicméně v roce 1925 zde složila maturitní zkoušku. Po gymnáziu byla přijata na Filozofickou fakultu University Jana Amose Komenského, na které v roce 1929 odpromovala z hudebních věd. Současně se věnovala technice klasického zpěvu. Nejprve soukromě u Josefa Egema³²⁷, a poté na Hudebně dramatické akademii, kterou dokončila taktéž v roce 1929. Studiu zpěvu se poté nepřestala věnovat a dojížděla do Vídně za H. Geyrovou³²⁸ a nadále do Brna za Marií (Mášou) Fleischerovou.^{329,330}

Již v roce 1929 působila jako pedagožka zpěvu na Hudebně dramatické akademii a zároveň hostovala ve Slovenském národním divadle.³³¹ Díky nabídce tehdejšího ředitele opery brněnského Zemského divadla Milana Sachse³³² se roku 1933 vrátila do domoviny a stala se brněnskou divadelní sólistkou. V tomto angažmá setrvala do roku 1947. V rámci svého

³²⁶ ADAMOVÁ, Silvie. *Wasserbauerová, Věra*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=996. [cit. 2023-11-06].

³²⁷ Josef Egem (1874–1939), český pěvec, pedagog a skladatel, který byl uznávaným učitelem zpěvu, zvláště na Slovensku. Od roku 1921 učil zpěv na Hudební a dramatické akademii v Bratislavě (*Josef Egem*. Online. Internetová encyklopedie dějin města Brna. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=12648. [cit. 2023-11-06]).

³²⁸ Nepodařilo se dohledat více informací.

³²⁹ Máša Fleischerová (1887–1950), česká pěvkyně a pedagožka (*Máša (Marie) Fleischerová*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=20891. [cit. 2023-11-06]).

³³⁰ ČERNUŠÁK, Gracian, ŠTĚDRONĚ, Bohumír a NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí: svazek druhý M-Ž*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965, s. 939.

³³¹ ADAMOVÁ, Silvie. *Wasserbauerová, Věra*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=996. [cit. 2023-11-06].

³³² Milan Sachs (1884–1968), skladatel, dirigent a od roku 1932 do roku 1938 ředitel opery Národního divadla v Brně (*Milan (Emil) Sachs*. Online. Internetová encyklopedie dějin města Brna. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=39142. [cit. 2023-11-06]).

působení v Národním divadle v Brně³³³ v sezóně 1944–1945 vystupovala v Českém lidovém divadle³³⁴ a zároveň v letech 1944–1946 v Národním divadle moravskoslezském.³³⁵

Druhá světová válka měla neblahý dopad i na pěvkyni. Od chvíle, kdy bylo gestapem uzavřeno brněnské Národní divadlo a následně také České lidové divadlo, byla nucena pracovat v muniční továrně v Tišnově. Po ukončení druhé světové války nastoupila na brněnskou Státní hudební a dramatickou konzervatoř³³⁶ jako pedagožka zpěvu, kde setrvala do roku 1951. V roce 1947 se rozhodla ukončit svoji profesionální pěveckou kariéru.³³⁷

V průběhu pedagogické činnosti na konzervatoři docházela na Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity, kde se opět věnovala studiu hudební vědy. Od roku 1950 přednášela na Janáčkově akademii múzických umění teorii opery a operního zpěvu³³⁸, v roce 1952 se stala docentkou a v letech 1962–1964 byla na JAMU vedoucí katedry zpěvu a operní režie. Zde založila se svým tehdejším manželem Milošem Wasserbauerem³³⁹ Operní studio JAMU, které bylo později přejmenováno na Komorní operu Miloše Wasserbauera.³⁴⁰ Obohatila i pěveckou literaturu, jelikož v průběhu let aktivně překládala díla zahraničních skladatelů rozličných národností a jazyků.³⁴¹

Zemřela 17. července 1981 v Brně.³⁴²

³³³ V roce 1945 se *Zemské divadlo v Brně* vrátilo k názvu *Národní divadlo* (*Vývoj názvu instituce*. Online. Online archiv. Dostupné z: <https://ndbrno-onlinearchiv.cz/o-divadle/online-archiv/vyvoj-nazvu-instituce>. [cit. 2024-01-20]).

³³⁴ *České lidové divadlo* vzniklo na základě uzavření a propuštění souboru Národního divadla v Brně gestapem. Fungovalo od 15. března 1943 do 1. září 1944, kdy už byla definitivně uzavřena všechna divadla (MAREK, Peter. *České lidové divadlo*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=1587. [cit. 2023-11-06]).

³³⁵ ČERNUŠÁK, Gracian, ŠTĚDRŇ, Bohumír a NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí: svazek druhý M-Ž*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965, s. 939-940.

³³⁶ *Konzervatoř Brno* (Státní hudební a dramatická konzervatoř) funguje od 25. září 1919. Původně byla soukromou. V roce 1920 se stala státním zřízením, které existuje doposud. Od roku 1989 nese název *Konzervatoř Brno* (ZAHŘÁDKA, Jiří. *Konzervatoř Brno*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=7889. [cit. 2023-11-06]).

³³⁷ *Doc. PhDr. Věra Strelcová-Wasserbauerová*. Online. Internetová encyklopedie dějin města Brna. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=16157. [cit. 2023-11-06].

³³⁸ Bártová, Jindřiška. *Teorie a dějiny hudby na JAMU v prvních letech její existence*. Musicologica Brunensia. 2009, roč. 44, č. 1. ISSN: 1212-0391, s. 20.

³³⁹ Miloš Wasserbauer (1907–1970), pedagog a operní režisér, učil jako jeho manželka na brněnské konzervatoři i na JAMU (KARAFIÁTOVÁ, Silvana. *Wasserbauer, Miloš*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=3014. [cit. 2023-11-06]).

³⁴⁰ ADAMOVÁ, Silvie. *Wasserbauerová, Věra*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=996. [cit. 2023-11-06].

³⁴¹ Tamtéž.

³⁴² Tamtéž.

Ve spojitosti s Bohuslavem Martinů jsou pro nás zásadní zvláště dvě role Věry Střelcové v brněnském Zemském divadle. Jedná se o roli Paskaliny v premiéře opery *Hry o Marii*, H 236³⁴³ a o roli Kolombíny, taktéž v prvním provedení opery – baletu *Divadlo za bránou*, H 251.^{344,345}

7.2. Ediční poznámky

Dva kratší dopisy, které obsahuje fond dochovaných dopisů mezi Bohuslavem Martinů a Věrou Střelcovou, jsou označeny signaturou současného vlastníka G 7 536–G 7 537. Oba jednostranné dopisy získané od Aleny Mášové jsou napsány černým inkoustem na modrém papíře.

První dopis je z 24. listopadu 1935 a druhá s téměř ročním odstupem z 1. října 1936. Obě byly napsány v Paříži a obsahují úvahy nad dvěma pěveckými rolemi Střelcové v operách *Hry o Marii*, H 236³⁴⁶ a *Divadlo za bránou*, H 251³⁴⁷ Bohuslava Martinů.

7.3. Korespondence

1

Paris 24/11. 1935.

Madame,

děkuji Vám srdečně za Vaši vzpomínku i přání³⁴⁸ jež mi způsobilo skutečnou radost. Vždycky si budu s radostí vzpomínati nejen na Váš krásný výkon v Paskalině,³⁴⁹ nýbrž i na Vaše

³⁴³ *Hry o Marii*, H 236, operní cyklus, který měl premiéru 23. února 1935 v brněnském Národním divadle (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158).

³⁴⁴ *Divadlo za bránou*, H 251, opera-balet o třech dějstvích, která měla premiéru 20. září 1936 v brněnském Národním divadle (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 161-163).

³⁴⁵ ADAMOVIČ, Silvie. *Wasserbauerová, Věra*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record_record_detail&id=996. [cit. 2023-11-06]; ČERNUŠÁK, Gracian, ŠTĚDRŮN, Bohumír a NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí: svazek druhý M-Ž*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965, s. 939-940.

³⁴⁶ *Hry o Marii*, H 236, opera, v které Věra Střelcová ztvárnila roli Paskaliny, měla premiéru 23. února 1935 v brněnském Národním divadle (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158).

³⁴⁷ *Divadlo za bránou*, H 251, opera-balet o třech dějstvích, v němž Střelcová ztvárnila roli Kolombíny, měla premiéru 20. září 1936 v brněnském Národním divadle (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 161-163).

³⁴⁸ Dopis Střelcové, na který zde Martinů reaguje, se pravděpodobně nedochoval. Je možné, že se jedná o zpěvaččinu pozdní vzpomínku na představení *Hry o Marii*, H 236, kde ztvárnila roli Paskaliny v závěrečné části díla (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158; *Lidové noviny*, roč. 43, č. 100, 24. 2. 1935, ranní vydání, s. 9).

³⁴⁹ Toto jméno nese jedna z hlavních postav opery Bohuslava Martinů *Hry o Marii*, H 236. Jedná se o sopránový

pochopení a lásku k této roli i Váš přímo zájem pro interpretaci i prožití role, za což Vám znovu děkuji.³⁵⁰ Těším se že tato první postava nebude jediná a že se shledáme i v příštích mých dílech,³⁵¹ a byl bych rád kdyby i tyto budoucí role se Vám líbily tak jako Paskalina.

Srdečně Vás zdravím

Váš

B. Martinů

2

Paris 1/10. 1936.

Madame,

jak vidím v programu zase Vám připadla jedna nová role³⁵², tentokrát rozdílná od Paskaliny.³⁵³ Bylo mi líto že se nemohu zúčastnit premiéry³⁵⁴ a znovu si Vás poslechnouti a uchovati si Váš výkon ve svých vzpomínkách, jako tomu je u Paskaliny. Je možné že se přece podívám v zimě

či mezzosopránový part, který právě adresátka Věra Střelcová zpívala na premiéře této opery 23. února 1935 v Národním divadle v Brně (ŠAFRÁNEK, Miloš. *Divadlo Bohuslava Martinů*. Praha: Editio Supraphon, 1979, s. 59-63; *Lidové noviny*, roč. 43, č. 100, 24. 2. 1935, ranní vydání, s. 9).

³⁵⁰ V dopisech adresovaných rodině Bohuslavem Martinů z 10. ledna 1935 (CBM, PBM Kr 151) a 21. ledna 1935 (CBM, PBM Kr 152) se píše o jeho přípravách na premiéru *Her o Marii*, H 236. Můžeme se tedy domnívat, že byl na závěrečných zkouškách před samotnou premiérou, a že se účastnil samotné premiéry, kde se s Věrou Střelcovou mohl osobně setkat a debatovat o roli Paskaliny (SYNEK, Jaromír a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN 978-80-244-5864-9, s. 264-273).

³⁵¹ Střelcová další roli v díle Bohuslava Martinů skutečně získala. Ztvárnila pěveckou část role Kolombíny v opeře *Divadlo za bránou*, H 251. Jedná se o operu-balet, kde role měly dvojí ztvárnění, taneční i pěvecké. V hlavní roli Kolombíny tedy nevystoupila pouze pěvkyně Věra Střelcová, ale i tanečnice Mira Figarová (1917–2013). Premiéra díla proběhla 20. září 1936 v brněnském Zemském divadle (ŠAFRÁNEK, Miloš. *Divadlo Bohuslava Martinů*. Praha: Editio Supraphon, 1979, s. 65-67; *Lidové noviny*. 1936, roč. 44, č. 476, 22. 9. 1936, ranní vydání, s. 9).

³⁵² Jedná se o roli *Kolombíny* v opeře-baletu Martinů, *Divadlo za bránou*, H 251. Toto dílo mělo premiéru 20. září 1936 v brněnském Zemském divadle, a právě Střelcová tento sopránový part interpretovala (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 161-163; ŠAFRÁNEK, Miloš. *Divadlo Bohuslava Martinů*. Praha: Editio Supraphon, 1979, s. 65-67; *Lidové noviny*, roč. 44, č. 476, 22. 9. 1936, ranní vydání, s. 9).

³⁵³ *Paskalina*, sopránový nebo mezzosopránový pěvecký part, v operním cyklu *Hry o Marii*, H 236 Bohuslava Martinů, který Střelová ztvárnila (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158; ŠAFRÁNEK, Miloš. *Divadlo Bohuslava Martinů*. Praha: Editio Supraphon, 1979, s. 59-63; *Lidové noviny*, roč. 43, č. 100, 24. 2. 1935, ranní vydání, s. 9).

³⁵⁴ Martinů na premiéru opery, která proběhla 20. září 1936 v Zemském divadle v Brně, nedorazil, jelikož zůstal v Paříži. MIHULE, Jaroslav. *MARTINŮ: osud skladatele*. 2. vydání. Praha 1: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3797-6, s. 224). V dopise rodině z 13. září 1936 (CBM, PBM Kr 195) píše, že „moc lituje, že tam nebude“, protože by pro něj byla cesta finančně náročná, což si nemohl dovolit. Žádá však rodinu, aby mu po premiéře napsali, jaký je jejich názor na představení. Bohuslavu Šmídovi (1895–1982), architektu a rodinnému příteli, se v dopise z téhož dne, tedy 13. září 1936 (soukromý vlastník, kopie v IBM, ŠmÍB 1936-09-13), Martinů zmiňuje, že ho mrzí, že se premiéru nezúčastní, a prosí ho, aby na ni vzal rodinu Bohuslava Martinů, což sděluje i rodině.

do Čech,³⁵⁵ přijel bych tedy určitě do Brna. Děkuji Vám mnoho a byl bych rád kdybyste mi z dělila zdali role Kolombiny se Vám líbila.

Mnoho a srdečně Vás zdravím

Váš B. Martinů

³⁵⁵ Bohuslav Martinů strávil zimu na přelomu let 1936 a 1937 mimo Československou republiku (MIHULE, Jaroslav. *MARTINŮ: osud skladatele*. 2. vydání. Praha 1: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3797-6, s. 531).

8. Korespondence Bohuslava Martinů s Otakarem Zítkem

8.1. Životopis Otakara Zítka

Divadelní režisér, ředitel, dramaturg, kritik, skladatel, pedagog a spisovatel Otakar Zítek se narodil manželům Františku a Anně Zítkovým 5. listopadu 1892 v Praze.

O dětství a dospívání Zítka toho není mnoho známo. Jisté je, že studoval na pražském Akademickém gymnáziu, které v roce 1913 zakončil maturitní zkouškou.³⁵⁶ Jeho další studijní kroky směřovaly do Vídně na Vídeňskou univerzitu, kde se zároveň věnoval hudební vědě a dějinám umění u Guida Adlera³⁵⁷ a Maxe Dvořáka³⁵⁸. Současně navštěvoval Vídeňskou hudební akademii a u Hermanna Grädenera³⁵⁹ se Zítek vzdělával v oblasti hudební teorie a skladby.³⁶⁰

V roce 1916 musel Zítek Vídeň i studium opustit, protože byl povolán na vojnu. Po návratu v roce 1918 pak zamířil rovnou do Prahy. Zpočátku se věnoval hlavně psaní novinových článků a kritik, dále působil jako hudební referent a pokračoval také ve studiích, např. ve studiu kompozice na Pražské konzervatoři u Vítězslava Nováka.³⁶¹ V roce 1920 se stal pedagogem operní režie na již zmíněné konzervatoři.³⁶²

Zásadním se pro Zítka stal rok 1921, kdy mu bylo nabídnuto místo operního režiséra v brněnském Národním divadle. Během svého brněnského divadelního působení získal v roce 1926 díky svému novodobému pohledu a přístupu navíc místo dramaturga a v roce 1929 se dokonce stal ředitelem divadla. V roce 1931 byl však, jak sám píše, „[...] *pro tuto pokrokovou činnost [...] propuštěn*.“³⁶³ V „brněnském období“ se stal také pedagogem Státní

³⁵⁶ HOLÁ, Monika. *Ota Zítek v dokumentech a vzpomínkách*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7460-011-1, s. 9.

³⁵⁷ Guido Adler (1855–1941), český muzikolog působící převážně v Praze a Vídni (MACEK, Petr. *Adler, Guido*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=6674. [cit. 2024-01-14]).

³⁵⁸ Max Dvořák (1874–1921), pedagog, teoretik a historik (VRÁBELOVÁ, Michaela. *Dvořák, Max*. Online. Městská knihovna Znojmo. 2022. Dostupné z: <https://www.knihovnazn.cz/referaty/osobnosti-regionu/1959-dvoak-max-1874-1921.html>. [cit. 2024-01-14]).

³⁵⁹ Hermann Grädener (1844–1929), německý skladatel, dirigent a pedagog (RABL, Gottfried. *Hermann GRÄDENER*. Online. 2019. Dostupné z: <https://d2vhizysjib6bpn.cloudfront.net/TOCC0528Booklet.pdf>. [cit. 2024-01-14]).

³⁶⁰ PETRŽELKA, Ivan. *Ota Zítek režisér a divadelní ředitel*. Brno: Šimon Ryšavý, 1989. ISBN 80-86137-10-4, s. 10.

³⁶¹ Vítězslav Novák (1870–1949), pedagog a skladatel (SÝKORA, Pavel. *Novák, Vítězslav 1*). Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=2207. [cit. 2024-01-14]).

³⁶² HOLÁ, Monika. *Ota Zítek v dokumentech a vzpomínkách*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7460-011-1, s. 10.

³⁶³ Tamtéž.

hudební a dramatické konzervatoře v Brně. Zlomovou událostí bylo uvedení *Listů Hudební Maticy*,^{364,365} které představili veřejnosti společně s Boleslavem Vomáčkou³⁶⁶ roku 1922.

V roce 1931 opustil Brno a přestěhoval se do Plzně, kde zastával místo ředitele Městského divadla. Pak mu bohužel tuto činnost znemožnily válečné události. Roku 1939 byl německou tajnou policií odveden do koncentračního tábora v Buchenwaldu, kde strávil dva roky. Přestože se po svém návratu do vlasti vrátil na bývalé místo ředitele, byl v roce 1943 z funkce odvolán a žil pak až do konce 2. světové války v ústraní.^{367,368}

Po skončení války se vrátil do Prahy, ale už v únoru roku 1946 se znovu stěhoval do Brna a přijal místo ředitele Národního divadla, kde působil do roku 1949. Režíroval operní díla v různých divadlech napříč republikou. Od 2. poloviny roku 1952 se stal pedagogem na Janáčkově akademii múzických umění a od roku 1953 učil na Vysoké škole múzických umění v Bratislavě.³⁶⁹

Právě Bratislava se stala 28. dubna 1955 místem nešťastné³⁷⁰ smrti Otakara Zítka.

Spolupráce Otakara Zítka a Bohuslava Martinů byla hlavně profesní. Zítek se podílel na provedení kompozic Bohuslava Martinů, což skladatel zmiňoval v korespondenci s dalšími adresáty. Můžeme uvést například dopisy³⁷¹ se Stanislavem Novákem,³⁷² se kterým Martinů probírá premiéru baletu *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133³⁷³ či Jindřichem Honzlem,³⁷⁴ s nímž

³⁶⁴ *Listy Hudební maticy*, od roku 1928 *Tempo*, byl český hudební časopis, který vznikl v roce 1922 a s přestávkou v době 2. světové války vycházel do roku 1948 (HNÁTOVÁ, Kateřina. *Tempo*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=62. [cit. 2024-01-14]).

³⁶⁵ PETRŽELKA, Ivan. *Ota Zítek režisér a divadelní ředitel*. Brno: Šimon Ryšavý, 1989. ISBN 80-86137-10-4, s. 11.

³⁶⁶ Boleslav Vomáčka (1887–1965), kritik, hudební organizátor a skladatel (*Vomáčka, Boleslav, 1887-1965*. Online. Středočeská vědecká knihovna v Kladně. 1993. Dostupné z: https://ipac.svkkk.cz/arl-kl/cs/detail-kl_us_auth-p0201741-Vomacka-Boleslav-18871965/. [cit. 2024-01-14]).

³⁶⁷ Většinu času trávil v Mitrovicích u Spáleného Poříčí (HOLÁ, Monika. *Ota Zítek v dokumentech a vzpomínkách*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7460-011-1, s. 10).

³⁶⁸ Tamtéž, s. 10.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 10-11; s. 31-33.

³⁷⁰ Během chvilky nepozornosti jej srazila tramvaj (Tamtéž, s. 33).

³⁷¹ Například dopisy ze dnů 26. prosince 1924 (CBM, PBM KSN 689) či 28. května 1936 (soukromý vlastník; kopie v IBM, HonJ 1936-05-28).

³⁷² Stanislav Novák (1890–1945), houslový virtuos (HEJZLAR, Tomáš. *Stanislav Novák*. Online. Smiřice. 2018. Dostupné z: <https://www.mestosmirice.cz/stanislav-novak/d-1053>. [cit. 2024-01-14]).

³⁷³ *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133, baletní komedie o jednom dějství. Premiéra proběhla 31. ledna 1925 v brněnském Národním divadle (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 201-202, FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 377).

³⁷⁴ Jindřich Honzl (1894–1953), režisér, teoretik, dramaturg a pedagog (KUNDEROVÁ, Radka. *Honzl, Jindřich*. Online. Česká divadelní encyklopedie. Dostupné z: https://encyklopedie.idu.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=3623:honzl-jindrich&Itemid=281&lang=cs. [cit. 2024-01-14]).

řeší uvedení opery *Hry o Marii*, H 236.³⁷⁵ Mezi další díla Martinů, se kterými je Zítek spojen, patří balety *Vzpouora*³⁷⁶ a *Voják a tanečnice*.^{377,378}

8.2. Ediční poznámky

Tento dopisový fond obsahuje dva dochované dopisy a obálku, o kterých je uvedeno v Průvodci po archivních fondech II³⁷⁹ Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea v Brně, že mají označení G 160f a byly získány od Otakara Zítka v roce 1958, pravděpodobně z jeho pozůstalosti.

První dopis má čtyři strany bílého papíru s dochovanou obálkou, která je však na rozdíl od dopisu, který je sepsán tmavě modrým inkoustem, nadepsána inkoustem černým. Je datován 8. dubna 1925 v Paříži a obsahuje jedno podtržení rukou skladatele. Dopis byl napsán za účelem žádosti Bohuslava Martinů o fotografie z baletu, *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133,³⁸⁰ který Zítek režíroval, a dále v něm Martinů spravuje Otakara Zítka o dílech, u kterých doufá v úspěšnou premiéru. Následující dopis má dvě bílé strany popsané černým inkoustem a neobsahuje žádné vpisky či podtržení. Je napsán o téměř čtyři roky později, 19. května 1929, taktéž v Paříži. V úvodu dopisu zaznívá z pera Bohuslava Martinů gratulace Otakaru Zítkovi ke jmenování ředitelem v brněnském Národním divadle a k jeho dosavadní práci a omluva za pozdní reakci na předešlou Zítkovu žádost. Dále je v něm zmíněna připravovaná opera Martinů *Tři přání aneb Vrtkavosti života*, H 175³⁸¹ a jeho současný existenční stav.

³⁷⁵ Operní cyklus *Hry o Marii*, H 236. Premiéru, která proběhla 23. února 1935 v brněnském Národním divadle, dirigoval Antonín Balatka (1895–1958), režíroval Rudolf Walter (1894–1966) a o uvedení samotné se zasadil právě Otakar Zítek (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 153-158).

³⁷⁶ *Vzpouora*, H 151, baletní skica o 1 dějství, měla premiéru 11. února 1928. Dirigoval ji František Neumann (1874–1929), choreografií připravil Ivo Váňa Psota (1908–1952) a scénu zpracoval Otakar Zítek (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 202-204).

³⁷⁷ *Voják a tanečnice*, H 162, komická opera o 3 dějstvích měla premiéru 5. května 1928 v brněnském Národním divadle pod taktovkou Františka Neumanna (1874–1929) a s režii Otakara Zítka (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 143-145).

³⁷⁸ PETRŽELKA, Ivan. *Ota Zítek režisér a divadelní ředitel*. Brno: Šimon Ryšavý, 1989. ISBN 80-86137-10-4, s. 119.

³⁷⁹ KYAS, Vojtěch. *Průvodce po archivních fondech II Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea: Přírůstky za léta 1971–2001 a doplňky*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2007. Dostupné také z: https://www.mzm.cz/fileadmin/user_upload/Pruvodce_po_archivnich_fondech_II.pdf, s. 109.

³⁸⁰ Baletní komedie o jednom dějství, *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133 měla premiéru 31. ledna 1925 v brněnském Národním divadle (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 201).

³⁸¹ Filmová opera o 3 dějstvích *Tři přání aneb Vrtkavosti života*, H 175 měla premiéru 16. června 1971 ve Státním divadle v Brně (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 146).

8.3. Korespondence

1

Paris 8/4 1925.

Milý příteli!

Doufám, že jste se už vrátil šťastně domu a že jste už na tolik odpočnut, že Vás mohu o něco žádat. Nejdříve Vás mnoho zdravím a pak Vám sděluji, (možná že již to víte) že dr. Nebeský³⁸² mluvil už s velikým úspěchem s R. de. Maríe,³⁸³ který se velmi o to³⁸⁴ zajímal a že mi Nebeský musel slíbit říci to jemu v první řadě. Myslím že Vám o tom dr. bude psát. Poněvadž doufám, že Vás to potěšilo tak Vás žádám o jednu maličkost. A sice, jedná se mi o fotografie některých scén baletu. Prosím Vás nechte je udělat a útraty si strhněte z tantiem.³⁸⁵ Potřebuji je velmi nutně³⁸⁶ a co možno nejdříve. Mohou to být i, v případě že by fotografie scény nešly dobře reprodukovat, i fotografie kostýmu a.t.d. což by bylo ještě lepší. Potřebuji to zde a mimo to mi psali také z Londýna,³⁸⁷ nevím kdo to je, o informace a obrázky scén, které chtějí uveřejnit. Tak bych Vám byl velmi zavázán, kdybyste mi to opatřil a poslal co nejdříve je Vám možno.

³⁸² Václav Nebeský (1889–1949), výtvarný kritik, knihovník a doktor filozofie. Od roku 1924 pobýval a pracoval v Paříži (*Nebeský, Václav M.* Online. Národní knihovna České republiky. Dostupné z: <https://aleph.nkp.cz/publ/sck/00000/22/000002235.htm>. [cit. 2023-10-15]). Na konci téhož roku, se k němu domů v Paříži, Bohuslav Martinů nastěhoval (MIHULE, Jaroslav. *MARTINŮ: osud skladatele*. 2. vydání. Praha 1: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3797-6, s. 128).

³⁸³ Nečitelné. Nepodařilo se dohledat o koho se jedná.

³⁸⁴ Jedná se o baletní komedii o jednom dějství *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133. Dílo mělo premiéru v brněnském Národním divadle 31. ledna 1925, pod taktovkou Břetislava Bakaly (1897–1958) a s choreografií Jaroslava Hladíka (1885–1941). Otakar Zítek (1892–1955) tento balet režíroval a s Martinů spolupracoval i na dalších dílech (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 201; MIHULE, Jaroslav. *MARTINŮ: osud skladatele*. 2. vydání. Praha 1: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3797-6, s. 136; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 377).

³⁸⁵ Finanční odměna vyplácená ze zisku.

³⁸⁶ O baletní dílo *Kdo je na světě nejmocnější*, H 133 se kromě Národního divadla v Praze, kde proběhla premiéra 17. února 1927, zajímalo i vídeňské hudební nakladatelství *Universal Edition* a v dopise zmíněný Londýn či Paříž (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 201; ŠAFRÁNEK, Miloš. *Bohuslav Martinů: Život a dílo*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1961, s. 93).

³⁸⁷ Tento záměr se pravděpodobně nepodařil zrealizovat.

Jinak to zde běží stále mocně ku předu. Roussel³⁸⁸ se mnoho zajímá o Half – time³⁸⁹ který se mu moc líbí, nevím proč, a vyjednává s A. Wolfem³⁹⁰ o provedení v červnu zde.³⁹¹ Rovněž asi v červnu budu mít premiéru kvartetu;³⁹² který jsem šťastně rozepsal, s různými překážkami, jak víte.

Zdravím Vás srdečně a prosím Vás vyříd'te mi to brzo.

Váš

B. Martinů

11 bis rue Delambre.

P. 14 [€]393

2

Paris 19/5 1929.

Milý příteli,

především Vám gratuluji k Vašemu jmenování³⁹⁴ i k Vašemu programu³⁹⁵ a potom se Vám omlouvám za tento zpožděný dopis. Opera „Plus que Reine“ jest od Marcel Bertranda³⁹⁶, a jeho

³⁸⁸ Albert Roussel (1869–1937), francouzský hudební skladatel a zároveň učitel i přítel Bohuslava Martinů (*The Editors of Encyclopaedia Britannica. Albert Roussel*. Online. Britannica. Scotland, 1994. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Albert-Charles-Paul-Marie-Roussel>. [cit. 2021-05-13]).

³⁸⁹ *Half-time*, H 142, rondo pro velký orchestr, které Martinů zkomponoval v roce 1924. Premiéru provedla Česká filharmonie pod taktovkou Václava Talicha (1883–1961) v Praze 7. prosince 1924 (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 254).

³⁹⁰ Albert Wolf (1884–1970), francouzský dirigent a skladatel nizozemského původu (ERIKSSON, Erik. *Albert Wolff*. Online. All music. Dostupné z: <https://www.allmusic.com/artist/albert-wolff-mn0002344091#biography>. [cit. 2023-11-04]).

³⁹¹ Zmiňované představení skladby *Half-time*, H 142 se nepodařilo dohledat, avšak skladba zazněla v Praze 17. května. 1925 na hudebním festivalu, který pořádala *International Society for Contemporary Music (1925 Prague, Venice)*. Online. ISCM – International Society for Contemporary Music. Dostupné z: <https://iscm.org/wnmd/1925-prague-venice/>. [cit. 2023-10-07]).

³⁹² *Smyčcový kvartet č. 2*, H 150 Martinů dokončil 30. září 1925, z čehož plyne, že se premiéra nemohla konat v létě téhož roku. Premiéra kvartetu nakonec proběhla v Berlíně 12. listopadu 1925. Skladbu předneslo *Novák-Frankovo kvarteto* (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 362).

³⁹³ Adresa Nebeských a zároveň nová adresa Bohuslava Martinů.

³⁹⁴ V roce 1929 byl Otakar Zítek (1892–1955) jmenován ředitelem Národního divadla v Brně. Byl jím ažl do roku 1931 (ČERNUŠÁK, Gracian, ŠTĚDRŇ, Bohumír a NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí: svazek druhý M-Ž*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965, s. 996).

³⁹⁵ Martinů zřejmě poukazuje na vliv Zítka v oblasti programového obsahu brněnského Národního divadla. Zítek byl uznáván pro svůj přehled v oblasti domácí i světové hudební scény, který přenášel nejen do svého působení v Národním divadle, ale i do dalších oblastí své působnosti (ČERNUŠÁK, Gracian, ŠTĚDRŇ, Bohumír a NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí: svazek druhý M-Ž*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965, s. 996).

³⁹⁶ Marcel-Louis-Étienne Bertrand (1883–1945), francouzský hudební skladatel, o kterém toho není mnoho známo. Jeho dílo *Plus que Reine*, je lyrické drama o čtyřech jednáních a šesti dějstvích. Bylo vydáno v nakladatelství *Choudens editeur* (Marcel Bertrand. Online. BnF Data. Dostupné z: https://data.bnf.fr/14751869/marcel_bertrand/?fbclid=IwAR37v84nYtqVCWaNcDEVI TUN5pepoogwcz7nRNHz-Owr52Uvm1JdbPq2VUI. [cit. 2023-10-07]).

editeur je buď J. Heugel³⁹⁷ (2 bis rue Vivienne IIe) nebo Choudens³⁹⁸ (30. Boul. Capucines 9e) Tady ale o tom skoro nikdo nevěděl, ačkoliv jsem se ptal u všech větších firem. Také jsem nic neobjednával, protože nevím zdali jste už mezi tou dobou neobjednali něco sami. Co se týče mé opery, jsem sice už ve III aktě ale mám různé starosti, takže nevím budu-li hotov v ten čas,³⁹⁹ který jsem si určil t.j. do prázdnin. Mám určité nabídky z Německa,⁴⁰⁰ takže se o to pokusím umístit tam, a dám Vám zprávu o průběhu. Ostatně, v každém případě budete mít u nás první provedení Vy v Brně.⁴⁰¹ Jinak se mi daří dosti dobře a rozhodně situace se značně změnila v můj prospěch⁴⁰² a zdá se že to bude pokračovat. Moc Vás zdravím a napíši Vám hned po ukončení opery všechny dispoice, jež s prací zamyšlím.

Zdravím

Váš

B. Martinů

³⁹⁷ Jacques-Paul Heugel (1890–1979), ředitel hudebního nakladatelství *Heuge Et Compagnie*, které patřilo mezi jedno z nejprestižnějších nakladatelství v Paříži (*Heugel*. Online. The British Museum. Dostupné z: <https://www.britishmuseum.org/collection/term/BIOG201588>. [cit. 2023-10-15]).

³⁹⁸ Pařížské nakladatelství, které bylo založeno Antoine Choudensem v roce 1844 a taktéž patřilo mezi přední hudební nakladatelství (*Choudens*. Online. Wise Music Classical. Dostupné z: <https://www.wisemusicclassical.com/publishers/choudens/>. [cit. 2023-10-15]).

³⁹⁹ Filmová opera o 3 dějstvích *Tři přání aneb Vrtkavosti života*, H 175, kterou Martinů začal psát v listopadu roku 1928 a dokončil 28. května 1929. Premiéru měla 16. června 1971 ve Státním divadle v Brně. Sám autor se tohoto uvedení nedožil (HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7, s. 146; FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3, s. 399-401).

⁴⁰⁰ Tyto nabídky se nakonec nezrealizovaly, přestože Martinů našel překladatele Camilla Hoffmanna (1878–1944) pro francouzský text opery (MIHULE, Jaroslav. *MARTINŮ: osud skladatele*. 2. vydání. Praha 1: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3797-6, s. 169).

⁴⁰¹ Jak již bylo výše zmíněno, premiéra opery opravdu proběhla v Brně, bohužel však bez účasti Otakara Zítka, který zemřel 28. dubna 1955, téměř 16 let před jejím provedením (ČERNUŠÁK, Gracian, ŠTĚDRONĚ, Bohumír a NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí: svazek druhý M-Ž*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965, s. 996).

⁴⁰² V roce 1928 zažil hned několik úspěchů. Za zmínku stojí určitě úspěšná premiéra *Rhapsodie*, H 171, v Bostonu, provedení *Vřavy*, H 155 v Praze nebo uvedení *Koncertu pro klavír a orchestr č. 1*, H 149 v Paříži a Praze (MIHULE, Jaroslav. *MARTINŮ: osud skladatele*. 2. vydání. Praha 1: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3797-6, s. 158-160).

Závěr

Hudební skladatel Bohuslav Martinů se řadí mezi přední české umělce, jež se za svého života prosadili nejen na našem území, ale také za jeho hranicemi. Dílo a život tohoto umělce přitahuje pozornost nemalého množství hudebních vědců. Ti se na základě dochovaných dokumentů snaží přispět k přiblížení práce i životního osudu Bohuslava Martinů, a tak podpořit alespoň částečné porozumění jeho osobnosti a tvorby.

Hlavním cílem diplomové práce bylo zpracování části dochované korespondence Bohuslava Martinů a tím pomoci vyplnit další mezery v této oblasti bádání. Dopisy a pohlednice uspořádané do sedmi korespondenčních fondů jsou uloženy v Moravském zemském muzeu v Brně pod signaturami G 6 375, G 2 094, G 939, G 183b, G 2 904, G 7 536–G 7 537 a G 160f. Jsou datovány v poměrně širokém časovém rozmezí, mezi lety 1925–1957. Místa jejich sepsání stejně jako jejich obsah se od sebe nemálo odlišují. Všechna korespondence je bez výjimek jednosměrná, jedná se o rukopisy Bohuslava Martinů. Bohužel se nedochovaly odpovědi dirigentů a hudebních skladatelů Břetislava Bakaly a Antonína Balatky, hudebního kritika a pedagoga Graciana Černušáka, hudebního organizátora Antonína Koláře, tanečníka a choreografa Ivo Váňi Psoty, operní pěvkyně a pedagožky Věry Střelcové a režiséra, dirigenta i hudebního skladatele Otakara Zítka. Kritický přepis sedmnácti dopisů a dvou pohlednic jsem doplnila o vysvětlující komentáře k jejich obsahu. Zvolila jsem formu diplomatického přepisu, který zachovává veškerá specifika písemného projevu autora. Faksimile korespondenčních položek zpracovaných v této diplomové práci jsou k nalezení v části *Přílohy*.

Spojitosť Bohuslava Martinů s výše zmíněnými sedmi osobnostmi je možné i ze zpracované korespondence označit převážně za profesní. Většina dopisů se týká plánovaných provedení kompozic skladatele, následného hodnocení premiér nebo jejich průběhu, přijetí publikem nebo zamýšlení se nad dalším osudem těchto děl. Až na výjimky se tudíž věnuje praktickým záležitostem. Obsah jsem zpracovala na základě dostupných informací z nejrůznějších zdrojů věnovaných osobnosti Bohuslava Martinů či jeho adresátům. Jednalo se například o životopisné dílo *MARTINŮ: osud skladatele*⁴⁰³ od Jaroslava Mihule, kolektivní monografii Moravské zemské knihovny *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*,⁴⁰⁴

⁴⁰³ MIHULE, Jaroslav. *MARTINŮ: osud skladatele*. 2. vydání. Praha 1: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3797-6.

⁴⁰⁴ FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3.

česko-anglické publikace zaměřující se na korespondenci Bohuslava Martinů rodině do Poličky od autorů Jaromíra Synka a Gabriely Všetické⁴⁰⁵ a další.

V průběhu práce jsem se potýkala zvláště se dvěma problémy. První se objevil při zpracovávání životopisů některých z adresátů, jednalo se především o Antonína Koláře a Otakara Zítka, k jejichž životům není mnoho podkladů. A druhou těžkostí mi bylo vystihnout opravdu podstatných informací, jež mají být zahrnuty v životopisech i v poznámkovém aparátu tak, aby obsahovaly věcné informace bez zbytečných komentářů.

Podařilo se mi naplnit hlavní účel této diplomové práce, a to zpracování sedmi doposud nepublikovaných korespondenčních fondů. Věřím, že se tak tato práce může stát přínosným podkladem k pokračujícímu výzkumu v oblasti tvorby a života hudebního skladatele Bohuslava Martinů.

⁴⁰⁵ SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (I.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce do roku 1931/ Dear all (I.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička until 1931*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. ISBN 978-80-244-5438-2. SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (II.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1932 a 1933/ Dear all (II.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1932 and 1933*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. ISBN 978-80-244-5648-5. SYNEK, Jaromír a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN 978-80-244-5864-9. SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (IV.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1936 a 1937/ Dear all (IV.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1936 and 1937*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2023. ISBN 978-80-244-6362-9.

Seznam použité literatury a pramenů:

Internetové zdroje:

1925 Prague, Venice. Online. ISCM – International Society for Contemporary Music. Dostupné z: <https://iscm.org/wnmd/1925-prague-venice/>. [cit. 2023-10-07].

About Us. Online. Schott Music Group. Dostupné z: <https://www.schott-music.com/en/about>. [cit. 2023-10-31].

ADAMOVÁ, Silvie. *Wasserbauerová, Věra*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=996. [cit. 2023-11-06].

Achille Viscusi – životopis. Online. Národní divadlo moravskoslezské. Dostupné z: <https://www.ndm.cz/cz/osoba/2139-viscusi-achille.html>. [cit. 2024-02-03].

Antonín Balatka. Online. Internetová encyklopedie dějin Brna. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=2437. [cit. 2024-02-14].

Archiv Národního divadla v Brně. Online. Simbas. Dostupné z: <https://sibmas.idu.cz/clenove/archiv-narodniho-divadla-v-brne/>. [cit. 2023-11-01].

Bajky i nebajky. Online. Databáze knih. 2008. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/bajky-i-nebajky-368733>. [cit. 2023-10-14].

BÁRTOVÁ, Jindřiška a POLÁČEK, Radek. *Janáčkova akademie múzických umění*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=1759. [cit. 2023-11-06].

BAŘINKA, Miloš. *Ďagilevův Ruský balet v Praze a v Brně*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.

BENEŠ, Ladislav. *Ivo Váňa Psota – přes překážky ke hvězdám*. Online. Dance Context Taneční aktuality. Dostupné z: <https://www.tanecniaktuality.cz/osobnosti/ivo-vana-psota-pres-prekazky-ke-hvezdam>. [cit. 2024-02-03].

BOKOVÁ, Kateřina. *Cvejičová, Máša*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=3363. [cit. 2024-02-03].

BRODSKÁ, Božena. *Bartík, Otakar*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=5296. [cit. 2023-10-15].

Břetislav Bakala. Online. Internetová encyklopedie dějin Brna. Brno: Muzeum města Brna, 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=15. [cit. 2023-07-17].

Divadlo za bránou. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2012. Dostupné z: https://database.martinu.cz/works/public_view/176. [cit. 2023-10-07].

Divadlo za branou. Online. Online archiv. Dostupné z: <https://ndbrno-onlinearchiv.cz/modules/theaterarchive/?h=inscenation&a=detail&id=6345>. [cit. 2023-11-01].

Doc. PhDr. Věra Strelcová-Wasserbauerová. Online. Internetová encyklopedie dějin města Brna. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=16157. [cit. 2023-11-06].

DOUBKOVÁ, Tereza. *Pozvánka na e-výstavu – Ivo Váňa Psota*. Online. Národní divadlo Brno. Dostupné z: <https://www.ndbrno.cz/pozvanka-na-e-vystavu-ivo-vana-psota/>. [cit. 2024-02-03].

DYKAST, Roman. *Hostinský, Otakar*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=8235. [cit. 2024-02-17].

ERIKSSON, Erik. *Albert Wolff*. Online. All music. Dostupné z: <https://www.allmusic.com/artist/albert-wolff-mn0002344091#biography>. [cit. 2023-11-04].

FRANKOVÁ, Jana. *Zouhar, Zdeněk*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=3378. [cit. 2024-02-15].

František Musil. Online. Internetová encyklopedie dějin města Brna. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=258. [cit. 2024-01-20].

František Rybka a Bohuslav Martinů (dokončení). Online. Zlin.cz. 2017. Dostupné z: <https://zlin.cz/magazin/531277n-frantisek-rybka-a-bohuslav-martinu-dokonceni/>. [cit. 2023-10-15].

Gracian Černušák. Online. Internetová encyklopedie dějin Brna. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=2474. [cit. 2024-02-17].

Karel Stecker. Online. Národní divadlo. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/11325>. [cit. 2024-02-17].

GREMLICOVÁ, Dorota. *Berger, Augustin*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=2053. [cit. 2024-02-03].

HEJZLAR, Tomáš. *Stanislav Novák*. Online. Smiřice. 2018. Dostupné z: <https://www.mestosmirice.cz/stanislav-novak/d-1053>. [cit. 2024-01-14].

Hekking, Gérard. Online. Cellosonate. 2003. Dostupné z: <https://cellosonate.nl/en/hekking-gerard-en/>. [cit. 2024-02-13].

Heugel. Online. The British Museum. Dostupné z: <https://www.britishmuseum.org/collection/term/BIOG201588>. [cit. 2023-10-15].

Historie. Online. Základní umělecká škola Bedřicha Kozánka Přerov. Dostupné z: <https://www.zusprerov.cz/skola/historie>. [cit. 2024-02-03].

HNÁTOVÁ, Kateřina. *Tempo*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=62. [cit. 2024-01-14].

HOLÁ, Monika. *Martinů v souvislostech (11) Brno jako místo světových premiér scénické tvorby Bohuslava Martinů Část 1. – Meziválečná tvorba*. Online. KlasikaPlus.cz. Dostupné z: <https://www.klasikaplus.cz/martinu-v-souvislostech-11-br-brno-jako-misto-svetovych-premier-scenicke-tvorby-bohuslava-martinu-br-cast-1-mezivalecna-tvorba/>. [cit. 2024-02-14].

Hry o Marii. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/works/public_view/507. [cit. 2023-10-07].

Hry o Marii. Online. Online archiv. Dostupné z: <https://ndbrno-onlinearchiv.cz/modules/theaterarchive/?h=inscenation&a=detail&id=4235>. [cit. 2023-10-31].

Choudens. Online. Wise Music Classical. Dostupné z: <https://www.wisemusicclassical.com/publishers/choudens/>. [cit. 2023-10-15].

Ing. Břetislav Bakala. Online. Internetová encyklopedie dějin Brna. 2004. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=474. [cit. 2024-03-19].

Ivo Váňa Psota. Online. Internetová encyklopedie dějin města Brna. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=3767. [cit. 2024-02-03].

Jan Zrzavý. Online. Spolek Za záchranu rodného domu Jana Zrzavého. 2009. Dostupné z: <http://www.janzrzavy.cz/jan-zrzavy/>. [cit. 2023-11-04].

Josef Egem. Online. Internetová encyklopedie dějin města Brna. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=12648. [cit. 2023-11-06].

KARAFIÁTOVÁ, Silvana. *Wasserbauer, Miloš*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=3014. [cit. 2023-11-06].

Kdo je na světě nejmocnější. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/works/public_view/132. [cit. 2023-10-14].

KOLÁŘ Antonín. Online. Biografický slovník. 2014. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/KOLÁŘ_Anton%C3%ADn_15.12.1886-24.3.1964. [cit. 2024-01-20].

KOSTRHUN, Petr. *Šafránek, Miloš*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1381. [cit. 2023-11-04].

KUNDEROVÁ, Radka. *Honzl, Jindřich*. Online. Česká divadelní encyklopedie. Dostupné z: https://encyklopedie.idu.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=3623:honzl-jindrich&Itemid=281&lang=cs. [cit. 2024-01-14].

KYAS, Vojtěch. *Průvodce po archivních fondech II Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea: Přírůstky za léta 1971–2001 a doplňky*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2007. Dostupné také z: https://www.mzm.cz/fileadmin/user_upload/Pruvodce_po_archivnich_fondech_II.pdf, s. 109.

KYLIC, Lenka. *Hudební křižovatky – Čechy, Morava a balkán*. Online. Harmonie. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/rozhovory/hudebni-krizovatky-cechy-morava-a-balkan.html>. [cit. 2024-02-14].

Latinské slovo - in. Online. Latinský slovník online. 2009. Dostupné z: <http://latinsky-slovník.latinsky.cz/cesko-latinsky/in.html>. [cit. 2024-03-02].

Lazebník sevillský. Online. Online archiv. Dostupné z: <https://ndbrno-onlinearchiv.cz/modules/theaterarchive/?h=inscenation&a=detail&id=6563>. [cit. 2024-03-02].

MACEK, Petr. *Adler, Guido*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=6674. [cit. 2024-01-14].

MACEK, Petr. *Navrátil, Viktor*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=2759. [cit. 2024-02-17].

Marcel Bertrand. Online. BnF Data. Dostupné z: https://data.bnf.fr/14751869/marcel_bertrand/?fbclid=IwAR37v84nYtqVCWaNcDEV1TUN5pepooqwcZ7nRNHz-Owr52Uvm1JdbPq2VUI. [cit. 2023-10-07].

MAREK, Peter. *České lidové divadlo*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=1587. [cit. 2023-11-06].

Martinů: O motýlu, který dupal. Online. Supraphonline. 2011. Dostupné z: <https://www.supraphonline.cz/album/1353-martinu-o-motyly-ktery-dupal>. [cit. 2023-10-14].

Máša (Marie) Fleischerová. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=20891. [cit. 2023-11-06].

MIKULÁŠKOVÁ, Eva. *Národní divadlo moravskoslezské*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=2227. [cit. 2023-11-06].

Milan (Emil) Sachs. Online. Internetová encyklopedie dějin města Brna. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=39142. [cit. 2023-11-06].

MORIOVÁ, Kristýna. *Reissig, Rudolf*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=5771. [cit. 2024-01-20].

Nebeský, Václav M. Online. Národní knihovna České republiky. Dostupné z: <https://aleph.nkp.cz/publ/sck/00000/22/000002235.htm>. [cit. 2023-10-15].

Operní a baletní díla Bohuslava Martinů (1). Online. Opera+. 2009. Dostupné z: <https://operaplus.cz/operni-a-baletni-dila-bohuslava-martinu-1/>. [cit. 2023-10-14].

Operní a baletní díla Bohuslava Martinů (2). Online. Opera+. 2009. Dostupné z: <https://operaplus.cz/operni-a-baletni-dila-bohuslava-martinu-2/>. [cit. 2023-10-14].

Operní a baletní díla Bohuslava Martinů (3). Online. Opera+. 2009. Dostupné z: <https://operaplus.cz/operni-a-baletni-dila-bohuslava-martinu-3/>. [cit. 2023-10-07].

ORON, Aryeh. *Hans Kindler (Cello, Conductor, Arranger)*. Online. Bach Cantatas Website. 2000. Dostupné z: <https://www.bach-cantatas.com/Bio/Kindler-Hans.htm>. [cit. 2024-02-13].

Otakar Ostrčil. Online. Národní divadlo. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3081>. [cit. 2023-10-31].

Otakar Zitek. Online. Internetová encyklopedie dějin Brna. 2004. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=11188. [cit. 2023-10-15].

Our history. Online. Universal edition. Dostupné z: <https://www.universaledition.com/our-history>. [cit. 2023-10-31].

Our Story. Online. The Metropolitan Opera. Dostupné z: <https://www.metopera.org/about/the-met/>. [cit. 2024-02-03].

PEČMAN, Rudolf a POLEDŇÁK, Ivan. *Černušák, Gracian*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=2484. [cit. 2024-02-17].

Performance history search. Online. BSO. 2013. Dostupné z: <https://archives.bso.org/Search.aspx>. [cit. 2023-10-14].

PIVODA, Ondřej. *Beseda brněnská*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=1115. [cit. 2023-10-30].

PIVODA, Ondřej. *Jubilejní nadace Bedřicha Smetany*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=2379. [cit. 2023-10-15].

Pojem a porta inferi. Online. 2005. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/a-porta-inferi>. [cit. 2023-10-30].

POLÁČEK, Radek. *Vach, Ferdinand 1)*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=700. [cit. 2024-02-17].

PIVODA, Ondřej. *Kunc, Jan*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=8225. [cit. 2024-01-20].

POLÁČEK, Radek. *Balatka, Antonín*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=7127. [cit. 2023-11-01].

POLÁČEK, Radek. *Neumann, František*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=1024. [cit. 2024-02-03].

POLÁČEK, Radek. *Talich, Václav*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=4201. [cit. 2023-11-01].

POLÁČEK, Radek. *Vachův sbor moravských učitelek*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=6820. [cit. 2024-02-13].

POLEDŇÁK, Ivan. *Helfert, Vladimír*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=3343. [cit. 2024-02-17].

POLEDŇÁK, Ivan. *Štědroň, Bohumír I*). Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=7662. [cit. 2024-02-17].

Prof. Vilém Kurz. Online. Internetová encyklopedie dějin města Brna. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=15597. [cit. 2024-02-13].

Properties. Online. Rockefeller Center. Dostupné z: <https://www.rockefellercenter.com/leasing/30-rockefeller-plaza/>. [cit. 2023-10-31].

Před osmdesáti lety zemřel Jaroslav Hladík. Online. Dance Context. Dostupné z: <https://www.tanecniaktuality.cz/zpravy/pred-osmdesati-lety-zemrel-jaroslav-hladik>. [cit. 2024-02-03].

PŘIBÁŇOVÁ, Svatava a SOBOTKA, Mojmír. *ČERNUŠÁK Gracian 19.12.1882-13.10.1961*. Online. Biografický slovník. 2015. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/ČERNUŠÁK_Gracian_19.12.1882-13.10.1961. [cit. 2024-02-17].

Příspěvek Martinů k modernímu tanci v Americe. Online. Harmonie. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/rozhovory/prispevek-martinu-k-modernimu-tanci-v-americe.html>. [cit. 2023-10-15].

Psota Ivo Váňa. Online. Baletní encyklopedie. Dostupné z: <https://balet.netstranky.cz/portrety/psota-ivo-vana.html>. [cit. 2023-10-31].

RABL, Gottfried. *Hermann GRÄDENER*. Online. 2019. Dostupné z: <https://d2vhizysjb6bpn.cloudfront.net/TOCC0528Booklet.pdf>. [cit. 2024-01-14].

Records of the Ballet Russe de Monte Carlo. Online. The New York Public Library archives and manuscripts. Dostupné z: <https://archives.nypl.org/dan/19695>. [cit. 2023-10-14].

REITTEREROVÁ, Vlasta. *Mezinárodní hudební festival Pražské jaro*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=2843. [cit. 2024-02-13].

Rudolf Walter. Online. Internetová encyklopedie dějin Brna. 2004. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=8712. [cit. 2023-10-30].

Rukavina, Fridrik (Friderik) (1883-1940), Dirigent. Online. Österreichisches Biographisches Lexikon. 2011. Dostupné z: https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_R/Rukavina_Fridrik_1883_1940.xml. [cit. 2024-02-15].

Rybka, Frank. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/people/public_view/129. [cit. 2023-10-15].

SEDLÁČEK, Marek. *Klub moravských skladatelů.* Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=4006. [cit. 2024-02-13].

Seznam představení. Online. Národní divadlo. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/2421/seznam-predstaveni>. [cit. 2024-02-03].

Smyčcový kvartet č. 4. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/works/public_view/182. [cit. 2023-11-01].

STŘELCOVÁ, Stanislava. *Světová premiéra nahrávky Divadla za branou.* Online. Martinů. Dostupné z: <https://www.martinu.cz/cz/aktuality/1593-svetova-premiera-nahravky-divadla-za-branou/>. [cit. 2023-11-01].

SÝKORA, Pavel. *Novák, Vítězslav 1).* Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=2207. [cit. 2024-01-14].

SÝKOROVÁ, Lucie. *Chalabala, Zdeněk.* Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4480. [cit. 2024-02-15].

Škrtička. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/works/public_view/239. [cit. 2023-10-15].

Špalíček [auth.], 1. verze. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/works/public_view/62. [cit. 2023-10-14].

Špalíček [auth.], 2. verze. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/works/public_view/500. [cit. 2023-10-16].

TÁZLAROVÁ, Jitka. *Výročí baletní školy I. V. Psoty v Brně*. Online. Dance Context. Dostupné z: <https://www.tanecniaktuality.cz/reportaze/vyroci-baletni-skoly-i-v-psoty-v-brne>. [cit. 2024-02-03].

The Editors of Encyclopaedia Britannica. *Albert Roussel*. Online. Encyclopedia Britannica. 1994. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Albert-Charles-Paul-Marie-Roussel>. [cit. 2023-10-15].

The Editors of Encyclopaedia Britannica. *Léonide Massine Russian dancer*. Online. Encyclopedia Britannica. 1994. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Leonide-Massine>. [cit. 2023-10-14].

The Editors of Encyclopaedia Britannica. *Rudyard Kipling*. Online. Britannica. 1994. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Rudyard-Kipling>. [cit. 2023-10-14].

The Theater. Online. Teatro Colón. Dostupné z: <https://teatrocolon.org.ar/en/theater/theater>. [cit. 2024-02-03].

Universal Edition. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/companies/public_view/81. [cit. 2023-10-15].

VELICKÁ, Eva a PIRNER, Jan. *Dvořák, Antonín*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2021. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1119. [cit. 2024-02-17].

VIČAROVÁ, Eva. *Žerotín*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=6003. [cit. 2024-02-17].

Viktoria (Vítězslava) Kaprálová. Online. Internetová encyklopedie dějin Brna. 2003. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=10451. [cit. 2024-02-13].

Vomáčka, Boleslav, 1887-1965. Online. Středočeská vědecká knihovna v Kladně. 1993. Dostupné z: https://ipac.svkkl.cz/ar1-kl/cs/detail-kl_us_auth-p0201741-Vomacka-Boleslav-18871965/. [cit. 2024-01-14].

Vývoj názvu instituce. Online. Online archiv. Dostupné z: <https://ndbrno-onlinearchiv.cz/o-divadle/online-archiv/vyvoj-nazvu-instituce>. [cit. 2024-01-20].

VRÁBELOVÁ, Michaela. *Dvořák, Max*. Online. Městská knihovna Znojmo. 2022. Dostupné z: <https://www.knihovnazn.cz/referaty/osobnosti-regionu/1959-dvoak-max-1874-1921.html>. [cit. 2024-01-14].

Vznik Karlo-Ferdinandovy univerzity vyřešil vleklou krizi vysokých škol. Online. Univerzita Karlova. Dostupné z: <https://cuni.cz/UK-5653.html>. [cit. 2024-02-17].

Vzpouora. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/works/public_view/397. [cit. 2023-11-04].

Walter, Rudolf. Online. Databáze pramenů Institutu Bohuslava Martinů. 2013. Dostupné z: https://database.martinu.cz/people/public_view/4528. [cit. 2023-10-30].

WEIMANN, Mojmír. *Operní a baletní díla Bohuslava Martinů (3)*. Online. Opera+. Dostupné z: <https://operaplus.cz/operni-a-baletni-dila-bohuslava-martinu-3/>. [cit. 2024-03-02].

WEIMANN, Mojmír. *Ten, který dirigoval premiéru Martinů Her o Marii*. Online. Opera PLUS. Dostupné z: <https://operaplus.cz/ten-ktery-dirigoval-premieru-martinu-her-o-marii/>. [cit. 2024-02-14].

WIEDERMANN, Petra. *Pivodova pěvecká škola*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=6662. [cit. 2024-02-15].

ZAHRÁDKA, Jiří. *Konzervatoř Brno*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=7889. [cit. 2023-11-06].

ZAHRÁDKA, Jiří. *Janáček, Leoš*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=2192. [cit. 2024-02-13].

ZAHRÁDKA, Jiří. *Národní divadlo Brno*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=6080. [cit. 2023-10-31].

ZAHRÁDKA, Jiří. *Varhanická škola v Brně*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=6178. [cit. 2024-02-13].

ZAHRÁDKOVÁ, Šárka. *Spěšná, Jiřinka*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=1499. [cit. 2024-03-20].

ZAPLETAL, Miloš. *Bakala, Břetislav*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=1275. [cit. 2023-10-15].

ZAPLETAL, Petar. *Česká filharmonie*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=7704. [cit. 2024-03-02].

ŽEZLA, Jan. *Filharmonie Brno*. Online. Český hudební slovník osob a institucí. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1003116. [cit. 2024-02-13].

Literatura:

Bártová, Jindřiška. *Teorie a dějiny hudby na JAMU v prvních letech její existence*. Musicologica Brunensia. 2009, roč. 44, č. 1. ISSN: 1212-0391.

BRÁDKOVÁ, Kateřina. *Korespondence Bohuslava Martinů Karlu Šebánkovi*. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010.

BŘEZINA, Aleš a DOSTÁLOVÁ, Růžena. *Řecké pašije. Osud jedné opery. Korespondence Nikose Kazantzakise s Bohuslavem Martinů*. Praha: Set out, 2003. ISBN 80-86277-28-3.

BUBENÍČEK, Miloslav. *Špalíček Bohuslava Martinů: Se zaměřením na analýzu využití klavíru v I. dějství baletu*. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012.

ČERNUŠÁK, Gracian. *Dějepis hudby I*. Brno: Oldřich Pazdírek, 1923.

ČERNUŠÁK, Gracian. *Dějepis hudby II*. Brno: Oldřich Pazdírek, 1925.

ČERNUŠÁK, Gracian, ŠTĚDRŇ, Bohumír a NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí: svazek první A-L*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963.

ČERNUŠÁK, Gracian, ŠTĚDRŇ, Bohumír a NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí: svazek druhý M-Ž*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965.

FLAŠAR, Martin a ŽŮREK, Pavel. *Umělec nesmí nikdy ztratit odvahu: Jan Novák a Bohuslav Martinů ve světle korespondence (1947–1959)*. Brno: Masarykova univerzita, 2022. ISBN 978-80-210-9890-9.

FRANKOVÁ, Jana. *Brněnská setkání s Bohuslavem Martinů*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-303-3.

HALBREICH, Harry. *Bohuslav Martinů. Werkverzeichnis und Biographie*. Mainz: Schott, 2007. ISBN 3-7957-0565-7.

HOLÁ, Monika. *Ota Zítek v dokumentech a vzpomínkách*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7460-011-1.

JANKOVIČOVÁ, Jana. *Divadlo za bránou, opera-balet: Bohuslav Martinů*. Bakalářská práce. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2021.

JIRGLOVÁ, Lucie. Korespondence Bohuslava Martinů s Josefem Munclingerem a jeho poznámky k režii operního cyklu Hry o Marii ve sbírkách Národního muzea. *Musicalia*. 2018, roč. 10, č. 1–2, s. 149–175. ISSN 1803-7828.

KOBZOVÁ LEVIČKOVÁ, Marie. *Břetislav Bakala – skladatel a dirigent*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2020.

KUNA, Milan. Korespondence Bohuslava Martinů Václavu Talichovi 1924-1939. *Hudební věda*. 1970, č. 2, 212-247.

KUNA, Milan. Korespondence Bohuslava Martinů Václavu Talichovi po roce 1945. *Hudební věda*. 1995, č. 2, s. 187-201.

MARTINŮ, Charlotte. *Můj život s Bohuslavem Martinů*. 2. vydání. Praha: Supraphon, 1978.

MAÝROVÁ, Kateřina. *Korespondence Bohuslava Martinů s Českou akademií věd a umění*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0894-2.

MIHULE, Jaroslav. *MARTINŮ: osud skladatele*. 2. vydání. Praha 1: Univerzita Karlova, Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3797-6.

PAZDÍREK, Oldřich a ČERNUŠÁK, Gracian. *Pazdírkův hudební slovník naučný*. Brno: Ol. Pazdírek, 1929.

PAZDÍREK, Oldřich, HELFERT, Vladimír a ČERNUŠÁK, Gracian. *Pazdírkův hudební slovník naučný*. Brno: Ol. Pazdírek, 1937.

PETRÍKOVÁ, Michaela. *Komorní tvorba pro housle a violu se zaměřením na dílo Bohuslava Martinů*. Diplomová práce. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2012.

PETRŽELKA, Ivan. *Ota Zítěk režisér a divadelní ředitel*. Brno: Šimon Ryšavý, 1989. ISBN 80-86137-10-4.

POPELKA, Iša. *Bohuslav Martinů Dopisy domů: Z korespondence do Poličky*. Praha: Mladá fronta, 1996.

ROZTOČILOVÁ, Klára. *Opera Bohuslava Martinů „Hry o Marii“ z pohledu sbormistra*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2016.

Sborník Státního okresního archivu v Přerově. Přerov: Státní okresní archiv Přerov, 1997. ISSN 1214-4762.

SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (I.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce do roku 1931/ Dear all (I.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička until 1931*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. ISBN 978-80-244-5438-2.

SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (II.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1932 a 1933/ Dear all (II.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1932 and 1933*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. ISBN 978-80-244-5648-5.

SYNEK, Jaromír a Gabriela VŠETIČKOVÁ. *Drazí (III.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1934 a 1935/ Dear all (III.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1934 and 1935*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. ISBN 978-80-244-5864-9.

SYNEK, Jaromír a VŠETIČKOVÁ, Gabriela. *Drazí (IV.): Dopisy Bohuslava Martinů rodině v Poličce z let 1936 a 1937/ Dear all (IV.): Bohuslav Martinů's letters to his family in Polička in 1936 and 1937*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2023. ISBN 978-80-244-6362-9.

ŠAFRÁNEK, Miloš. *Bohuslav Martinů: Život a dílo*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1961.

ŠAFRÁNEK, Miloš. *Divadlo Bohuslava Martinů*. Praha: Editio Supraphon, 1979.

ŠAFFKOVÁ, Blanka. *Antonín Balatka a Lublaň: Příspěvek k problematice česko-slovinských vztahů v oblasti hudby*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2008.

UCHYTILOVÁ, Lucie. *Břetislav Bakala a jeho spolupráce s brněnským rozhlasem*. Brno, 2016. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

ZOUHAR, Vít a COUFALOVÁ, Gabriela. *Milý Miloši: Dopisy Bohuslava Martinů Miloši Šafránkovi*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. ISBN 978-80-244-5521-1.

ZOUHAR, Vít a COUFALOVÁ, Gabriela. *Milý příteli Bureši: dopisy Bohuslava Martinů Miloslavu Burešovi/ Dear friend Bureš: Bohuslav Martinů's letters to Miloslav Bureš*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. ISBN 978-80-244-5132-9.

ZOUHAR, Zdeněk (ed.). *Bohuslav Martinů: sborník vzpomínek a studií*. Brno: Krajské nakladatelství, 1957.

ZOUHAR, Zdeněk. Všude, kde jste, mi přinášíte štěstí: Z korespondence B. Martinů a J. Kuncce. *Hudební rozhledy: Měsíčník pro hudební kulturu*. Praha: Asociace hudebních umělců a vědců ve spolupráci se Svazem autorů a interpretů a Pragokonzertem, 1994, 47(3), s. 5-9.

ZOUHAR, Zdeněk a ZOUHAR, Vít. *Milý příteli: Dopisy Bohuslava Martinů Zdeňku Zouharovi*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. ISBN 978-80-244-1951-0.

Periodika:

Lidové noviny, roč. 33, č. 57, 1. 2. 1925, ranní vydání.

Lidové noviny, roč. 36, č. 81, 14. 2. 1928, ranní vydání.

Lidové noviny, roč. 37, č. 652, 29. 12. 1929, ranní vydání.

Lidové noviny, roč. 42, č. 153, 25. 3. 1934, ranní vydání.

Lidové noviny, roč. 43, č. 9, 6. 1. 1935, ranní vydání.

Lidové noviny, roč. 43, č. 100, 24. 2. 1935, ranní vydání.

Lidové noviny, roč. 44, č. 1, 1. 1. 1936, ranní vydání.

Lidové noviny, roč. 44, č. 476, 22. 9. 1936, ranní vydání.

Lidové noviny, roč. 50, č. 618***, 19. 12. 1942, ranní vydání.

Národní listy, roč. 76, č. 27, 28. 1. 1936.

Národní listy, roč. 76, č. 32, 2. 2. 1936.

Národní listy, roč. 76, č. 261, 23. 9. 1936.

Radiojournal, roč. 14, č. 42, 17. 10. 1936.

Rovnost: list sociální demokratů českých, roč. 72, č. 62, 13. 3. 1957.

Rudé právo, roč. 17, č. 35, 11. 2. 1936.

Tempo list pro hudební kulturu, roč. 15, č. 9, 20. 2. 1936.

Tempo List pro hudební kulturu, roč. 16, č. 2, 21. 10. 1936.

Seznam příloh⁴⁰⁶

Příloha č. 1a – dopis Bohuslava Martinů adresován Břetislavu Bakalovi dne 18. 3. 1926 z Paříže, první strana (MZM, G 6 375).....	I
Příloha č. 1b – dopis Bohuslava Martinů adresován Břetislavu Bakalovi dne 18. 3. 1926 z Paříže, druhá strana (MZM, G 6 375).....	II
Příloha č. 2a – korespondenční položka <i>P.S.</i> od Bohuslava Martinů adresována zřejmě Břetislavu Bakalovi dne 18. 3. 1926 z Paříže, první strana (MZM, G 6 375).....	III
Příloha č. 2b – korespondenční položka <i>P.S.</i> od Bohuslava Martinů adresována zřejmě Břetislavu Bakalovi dne 18. 3. 1926 z Paříže, druhá strana (MZM, G 6 375).....	IV
Příloha č. 3a – dopis Bohuslava Martinů adresován Břetislavu Bakalovi dne 3. 10. 1926 z Poličky, první strana (MZM, G 6 375).....	V
Příloha č. 3b – dopis Bohuslava Martinů adresován Břetislavu Bakalovi dne 3. 10. 1926 z Poličky, druhá strana (MZM, G 6 375).....	VI
Příloha č. 4 – pohlednice od Bohuslava Martinů adresována Břetislavu Bakalovi dne 21. 12. 1957 z Prattelnu (MZM, G 6 375).....	VII
Příloha č. 5a – dopis Bohuslava Martinů adresován Antonínu Balatkovi dne 27. 1. 1935 z Prahy, první strana (MZM, G 2 094).....	VIII
Příloha č. 5b – dopis Bohuslava Martinů adresován Antonínu Balatkovi dne 27. 1. 1935 z Prahy, druhá strana (MZM, G 2 094).....	IX
Příloha č. 6a – dopis Bohuslava Martinů adresován Antonínu Balatkovi dne 31. 4. 1935 z Prahy, první strana (MZM, G 2 094).....	X
Příloha č. 6b – dopis Bohuslava Martinů adresován Antonínu Balatkovi dne 31. 4. 1935 z Prahy, druhá strana (MZM, G 2 094).....	XI
Příloha č. 7a – dopis Bohuslava Martinů adresován Antonínu Balatkovi dne 24. 9. 1936 z Paříže, první strana (MZM, G 2 094).....	XII
Příloha č. 7b – dopis Bohuslava Martinů adresován Antonínu Balatkovi dne 24. 9. 1936 z Paříže, druhá strana (MZM, G 2 094).....	XIII
Příloha č. 8a – dopis Bohuslava Martinů adresován Antonínu Balatkovi dne 14. 12. 1936 z Paříže, první strana (MZM, G 2 094).....	XIV

⁴⁰⁶ Faksimile dopisů, pohlednic a obálek jsou vyjma dvou případů (příloha č. 10 a č. 17) uspořádány v jednotlivých korespondenčních fondech chronologicky. Vzhled jednotlivých souborů však není jednotný. Hlavním důvodem je vložení vodoznaku Moravského zemského muzea v Brně v jednotlivých faksimiliích, tudíž není možné některé z položek upravit. Jedná se ku příkladu položky, kde jsou dvě strany dopisu vedle sebe (např. příloha č. 5a), více obálek pod sebou (např. příloha č. 9), položky z dvou různých korespondenčních fondů (příloha č. 17), či faksimile, které obsahují část položky, která s touto prací nesouvisí (např. příloha č. 4).

Příloha č. 8b – dopis Bohuslava Martinů adresován Antonínu Balatkovi dne 14. 12. 1936 z Paříže, druhá strana (MZM, G 2 094).....	XV
Příloha č. 9 – obálky k dopisům Bohuslava Martinů adresovaným Antonínu Balatkovi ze dnů 24. 9. 1936 z Paříže, 27. 1. 1935 z Prahy, 31. 4. 1935 z Prahy, přední i zadní strany (MZM, G 2 094).....	XVI
Příloha č. 10 – obálka k dopisu Bohuslava Martinů adresovanému Antonínu Balatkovi ze dne 14. 12. 1936 z Paříže (MZM, G 2 094) a notovou skicu pro Ivo Váňu Psotu ze 4. 10. 1934, přední i zadní strany (MZM, G 2 904).....	XVII
Příloha č. 11a – dopis Bohuslava Martinů adresován Gracianu Černušákovi dne 26. 2. 1935 z Prahy, první strana (MZM, G 939).....	XVIII
Příloha č. 11b – dopis Bohuslava Martinů adresován Gracianu Černušákovi dne 26. 2. 1935 z Prahy, druhá strana (MZM, G 939).....	XIV
Příloha č. 12 – dopis Bohuslava Martinů adresován Gracianu Černušákovi dne 25. 1. 1936 z Prahy (MZM, G 939).....	XX
Příloha č. 13a – dopis Bohuslava Martinů adresován Gracianu Černušákovi dne 16. 2. 1936 z Paříže, první strana (MZM, G 939).....	XXI
Příloha č. 13b – dopis Bohuslava Martinů adresován Gracianu Černušákovi dne 16. 2. 1936 z Paříže, druhá strana (MZM, G 939).....	XXII
Příloha č. 14a – dopis Bohuslava Martinů adresován Gracianu Černušákovi dne 12. 9. 1936 z Paříže, první strana (MZM, G 939).....	XXIII
Příloha č. 14b – dopis Bohuslava Martinů adresován Gracianu Černušákovi dne 12. 9. 1936 z Paříže, druhá strana (MZM, G 939).....	XXIV
Příloha č. 15 – dopis Bohuslava Martinů adresován Gracianu Černušákovi dne 1. 1. 1937 z Paříže (MZM, G 939).....	XXV
Příloha č. 16 – pohlednice od Bohuslava Martinů adresována Gracianu Černušákovi dne 16. 2. 1938 z Paříže a zadní strana obálky dopisu Bohuslava Martinů adresovanému Gracianu Černušákovi ze dne 1. 1. 1937 z Paříže (MZM, G 939).....	XXVI
Příloha č. 17 – obálka k dopisu Bohuslava Martinů adresovanému Gracianu Černušákovi ze dne 1. 1. 1937 z Paříže, přední strana (MZM, G 939).....	XXVII
Příloha č. 18 – obálky k dopisům Bohuslava Martinů adresovaným Gracianu Černušákovi ze dnů 16. 2. 1936 a 12. 9. 1936 z Paříže, přední i strany (MZM, G 939).....	XXVIII
Příloha č. 19 – dopis Bohuslava Martinů adresován Antonínu Kolářovi dne 24. 9. 1935 z Paříže (MZM, G 183b).....	XXIX

Příloha č. 20a – dopis Bohuslava Martinů adresován Ivo Váňovi Psotovi dne 30. 11. 1934 z Paříže, první strana (MZM, G 2 904).....	XXX
Příloha č. 20b – dopis Bohuslava Martinů adresován Ivo Váňovi Psotovi dne 30. 11. 1934 z Paříže, druhá strana (MZM, G 2 904).....	XXXI
Příloha č. 21 – dopis Bohuslava Martinů adresován Věře Střelcové dne 24. 11. 1935 z Paříže, (MZM, G 7 536).....	XXXII
Příloha č. 22 – dopis Bohuslava Martinů adresován Věře Střelcové dne 1. 10. 1936 z Paříže (MZM, G 7 537).....	XXXIII
Příloha č. 23a – dopis Bohuslava Martinů adresován Otakaru Zítkovi dne 8. 4. 1925 z Paříže, první a čtvrtá strana (MZM, G 160f).....	XXXIV
Příloha č. 23b – dopis Bohuslava Martinů adresován Otakaru Zítkovi dne 8. 4. 1925 z Paříže, druhá a třetí strana (MZM, G 160f).....	XXXV
Příloha č. 24a – dopis Bohuslava Martinů adresován Otakaru Zítkovi dne 19. 5. 1929 z Paříže, první strana (MZM, G 160f).....	XXXVI
Příloha č. 24b – dopis Bohuslava Martinů adresován Otakaru Zítkovi dne 19. 5. 1929 z Paříže, druhá strana (MZM, G 160f).....	XXXVII

Přílohy

Příloha č. 1a – dopis Bohuslava Martinů adresován Břetislavu Bakalovi dne 18. 3. 1926 z Paříže, první strana (MZM, G 6 375).

Paris 18/3. 1926.

Vážený příteli!

Díky za váš dopis i obětu, a kterou jste mi sepnul partituru. To se k'že mi -
to rozhodnutí zúčastnit se konkursu stáloby vám následně: Rozhodně se s'j
ničím a mým úmyslem bylo začít elonečím programem baletu
který mám připraven. Z toho dvě věci jsou neprovedeni a balet „Rejmoenja“
jsem šel ke psaní jako k' své nípalnosti. Bodněl tento balet trochu -
kal a sice: k' balet je: Motyl, který Dupal. Je nípalně dokonalý a připrave -
ný ale bohužel p' M. Kipling na jeho psaní se napsal byl ke d'elší době
nemocem a tím se přiměřle m'ji s'jednávání s' tím. Teď se odpravuji ale
l'ka s'povídá korespondenci a tak nemohu být o dilem nic podniknout, doba
nedostanu jeho dopis. To m'ke Angličan: jsou a k' tomu oběma ohromně nedůležitý
a přání. L'ka k' to nělice fonetické to je j'akí hlavní dílo na kterém jsem
spolekal. Tak m' mělo být záčátek obalbu dua balety a sice „Rejmoenja“
a balet „The revolte“, velmi komický a originální skicel o tom, které
se odboví a sarkasti něčím d'elším a' se konec j'akí: dílo s'povídá něčím
přímě a komponista se ně komponovat fugu a tak se k'ry zase udolí. Je
a k' tom mnoho nových charakterů, radió, gramofon a t. d. m'jím se s'jít i
budlo se k'ry k'it. Jemně mám dojem se je to příliš h'otla. Přikládám
k' tomu dopis k' němé p'ón, to co vám a poděkám se s'j šel k'it
(balit podat ještě podatě, přivádě m'bu dostal dopis z Anglie k'it)
Ten, se s' k'it to přišlo asi: o 14 dní poděje, ovšem před ukončením
konkursu. Teď k' dua balety jsem začal a poslal pod hladem „Prague“.
Přímě d'as, budete vám možná někdy s' k'ímě právy s' komise a
upozornit se na to, případně přiměnit se se Díle. Poděkám

Príloha č. 1b – dopis Bohuslava Martinů adresovaný Břetislavu Bakalovi dne 18. 3. 1926 z Paříže, druhá strana (MZM, G 6 375).

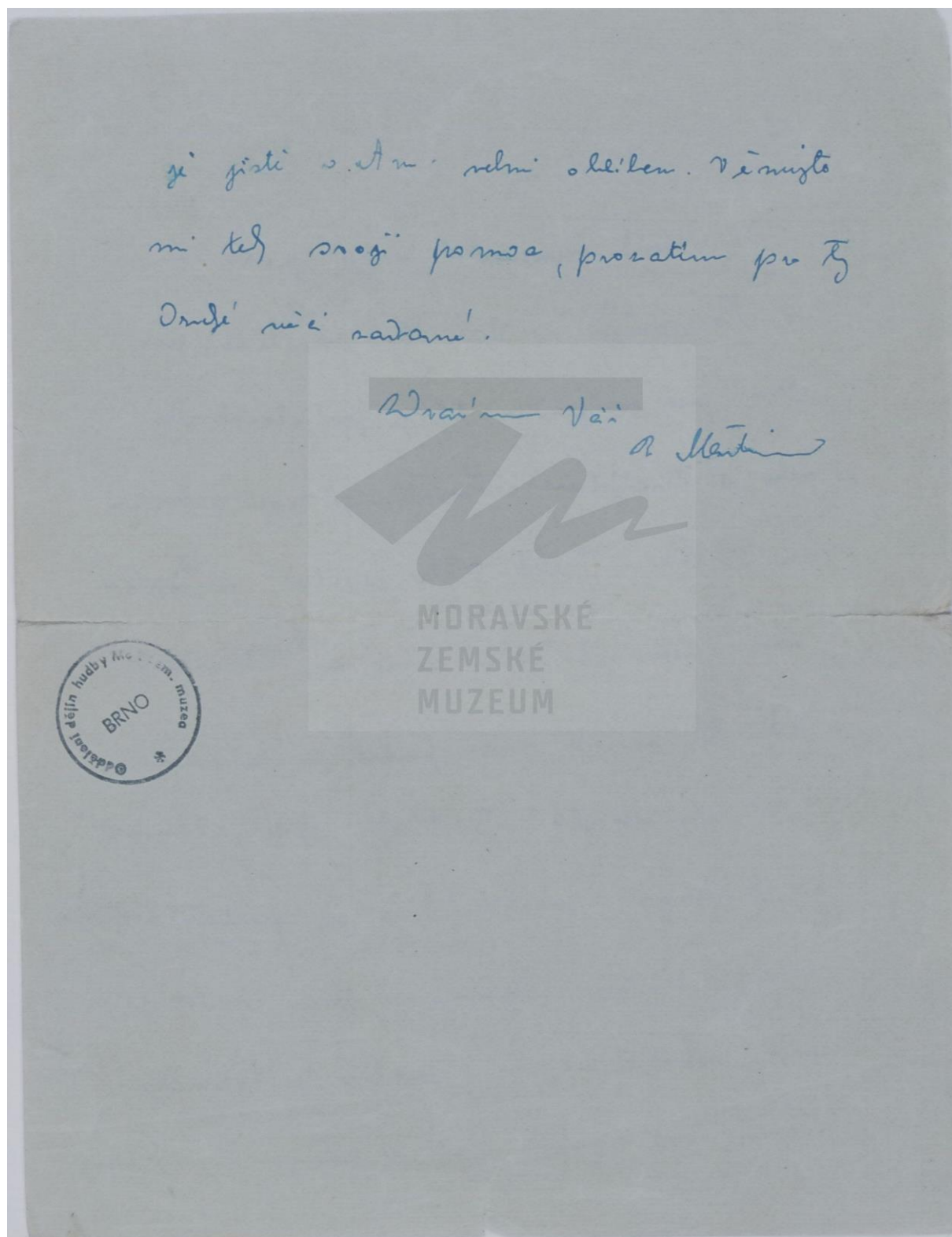
Je jsem pro balitu „Najmocija“ uvest se je priveden. Jak jsem
Vam již psal, nšelam si nadeji na cenu, kterou by osem miliaů přijel,
ale hlavně ná je mi, aby bylo máno sainsurovat si, ab balit byly –
America alespon privedeny, nebo přijat do repertoaru některého divadla.
To by je hlavně mój cíl. Napsal jsem tedy v pro dopise, přiloženém
k balit (na Mre Fry) ab enkapsy velky poslány po korbusem
zpět do Evropy, nylm ab je dal Vám k Dispozici. Šelil jsem jim
Vasí adresu a ab Vám napsal: by jste je připadne uvvedl. Přikládám
jaterní plnosn moc pro Vas. Ino byste je mohl předložit M^{re}
Bartíkovi, jak jste mi psal, nebo on by je mohl tak předat. Dale
schlégnm se sješ anámj. Myslím se by mohl miti v Americe
nějak. Umlování se Vám mohl se Vám přivolim a předelávám
ponaci, hve máte sam jinich dost jiti dost ale ono mi promizete
a nedepičte ovoj pomoc. Jed prvim, mluve o onim pány, hve
máte v komise. Balit jsou zadány dva a více („Najmocija“) It
Who ist the most powerful in the World a („Prpocna“). The revolte. Odeslat
jsem je 15/3. Doufám se zajdem s čas. Byl by Vám vďicem byhste mi
nepsal ně o situaci a momentech, hve by byly pro moji ná v
Americe. Bíte o business priveden. Já sám nčly by podrobnosti a upřičy
Vás se jsem měl radost se spás včed mýš nčamj hve by přitomni
a hve sledali hvední priveden nčbome, kdy pro Vás jsem měl nčd
jenom dly a mly mi nepřípadně ne mýš ab dával ním hnd. prave-
deni. Děky Vám a těm se na sprany od Vás. Dvaím Vás mudo
Vás. B. Martinů, 11 bis rue Delambre. Paris 14^e

Příloha č. 2a – korespondenční položka P.S. od Bohuslava Martinů adresována zřejmě
Břetislavu Bakalovi dne 18. 3. 1926 z Paříže, první strana (MZM, G 6 375).

P. S.

Do Jména jsem zaslal svůj partituru ..
„Nymphenburg“ . Vaši lži dovolíte, pone-
dám pro případ že by se postichoval zde
nebo v Břetislavi . Prvnímu je dooed uložena
v Zítka . Ballet „The revolte“ je úplne
nový, letošního leta trvá asi 30 minut .
Když by nemohle více poslat do konkursu
jestli toho „Mokyle“ „Ballets that stamped“
od Kiplinga ; dovolil by si jej poslat potom
na vaši adresu . Myslím že tento ballet by
mohl vsledit s úspěhem , protože je scimichy
všechny , na anglické text , a mismo to Kipling

Příloha č. 2b – korespondenční položka P.S. od Bohuslava Martinů adresována zřejmě
Břetislavu Bakalovi dne 18. 3. 1926 z Paříže, druhá strana (MZM, G 6 375).

Příloha č. 3a – dopis Bohuslava Martinů adresován Břetislavu Bakalovi dne 3. 10. 1926 z Poličky, první strana (MZM, G 6 375).

Polička 3./10. 1926.

Vážený příteli!

Radost se na mne ze Vaší teprve nyní odpovídání na
Vašeho dopisu. Osámil jsem tehdy divadlo ve dce partituru pro-
dal. Partitura byla tehdy v Univerzale, která mě žádala o zapůj-
čení a divadlo mi osámilo se se rozhodnou až přijme v únoru spít.
Rozmyslel jsem si, abych vše o myšlím se udělal nejlépe když
komponu partituru sám, budu jí asi ještě protičlovat u nás,
kde mi ovšem orig. partituru od Vám nedal úplně k dispozici, tud.
kde-li se do Ameriky a šlo-li o tím více prodávám.
Nemohu Vám však okamžitě celý obsah složit ale kdyžte
přistoupil na toto řešení. 500 Kč Vám poslal hned a
dále po provedení v Národním k. j. během prosince t. r.
Dále mi když ovšem rozhodnutí ještě k tomu jsem odjíždím
po půlce do Prahy a pak doufám se zase do Paříže.

Příloha č. 3b – dopis Bohuslava Martinů adresován Břetislavu Bakalovi dne 3. 10. 1926 z Poličky, druhá strana (MZM, G 6 375).

Pemix gđ vám poslal obválem do Brna.

Prote me, co se děje v Americe? Byl jsem v
Paříži až do srpna, ale nepřišlo ani vyjizem, ani balík op
t. Rybky. Namáte smad od něho nějaký spvar, ofedně toho,
Wa. l. vyprávěl partitury k sobě? Je možná se ludu mít
u v Paříži nějakou exist. o tom, ale prosadim novim
siv. Jak rite, že mi Zich tu "Vzpomen" provest v Brně
a tak mi to dělá dost starost, co se vlastně o partitu-
rami děje. Víte-li něco o tom sdělte mi to. A jak
vy jste se rozhodl? Vratíte se do Ameriky?

Brno se těloiti na váš dopis a sdělte mi
jak jste rozhodl ofedně partitury "Symfonie".

Dejme dras dravim a přeji mnoho zdraví
se zdravim us. li. Jan Jan Jan

B. Martinů

V Paříži budu asi od 20/10., vyhledajte mne pojedat. l. přes do Ameriky.

Příloha č. 4 – pohlednice od Bohuslava Martinů adresována Břetislavu Bakalovi dne 21. 12. 1957 z Prattelnu (MZM, G 6 375).

Mistře Bti, 1935-

Váš písmo, ale to slovně a rozevíracím "of je s to řdy splně
 Děkuj' a děkuji v Dai' Daj's. Sp. Václavem jomn n ole obory i v onfektu i n to svně. Hla tu to mal
 sobot, v i Vím to jóni nářel. Bouden's Bouden je něky ani omad púti-li- kni', smad j to že sponbit.
 oemývájní úplní Bouden, nř nářel to s nářel'. Mě- rojen nř j kate partii, pio to nř je púvnice
 Jomn aoi: Džé svně n n Dobie nřmuvovoj' a s i e nř: Pooketing, Hla ppo mimimibie púti-li' Boudn',
 " Alibija" s tomci Ulaibkem nř nř k jato s n sany slov nř svně j fl nřviny, nř kledem k tomu nř
 to nřk jomn Bouden, nř nřmuvovovoj' a s i e akci púti-li' kni' Boudn' a nřmuvovovoj' nřk to nřk
 s i e nřmuvovovoj' a s i e nřk to nřk jato s n sany.
 Hla nř je v Pooketinu kni' Bouden - kó k nř penicila púti nřk to nřk jato s n sany.
 a Bouden, slo n, rozevíracím a. nř. Ule jto vím fl nřmuvovovoj' a s i e.
 nř nřmuvovovoj' a s i e nřk to nřk jato s n sany.
 svně slo n, k nřk nřmuvovovoj' a s i e nřk to nřk jato s n sany.
 nřmuvovovoj' a s i e nřk to nřk jato s n sany.
 nř nřmuvovovoj' a s i e nřk to nřk jato s n sany.
 Jomn jto nř nř nřmuvovovoj' a s i e nřk to nřk jato s n sany.
 penicila - "In pouta infeni" nřmuvovovoj' a s i e

je samostatně některá a vedle spolupráce s vámi,
je to také důležitá otázka a už jsem k tomu něco

Jako jeden z nich já jsem. Zdá se, že
i když se ani v praxi nejedná o rozložení, tak to
vždyť o sr. Dvorníka, a to už jsem k tomu
mnohokrát psal, aby mi bylo o tom.

Dobře si přečteš o p. Dvorníka, že jsem mu
napsal a stále na to čekám. Pevně věřím,

podělit se budete s tím, jak se v Praze
přesvědčí. Jediné, co je to pro
jeho, a to je pravda. Děkuji.

M. Vaněk Praha, Russian Ballet.

číslo. Účast 30 Rockefeller Plaza

New York City, U. S. A.

Děkuji a s láskou vám
na skromném místě p. Martinů

84.670

Příloha č. 6a – dopis Bohuslava Martinů adresován Antonínu Balatkovi dne 31. 4. 1935 z Prahy, první strana (MZM, G 2 094).

Praha 31. IV

Milý příteli,

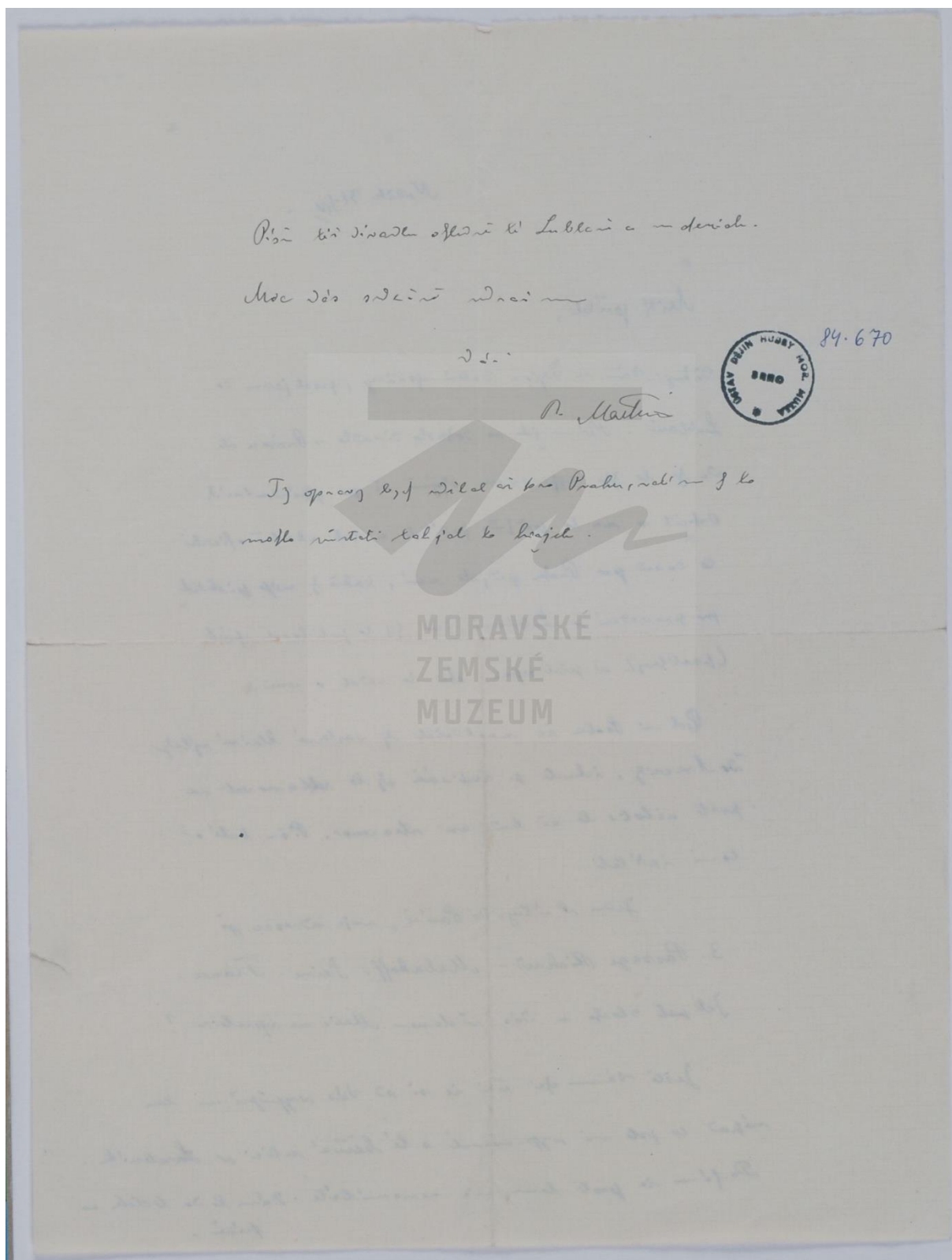
Děkuji Vám za dopis a děkuji upřímně, posel jsem do
Lublani. Mám ještě se dozvědět více v Praze a
než je to vše vypravěno stejně až po poslední chvíli.
Orbit u nás to přijde podívat a tak vlastně oficiálně
to došlo pro Prahu přijde nyní, takže s ním přichází
po provedení v Lublaních, jenž to polidnost spíše
(pauzovat) v příštím období to není v úmyslu.

Pod - Praha je neobvyklé by nastane klávesní výlož
do Ameriky, někdy je arduvati a to redanovat se
postí aťholo to mi bude asi straceno. Písmě bude o
tom ied'leli.

Jen s ním do Paříže, moje adrese je
3. Passage Richard - Malakoff - Seine - France.
Jel pak slouží a do's v' d'amon Mai'e ne upulim ?

Jestli Vám je třeba se si do Vels vyprávět na ten
nápad co jste mi vypravoval o té b'ev'e' ulici v Lancelm'ku.
Doufám že proti tomu ne nemovitě. Děkuji do Vels co
přijímá.

Příloha č. 6b – dopis Bohuslava Martinů adresován Antonínu Balatkovi dne 31. 4. 1935 z Prahy, druhá strana (MZM, G 2 094).

Příloha č. 7a – dopis Bohuslava Martinů adresován Antonínu Balatkovi dne 24. 9. 1936
z Paříže, první strana (MZM, G 2 094).

Paris 24/9.1936.

Milí přáteli,

Děkuji Vám co nejvděčněji za Vaši práci
a mj. Divadlem na bránou. Lituji mnohem
jsem nemohl přijít na premiéru, ale nic rád
a Brně s Divadlem pracuji. Byl jsem rád když jste mi
napsal jak celá věc působí, jak sám mám máti
pochybnosti a x mi to podáváte. Vyšlo a toho něco
jiného než jsem si představoval ať jsem řekl, máti
to mají všichni, když se může říci jen svoji
práci opravdu a to jinde. Tělo jsem byl do práce když
mi napsal ošklivě špatně partu, dali jsem další
prohřeby a dali jsem, nemusel jsem dělati nějaké
opravy. Pod jsem to vlastně ať se toho povíci
a pokud ohledně a možnost při hlasování i
kuchle proveden, dokud takhle to neprovedu snad
budete to společně Radem, uprosíte prosím
některá ať se o to toho podávají a myslíte mi
o o věci sám souďte a jak máti máti ať se
u publika a také jak se ne to tváří: soli

Že jsem Vám kolikrát už psal ošklivě Radě.
To máti jsem s Tělem mluvil o Váš a s radostí
jsem pro Váš pracovní ať se s Filharmonii.
Samostatně člověk se nemůže mnoho spoléhati
na takové normy. Takže do mluvil moc
hesky ale s Prave mají vřelými věci hlasní
úlohu. Ať se Vašem máti ať se ať se ať se

Příloha č. 7b – dopis Bohuslava Martinů adresován Antonínu Balatkovi dne 24. 9. 1936 z Paříže, druhá strana (MZM, G 2 094).

nerbolil. Přijítí tu do Prahy nem' Ode měla ná-
roem vhodný okamžik. Ta celá situace dosud
nem' dostatečně zralá a ji možná se s vlnou
spíše uškodilo než prospělo. Co se máe týče,
joem přesvědčen se vdm to místo nejde a
já' budu vždy pro vás pracovat. Jedná se
jenom o vyšetřování okamžiků.
Těším se na vaše odpověď, pokud
máte čas: Madame se rozhodne
Mnoho pozdravů a přání
Váš
B. Martinů 89.670

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Příloha č. 8a – dopis Bohuslava Martinů adresován Antonínu Balatkovi dne 14. 12. 1936 z Paříže, první strana (MZM, G 2 094).

Paříž 14/12 1936.

Milý příteli,

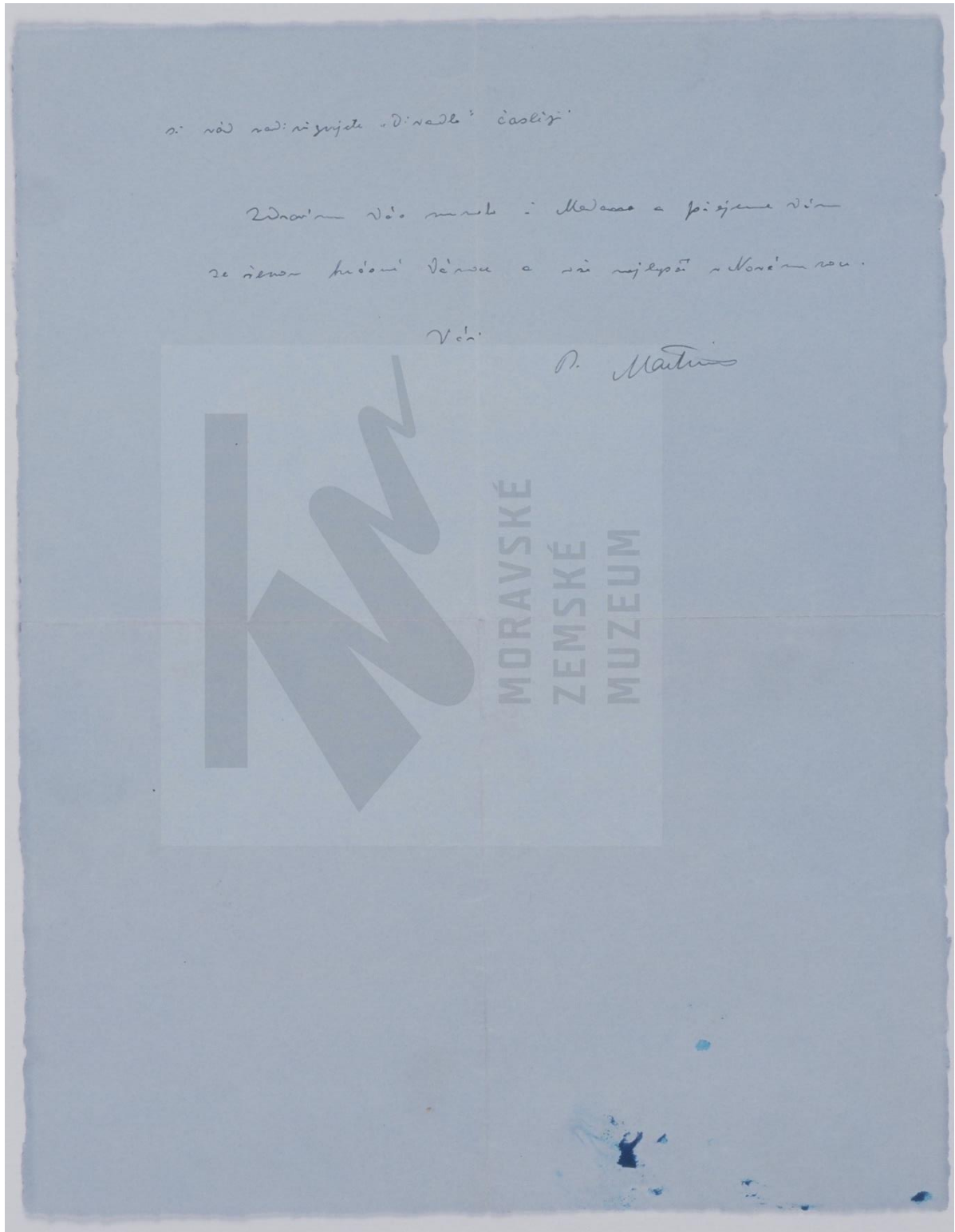
Děkuji Vám srdečně za dopis i za Vaši práci o „Dissonance“

Přímá končami děkujeme, ale u nás se „provozdění“
„dirable na hranici“ letos nijak konají, a nemohu si to
vysvětlit, níl jsem dojem že to sčítá hlava f. molla giti
velmi dobře a natěm se to objeví jednou na měsíc na
reputaci. Samozřejmě že jsem počítal kolo sám na
můj prýjem a ne rukuji na předem tím se nadávám
Budu premiery na prve musí prýjem i otkas jsi f. molla
provedení v Praze a také určitě nesmíme jsi vniknout
i dohláskli. Praly ne Vaši premiery, už mi dávají ruku na
jeho, neblá k tomu je můj kantieny v Praze ruku a je
Budu byje vydání na molenel tím je jsi praly v Praze.
Kdo se na ni tak vysvětlit kuto ruku um' stavění a reputaci.
Prosim, promluvi s ředitelům, a to tam něm, ostali
jsem na sám a tam psala ruku je i ruku sám

M. M.
84.670/
G 2-094

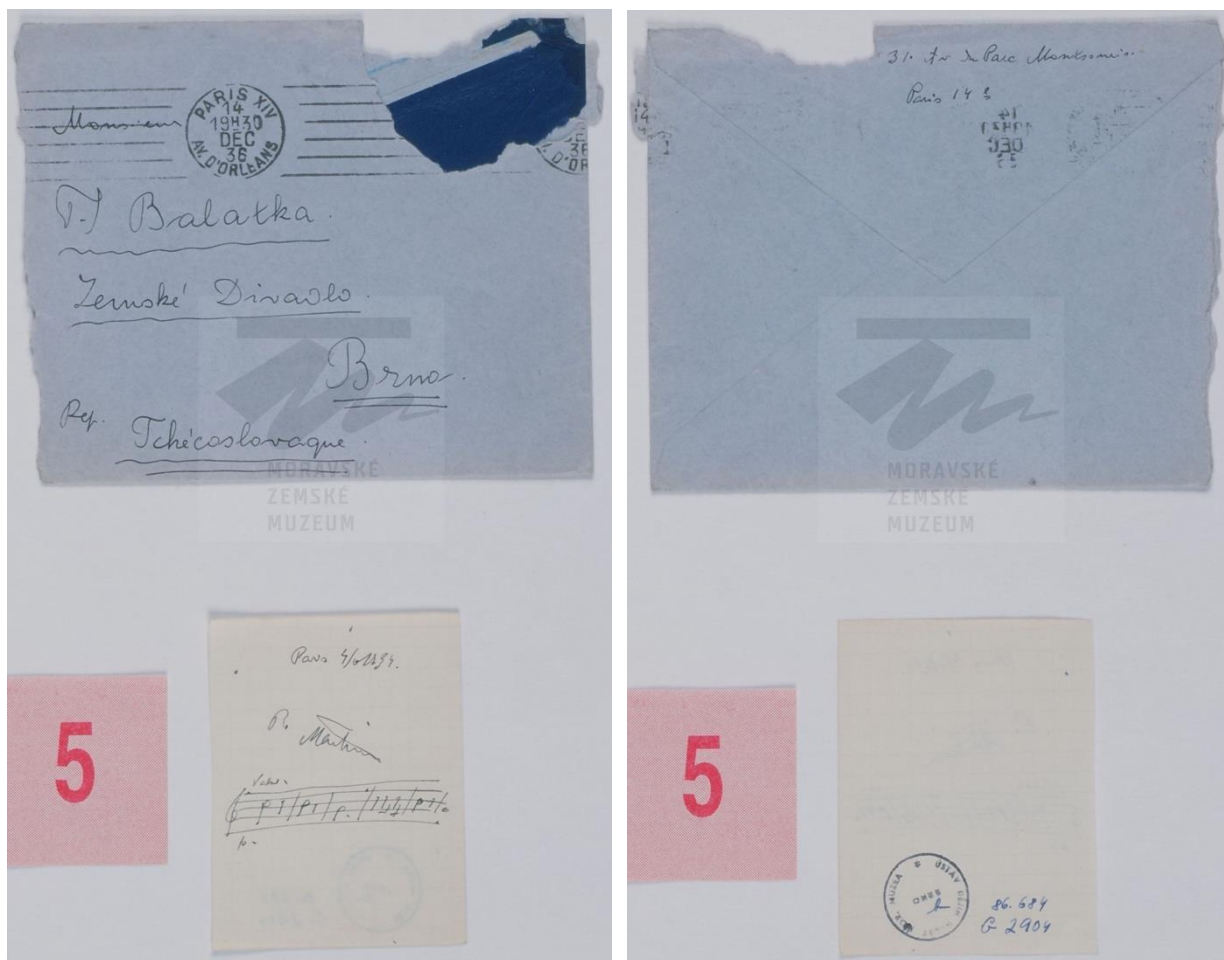
Příloha č. 8b – dopis Bohuslava Martinů adresován Antonínu Balatkovi dne 14. 12. 1936 z Paříže, druhá strana (MZM, G 2 094).

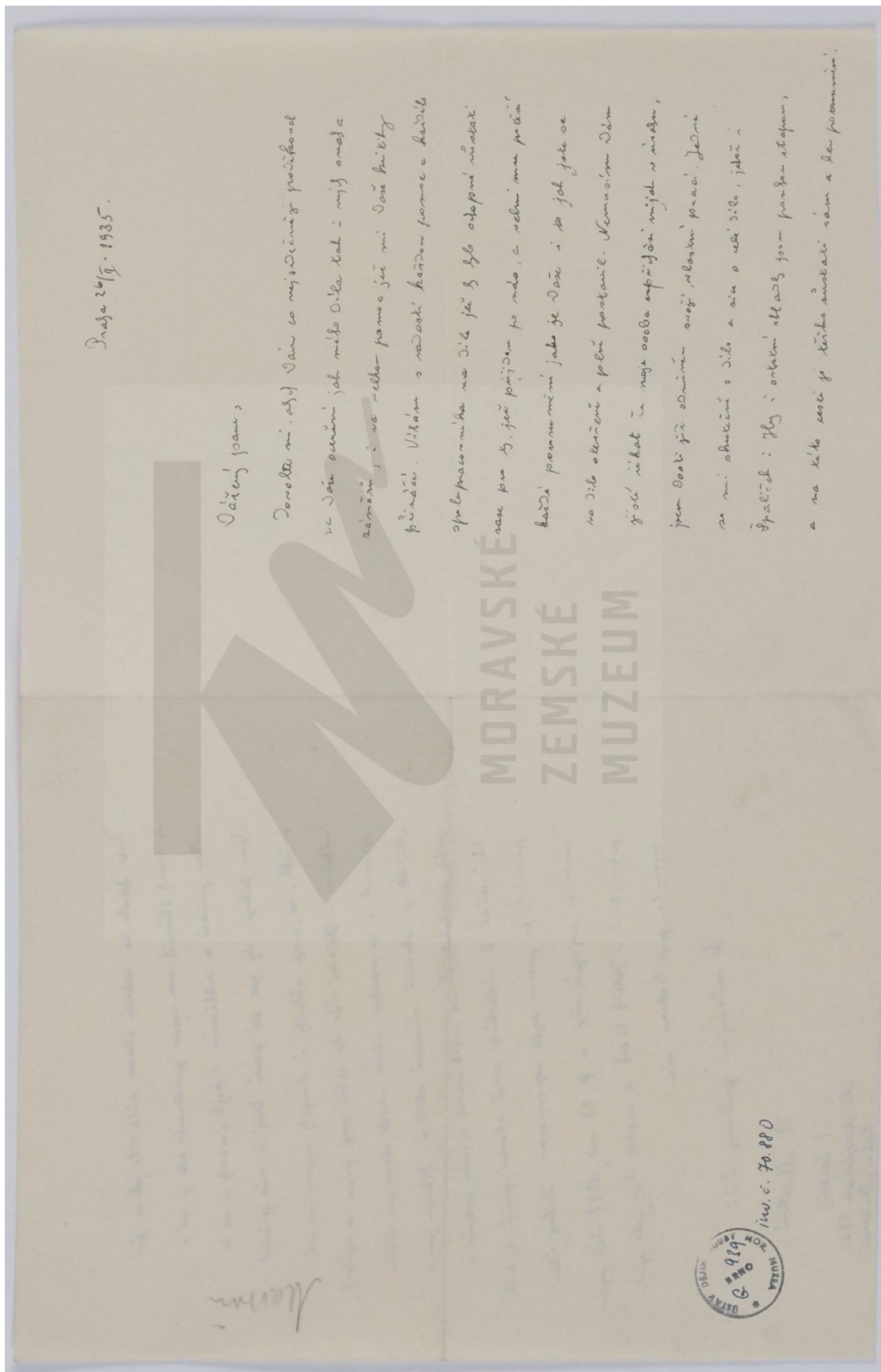
Příloha č. 9 – obálky k dopisům Bohuslava Martinů adresovaným Antonínu Balatkově ze dnů 24. 9. 1936 z Paříže, 27. 1. 1935 z Prahy, 31. 4. 1935 z Prahy, přední i zadní strany (MZM, G 2 094).

Příloha č. 10 – obálka k dopisu Bohuslava Martinů adresovanému Antonínu Balatkově ze dne 14. 12. 1936 z Paříže, přední strana (MZM, G 2 094) a notovou skicu pro Ivo Váňu Psotu ze 4. 10. 1934, přední i zadní strany (MZM, G 2 904).

Priloha c. 11a – dopis Bohuslava Martinu adresovan Gracianu Cernusakovi dne 26. 2. 1935 z Prahy, prvni strana (MZM, G 939).

Praha 26/II. 1935.

Dárečný panu

Dovolte mi, abych Vám to nejzdravěji poradil
ve Vašem úmyslu, jak málo si k tomu, co mi
znamená, a ve velkém panu, jak mi Vaše
přání. Vím, že každému panu a každému

spolupracovníku na síle, jak by bylo
nauku pro ty, kteří přijíždějí po nás, a
když panovník jako je Váš, a to jak
na síle, kterou a plně postavit. Nemusím Vám
jště říkat, že moje osoba nepřijde
jen s tím, jak jsem se s Vámi
a mi shledání s Vámi a s tím, jak
Společnost: Jde o ostatní, jak jsem
a na síle, což je třeba mít sám a

Martinů

OLOMOUČ
FEB 26 1935
919

114. c. 70880

Prote dříveže je každá oděva měla vše jako se jí
ne dává ilonci, má nejen podobnosti ale je mi i
některou podobu a podobnost, jejíž směřuje a na to
Vám děkuji. Vy jste asi první který se mým postojem
i řekl, že moje skladby i simplicity nejsou jen kol
městami. Uvědomte si že celá, moji práce nevybírá
přemířel a se nepohodí něčím, mást skvěl pro zítřek
skladby je skutečně moderní obličej. Město jsem si
někdy nepochopil, ani se neobčasem a jsem podobně se
jsem přišel k nejdelším svých skladbách, když jsem
předem i se přitom stále napomáham. Děkuji Vám
za vše a vyjádření i k 8) na 11) 12) 13) 14) 15) 16) 17)
potvrdil i v Děkují Vám i a mást Vám jde spolu.
Bojovně pro Dobru věc.

L. odbojný podany 20.2.
B. Martinů.
(7. Děkují)
Na Magistrátě 592.
Praha - Bubenec.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Příloha č. 12 – dopis Bohuslava Martinů adresován Gracianu Černušákovi dne 25. 1. 1936 z Prahy (MZM, G 939).

V Praze 25. 1. 1936.

Vážený příteli,

Děkuji Vám mnohým na Vaši ráznost nejen pro
moji práci, já jsem si poskytl rovněž sdělení ceny a
nádraží N. Smolany. Dovolím si na velké množství
a na mnohem jasně pro další práci. Omlouvám se
Vám mnoho že tak pozdě jsem Vám vše přišel
jsem do Prahy práci do rádných rukou, "Máti"
a Váš díval se jsem takto ale slyšela
Na krásné představení upomínám s velkou radostí
a byl bych rád když bych někdy mohl dočkat
v Praze. Když jsem měl astu do Prahy velmi rád
Vás rád a že by mi velkou radostí promluvit s Vami
a mnoho rád bych slyšel u Vás. Děkuji Vám
srdcem a jsem s mnoha pozdravy

Váš

B. Martinů

Příloha č. 13a – dopis Bohuslava Martinů adresován Gracianu Černušákovi dne 16. 2. 1936 z Paříže, první strana (MZM, G 939).

Paris 16/2 1936 .

Vážený příteli,

Děkuji Vám srdečně za Vaše milý dopis a poněkud
šťastný jsem za svůj návrh abyj Vám sdělil svoje dojmy
a právního provedení a i to co se jako naše k moji dalším
přáci. Dříve přišlo z Praze velmi mnoho na obecnost, ale
moje jsem konstatoval jak národní a první se pracuje v Beně
o jakousi úplnou samostatnosti a jak třeba se z Praze pracuje
proti nestátním konvencím a proti jehož provedení. Píše Vám o tom
proto, že jsem na světě pobýtu v Praze, sčítal k sobě několik
neboť právního rádu oboru, kteří velmi hledají sčítat se
směrem jest jeho oboru a protože i Vás počítám mezi ty, kteří se
nebojí ani námoly ani práce, píši Vám něco o svých plánech
i o svém názoru a ujišťuji Vás že mi to velkou radost, že
jste přijel kolik rájem o moje snahy. Líbil jsem Dobie při obdivu
z Praze i při druhé v knihovně, jest s mými knihy ani jedna se
nedostala rovněž jiných knih a oni se o to mital neovlád. Je jista že
provedení Praze, přes všechny snahy mých může ještě s těmi sporní
konvencí, jest se stala v N.Š. mi úplnou samostatnost, a proto to i mými
neboť jsem snahu přispěti k tomu požadavkům, neboť píši jen
tak na vás sčítat všechny myšlenky. Píše se předpokládá být dosti mnoho

Příloha č. 13b – dopis Bohuslava Martinů adresován Gracianu Černušákovi dne 16. 2. 1936 z Paříže, druhá strana (MZM, G 939).

a možná také určitě občas určitě inkerní. Největší se mi zdálo právě ani o jeho přijetí nebo doručení, je sám se mohu mysliti a interpretaci určitě smad, ab říjme jsem cítil nepoděpani samostatného cíle tohoto díla, hlavně a hlavně, je určitě negovala ne věci úplně podrobně. Proto vás kahi mám informuji o výsledku máto pokytní Praxe i o svém přesvědčení. Učeno se zda, ne o mne ani o moje práce, miltu o mímě učilo márom, který m nás je rozhodněm a jení de máto míním je nepřesným a sice kal úplně odvolal se německé interpretaci určitém (některým) projektem. Já sice přímějším neprobní orientaci, ale to není proto že říjme v Paříži, miltu proto že to pokládám za charakteristické pro české povahy, o mím jmen úplna přesvědčen že se rozhoduje a není vyjednána o něm márom, jeť m nás parují a jeť jsem doručty vším nepřímou hulkou německé a proto povahy tento svůj kraj se velmi odlišný a i hlavy a křehký a proto i kahi d' pomoc: spolupráce je mi takto určeno. Jem úplně přesvědčen že cel' náion naši sekely je odosuný projektem, odosuný v jakékoliv podobě a i ani neodpovědi ani neodpovědi českou povahy. Jemž pověrní a stále říjme: projekty násid lidí jal na sekeru kal: se miltu, i kiy jeť pokládám za hranicemi a prostěti jímě a nemadám náion a nebo mále a kiy povhu jímě mās jímě říjme milt. projekty. Jem v sobě jeť rosmě nemadám a ani v naši historii: jak hudy kal: jímě odosid, naši hlavní reprezentanti se vyjednávali jímě mās jímě nym' vyhledání, je kiy říjme že vyhledá dostal na falešnou cestu a je to otáčka úplně jinou' abdom si toto uvědomili a pracovali na nápravu: kiy na pro nás sama kiy pro ty jímě přijíjen pro nás. Doufám že bude po předání' nos v Brně a i miltu kahi možná vém otom sice si v Dámí pravě kiti a kiy miltu kiy s hrdlostí a Dymem. Jemž de v Dámí a jeť

1.c. 40.882

Gracian Černušák

St. Martinů

Příloha č. 14a – dopis Bohuslava Martinů adresován Gracianu Černušákovi dne 12. 9. 1936 z Paříže, první strana (MZM, G 939).

Paříž 12/9/1936.

Vážený příteli,

po Vašem milém a svedcím přijetí mých „du • Mani“ :
korespondenci kterou jsme spolu vyměnili, považuji za svoj povinnost
Vám napsati několik řádků k mojí nové práci, její bude tento
květen provedena v Bernu. Myslím že se Vám nebude mnoho
líbit a já sám nejsem nijak spokojen s mnoha věcmi : oběhání
kterého díla a nedostatek je nutně potěšující výhledy druhé práce
i po stránce materiální, kterou nedostatek díla se pustil. Já vím
že se to má mnoho rozvolnovat a nedostatek rozevírá k tomu dopisem
nijak připsati na váš návrh i knižku ale přes to že
abyste byl informován o mém stanovisku i o celé situaci.
Ve vás nikdy netušil(a ani se o to nestaral) na jakýž obřít
já musím zde pracovat a na jakýž podmínkách vyjítka díla,
jehož zodpovědnost přijímám. Práce na díle jako je celostěm
opera je dlouhá a unavivá a jistě se přeměňuje jinými ná-
klady na každém kroku stává se úplnou nemožností. V dnešní
situaci, kdy takové věšce budem' být jedine o.t.d. je skoro úplně
nemožné se stává státi existencí samotná jak důležitou i
navrhují do celé tvorby, násom i práce. Nam' to ovšem řádnou
omluvou ale je to fakt přes který lze těžko přejít.

Příloha č. 14b – dopis Bohuslava Martinů adresován Gracianu Černušákovi dne 12. 9. 1936 z Paříže, druhá strana (MZM, G 939).

Myslím si jen málo své možnosti a také situaci v ústavu plně
dílů, a má to být tak, co jsem měl původně v úmyslu. J obléka a
literatury a nedostatek kontaktu s nimi, a nemohou se osobně
k tomu přistupit. Pro me samotného žádná otázka to byl problém
světla lidstva by a pro me tedy jichai: skutečnou práci. Ale dělem
práce se situace utvářela pro mě nepříjemně a nemil jsem možnosti
ústavu se dílem plně. Myslím přes to že v něm najdeš několik míst
mého zájmu ale v celku s dílem spojenem nejsou, ale Doufám že
v jiném díle na hlavně tím pracovní, opravím tento zájem, který
má přeměna v Dne se Dá s sebou. Doufám že se měly najde a
že Dám vědět lidem máji spíše klíči.

Přijměte prosím tedy své upříčlení, a s tím
ma. Měly měl možnost pracovat sál 70 80 4000, který je
situace utvářela docela jinou.

Jsem se odevzdávám pondělí

Vá
B. Martinů

i.c. 70.883

Příloha č. 15 – dopis Bohuslava Martinů adresován Gracianu Černušákovi dne 1. 1. 1937 z Paříže (MZM, G 939).

Nový rok 1937.

Vážený příteli,

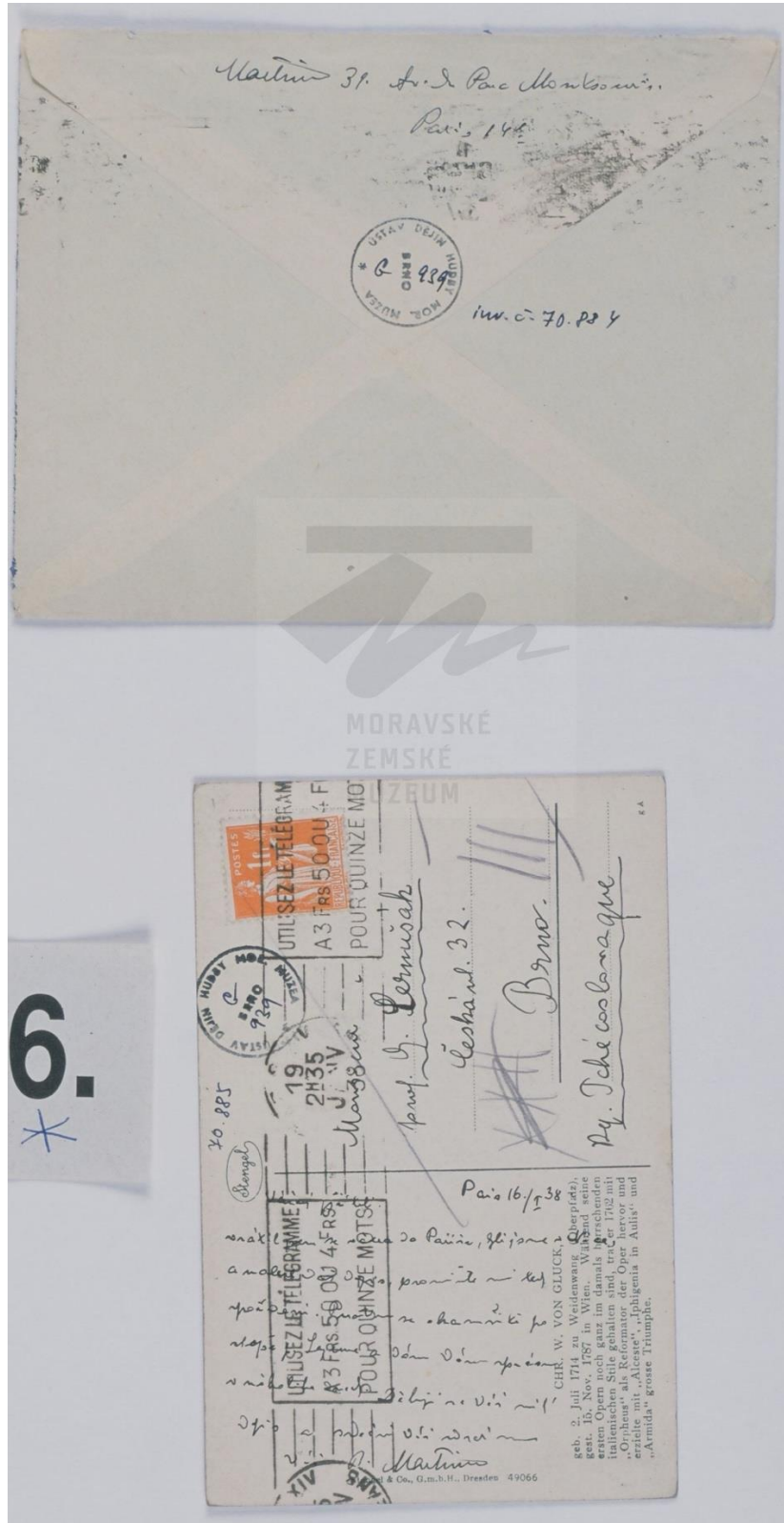
Oblouvám se že jsem Vám už dávno nepo-
dikoval za vaše milé a vřelé přijetí mého
„Divadla na branov“. Vaše kritika mi dělala
velkou radost, rovněž myslím že to bylo dobře
provedeno. Já jsem Vám psal než jsem při-
pravil na takové přijetí a měl jsem dosti
různou pochlebnost. V každém případě si
Vám vše rálečím na přístupu sile.

Přeji Vám a Vašim dětem šťastnou budoucnost
a přeji Vám nejlepšího Nového roku.

Váš

B. Martinů

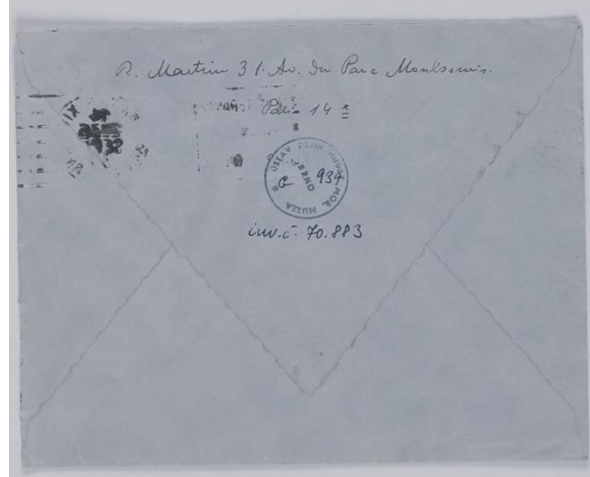
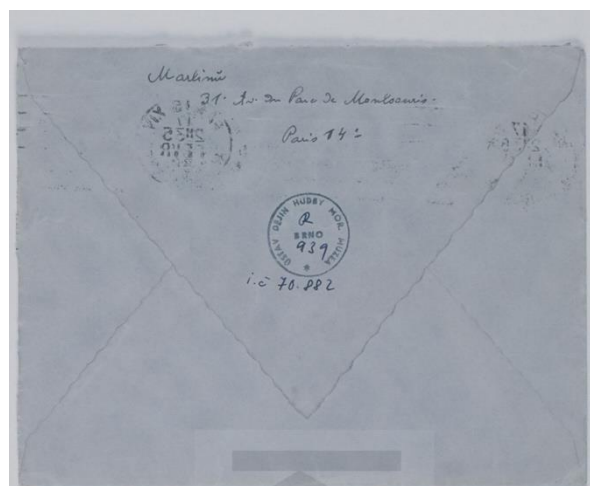
Příloha č. 16 – pohlednice od Bohuslava Martinů adresována Gracianu Černušákovi dne 16. 2. 1938 z Paříže a zadní strana obálky dopisu Bohuslava Martinů adresovanému Gracianu Černušákovi ze dne 1. 1. 1937 z Paříže (MZM, G 939).

Příloha č. 17 – obálka k dopisu Bohuslava Martinů adresovanému Gracianu Černušákovi ze dne 1. 1. 1937 z Paříže, přední strana (MZM, G 939).

Příloha č. 18 – obálky k dopisům Bohuslava Martinů adresovaným Gracianu Černušákovi ze dnů 16. 2. 1936 a 12. 9. 1936 z Paříže, přední i zadní strany (MZM, G 939).

Příloha č. 20a – dopis Bohuslava Martinů adresován Ivo Váňovi Psotovi dne 30. 11. 1934 z Paříže, první strana (MZM, G 2 904).

París 30./11 1934.

Milý příteli,

Děkuji vám srdečně za váš milý dopis - Dobří zprávy
o předání režimu ředitelů i výslovně a zejména váš jistě vyřizování se
bylo pro velmi velký se vaše akce dává. Písemně do Omaha vám oka-
mžitě naslali hlavní vyřizatel „Legendy o sv. Dorotě“ a „Isabelině kůň“
(Gloriosa) kterou posílají na nejvýznamnější v hlediska v. baletu. Sam
vám posílám k našemu hlavní věci. Bylo by dobře když by se uprosil
ředitel nebo varogera, když se ještě v. ~~Osaka~~ ~~je~~ na mne informoval
v Konsevu, ~~hři~~, nebo Boston-ovské, a nebo i v hři, kterou se ještě
ještě namatují na „La Praga“ (The Turmelle.) již byl tam nadšen při-
jet, měl tam ostatně nějaké první provedení. Uprosíte jej rovněž že
ještě písemně obdržel s končurou I cem Paris look-oge. Můj dojem
že jsem tam s hři a hři dává dosti má a je obdržel dosti informace.
Většinou nejde věci (komorní i veřej.) které v. ~~me~~ provedena. To se
když číselně textu, pravím vás vyložte již i občanské občas a uprosíte
je, hlavně na to dává, že hlavní vyřizatel je dává se pro klad ale pro po-
kličku baletu sálu a to ještě v nás, když se nejvýznamnější, když dává
ještě publikový občas partikulový. Já sám myself se s Martinů dává
v legendy o Dorotě úplně hři hři komuch. Onějšť je malý spíše komorní.
(La flaut, ve 2. o sruje a piano.) Samozřejmě že to jsou občas

Mw. o. 86.684 / G 2904

Příloha č. 20b – dopis Bohuslava Martinů adresován Ivo Váňovi Psotovi dne 30. 11. 1934 z Paříže, druhá strana (MZM, G 2 904).

praní a ohlédnutí na možnosti Divadla i baletu u nás, je
byť tu spolupracoval nejraději s baletem ruským na práci
splněnou. Myslím, že: Maašin případně volie sám, a že
jeho tančímho plánu. Děkuji Vám srdečně za Vaši pomoc
a prosím nepřestatě to a ruský. Jsem k dispozici uplně ruské-
mu baletu a k jeho sbírání rád bych se tento projekt realizoval.
Moje vypracování je také na „Děj o Marii“ novou formou opery ke baletu
i partemina vypracuje současně s operou ale s takovou funkcí
a na kterou říši jeho pro výkony ruského baletu. Premiéra v Brně
bude v lednu a jedná se do Prahy klesá s druhým asi dva měsíce
záce takto je možno že dále na již zmíněném místě
Paříži (v březnu) a nebo ještě v listopadu, to si navídil. Je potřeba
posle výsledků naší akce. Co se k němu nastává, vše prosím jste
mi vrátili doporučení pro prohlednutí na adresu: (M. M. Šafránek,
Legation Tchécoslovaque, 17. Av. Charles Floquet. - Paris.-France)
Šelk mi Vaše novinky mi do Prahy na adresu: (B. M. ~~Psota~~ Ivo
M. Jean Zravý, Na Magistrátě 592. - Praha - Bubeneč.

Trčini Dás D-ain

Dás

B. Martinů

Příloha č. 21 – dopis Bohuslava Martinů adresován Věře Střelcové dne 24. 11. 1935 z Paříže (MZM, G 7 536).

Paris 24/11. 1935.

Madama,

Děkuji Vám srdečně za Vaši vtipnou i přání
je mi způsobila skutečnou radost. Vždyť se budu
s radostí připomínat nejen ve Vaš hřbitví vzhledu Paskalini,
nyní i ve Vaš podpisu a láska k této věci i Vaš
přímo nejsem pro inkubaci i přátelství, ne čí Vaš
mnoh děkuji. Děsím se že tato první postava nebude
jedina a že se objeví i v jiných místech, a byl by
velký i když bychom měli se Vám líbit tak jako
Paskalino.

Právě Vaš
Dě
B. Martinů

Příloha č. 22 – dopis Bohuslava Martinů adresován Věře Střelcové dne 1. 10. 1936 z Paříže (MZM, G 7 537).

Paris
1/10. 1936.

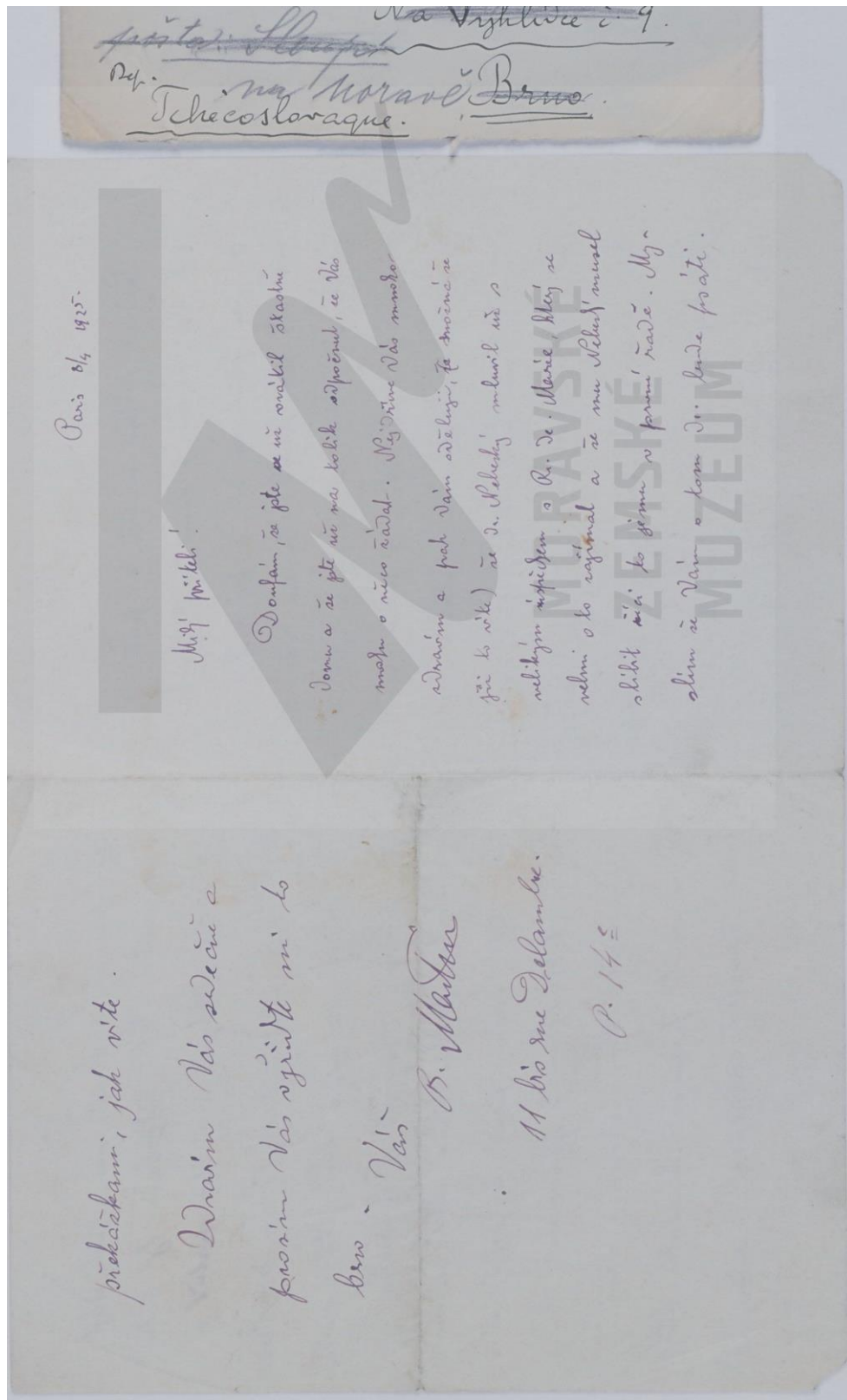
Madame,

Jak vidím v programu vaše vám připadla jedna
nová role, tentokrát rozdělá od Paskaliny. Bylo
mi líto že se nemohu účastnit premiéry a musel
si Vás posledněmkrát a odobrat si. Dělá vyhovet na
světě vyprávěním, jako tomu je u Paskaliny. Je
možné že se práce podívám v rámci do Čech, přijel
byť by mělo do Brna. Děluji vám mnohokrát
a že by vás třeba mi dělila další role Kolomény
se vám líbilo.

Mnoho a odevčivě Vás dovoluji

Váš
B. Martinů

Příloha č. 23a – dopis Bohuslava Martinů adresován Otakaru Zítkovi dne 8. 4. 1925 z Paříže, první a čtvrtá strana (MZM, G 160f).

Příloha č. 23b – dopis Bohuslava Martinů adresován Otakarů Zítkovi dne 8. 4. 1925 z Paříže, druhá a třetí strana (MZM, G 160f).

Poněvadž doufám, že Vás to potěšilo
tak Vás žádám o jednu malíčkost.
A sice, jedná se mi o fotografie
některých scén baletu. Prosim Vás
nežte je udělat a uhaty si stáhnout
z kantárem. Potřebný je velmi nutně
a so možná vydrže. Možná to byk.
i, a připadáť se by fotografic scény
něky dobře reprodukovat, i fotografie
kostýmnů a. d. což by bylo ještě lepší.
Potřebný to ade a mimo to mi pošal.
kade z Londýna, nežin kdo to je,

o informace a obrázky scén, kteří stějí
množství. Tak by Vám byl velmi
zaráčen, kdyžte mi to opatřil a
poslal co vydrže je Vám možná.
Jinak to ade není stále možná
ku přech. Roussel se možná
rožná s Galf - tímě který se mi
moe líbí, nežin proč, a vydrže
vá s J. Wolfem o provedení v
časem zde. Roussel ani v časem
bude mít premiéru kvarteta, který
jeim státně rozpočel, a množím.

Příloha č. 24a – dopis Bohuslava Martinů adresován Otakarů Zítkovi dne 19. 5. 1929 z Paříže, první strana (MZM, G 160f).

Paris 19/5 1929.

Milý příteli,

pišoucí vám gratulaci k vašemu jmenování i
k vašemu programu a potom se vám omlouvám za tento
sporný dopis. Opna „Plus que Berlin“ jest od Marcel
Bertranda, a jeho autorem je buď J. Kugel (2 bis rue Vivienne IIe)
nebo Gondens (30. Boul. Capucines 9e). Jedy ak o tom skoro
nikdo nevěděl, ačkoliv jsem se ptal se více větví jsem také
jsem nic neobjednal, protože nemám dal' jak si mezi
kon' osobou neobjednal: něco samí.

Co se týče mé' opny, jsem více si ve IIIe akce
ak nám máme starosti, takže nemám bu-li jakou vter
ias, který jsem si měl k. To prádním. Máme více' na
li'ly i Německa, takže se o to pokusím n'ist' tam,
a jám jám spíše o příležit. Ootaků, v každém pí-
padě budete mít se nás první prozrad' vy s Bení.

Jinak se mi dá' dost' dobře a spokojně o'kace

Příloha č. 24b – dopis Bohuslava Martinů adresován Otakaru Zítkovi dne 19. 5. 1929 z Paříže, druhá strana (MZM, G 160f).

